

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE “AİLE” KAVRAMININ
YER ALDIĞI ATASÖZLERİ
(Türk Öğrencinin Bakış Açısıyla)**

Ayşe MERCAN

**Yüksek Lisans Tezi
Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doç. Dr. Bahar DEMİR**

2017

Her hakkı saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ayşe MERCAN

ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE “AİLE” KAVRAMININ YER ALDIĞI
ATASÖZLERİ
(Türk Öğrencinin Bakış Açısıyla)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Bahar DEMİR

ERZURUM-2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

01/08/2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Çağdaş Rus Dilinde “Aile” Kavramının Yer Aldığı Atasözleri" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

01/08/2017

Ayşe MERCAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Bahar DEMİR danışmanlığında, Ayşe MERCAN tarafından hazırlanan bu çalışma 01 / 08 / 2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Bahar DEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Lidiya VYRYPAEVA

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Şelale RAMAZANOVA

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 01 / 08 / 2017

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ATASÖZÜNE GENEL BAKIŞ

1.1. ATASÖZÜNÜN TANIMI	4
1.1.1. Atasözlerinin Kaynakları.....	6
1.1.2. Rus Atasözlerinin İlk Kaynakları	6
1.1.3. Türk Atasözlerinin İlk Kaynakları.....	6
1.1.4. Atasözlerinin Konuları	7
1.1.5. Atasözlerinin Biçim Özellikleri.....	7
1.1.6. Atasözlerinin Kavram Özellikleri	8
1.2. DÜNYA GÖRÜŞÜ	8
1.2.1. Dünya Görüşü Sınıflandırmaları	10
1.2.2. Dil ve Dünya Görüşü.....	12
1.3. KAVRAMIN TANIMI.....	16
1.3.1. Kavram Çeşitleri.....	17
1.3.1.1. Somut ve Soyut Kavramlar.....	17
1.3.1.2. Tümel Tikel ve Tekil Kavramlar	18
1.3.1.3. Kollektif ve Distribütif Kavramlar	18
1.3.1.4. Olumlu ve Olumsuz Kavramlar	19
1.3.1.5. Özlük ve İlinti Kavramlar	19
1.4. AİLE KAVRAMI	19
1.4.1. Aile Kavramının Temel Özellikleri.....	20
1.4.2. Rus Toplumu Aile Yapısı ve Özellikleri	22
1.4.2.1. Çarlık Dönemdeki Rus Ailesi	22
1.4.2.2. Sosyalist Rejimdeki Rus Ailesi	23
1.4.3. Türk Toplumu Aile Yapısı ve Özellikleri	24

1.4.3.1. İslamiyet'ten Önceki Türk Ailesi	25
1.4.3.2. İslam Kimliği İçindeki Türk Ailesi.....	26
1.4.3.3. Batı Uygarlığı Etkisindeki Türk Ailesi.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

RUS VE TÜRK ATASÖZLERİNDE AİLE KAVRAMI

2.1. ATASÖZLERİNDEKİ AİLE KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	27
2.1.1. Atasözlerinde “Anne” ve “Üvey Anne” Kavramı	29
2.1.2. Atasözlerinde “Baba” ve “Üvey Baba” Kavramı	40
2.1.3. Atasözlerinde “Karı” ve “Koca” Kavramı	46
2.1.4. Atasözlerinde “Çocuk” Kavramı	53
2.1.4.1. Atasözlerinde “Kız Evlat” Kavramı	56
2.1.4.2. Atasözlerinde “Erkek Evlat” Kavramı.....	59
2.1.5. Atasözlerinde “Kardeş” Kavramı	63
2.1.6. Atasözlerinde “Dede ve Büyükanne” Kavramı.....	68
2.1.7. Atasözlerinde “Kayınvalide ve Gelin” Kavramı	72
2.1.8. Atasözlerinde “Kayınvalide ve Damat” Kavramı	75
2.1.9. Atasözlerinde “Kayınpeder” Kavramı.....	79
2.1.10. Atasözlerinde “Görümce” Kavramı	81
2.1.11. Atasözlerinde “Kayınbirader” Kavramı	82
2.1.12. Atasözlerinde “Dünür” Kavramı	84
2.1.13. Atasözlerinde “Vaftiz Anne” ve “Vaftiz Baba” Kavramı	88
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	95
EKLER.....	97
EK 1. Rus Dilinde Aile Bireyleri	97
EK 2. Rus Atasözlerinde “Aile” Kavramı	98
ÖZGEÇMİŞ.....	116

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE “AİLE” KAVRAMININ YER ALDIĞI ATASÖZLERİ
(Türk Öğrencinin Bakış Açısıyla)

Ayşe MERCAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bahar DEMİR

2017, 116 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Bahar DEMİR

Doç. Dr. Lidia VYRYPAEVA

Yrd. Doç. Dr. Şelale RAMAZANOVA

Birbirlerinden farklı yapılara sahip olan ve az sayıda sözcükle oluşturulan fakat içerisinde birçok anlam barındıran atasözleri dilbilimin ayrı bir çalışma alanını oluşturmaktadır. Çalışmamızda çağdaş Rus dilinde aile kavramının yer aldığı atasözleri, Türk öğrenci bakış açısıyla taranmıştır. Çalışmamızın ilk bölümünde konu, amaç, kapsam ve kullanılan yöntemle ilgili bilgiler verildikten sonra, temel malzememiz olan atasözlerinin Rus ve Türk kültürünün yapısal çözümlenmesindeki yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, İngilizce bir terim olan ve Türkçeye yakın zamanda giren “kavram” kelimesinin anlamı, kökeni, metotları ve kullanım alanlarına değindik. Bunun dışında “Dünya görüşü” kavramını detaylarıyla inceleme fırsatı bulduk; çünkü dil, dünya görüşünün oluşumunda, en etkin rolü oynar. Her dilin dünyayı kavrayışı, diğer dillere göre farklılık göstermektedir. İkinci bölüm ise tezimizin ana kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde kültürün öz taşıyıcıları olarak kabul edilen atasözleri diğer çalışmalardan farklı olarak aile kavramıyla ele alınmıştır. Aile kavramının yer aldığı atasözlerinin analizini yapıp, her iki toplumun aile bireylerinin özellikleri, rol ve sorumlulukları, birbirlerine karşı görev ve davranışlarını inceleyip, olumlu ve olumsuz yönlerini karşılaştırarak, kültürleri hakkında bilgi sahibi olma imkânı bulduk. Böylece o toplumun dilinde var olan bu sözler sadece dil unsuru olma özelliğinden çıkıp, kültürün de belirleyicisi konumuna gelmiştir. Bu çalışmamızda atasözleri sadece dil açısından değil, kültürel açıdan da incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın öncelikli amacı ise, bu alandaki çalışmalara katkı sağlamaktır. Ayrıca son kısımda "aile" kavramının yer aldığı Rusça atasözlerine ve bunların Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir. Bunun ülkemizde Rusça atasözleri üzerine yapılmış olan kısıtlı çalışmalara katkıda bulunacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Aile, Kavram, Dünya görüşü

ABSTRACT**MASTER THESIS****THE CONCEPT OF “FAMILY” IN CONTEMPORARY RUSSIAN PROVERBS
(In the View of Turkish Students)****Ayşe MERCAN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bahar DEMİR****2017, page: 116****Jury: Assoc. Prof. Dr. Bahar DEMİR****Assoc. Prof. Dr. Lidna VYRYPAEVA****Assist. Prof. Dr. Şelale RAMAZANOVA**

Proverbs, which have different structures from each other and are formed only with a few words, but have a lot of meanings, constitute a part of linguistics. In our study, contemporary Russian proverbs which the concept of "family" have been scanned by the view of Turkish student. In the first part of our study, the information about the proverbs which are our basic materials and the situation and importance of the proverbs in the structural analysis of Russian and Turkish culture have been given subsequently the information about the subject, the purpose, the scope, the material and the method that is used. We also refer to the meaning, origins, methods and field of use of the word "concept" which is an English term and which has recently used in Turkish language. Except this, we had the opportunity to study the concept of “worldview” with all details, because language plays the most active role in the formation of a worldview. The understanding of the world varies from language to language. The second chapter constitute the main part of our thesis. In this chapter unlike other studies, proverbs accepted as self-transformers of the culture are dealt with in context of family. By analyzing the proverbs in which the concept of the family, we were able to have knowledge about the characteristics, roles and responsibilities of the family members, and also their duty, communities, and behavior with each other, so that we had information about their cultures by comparing their positive and negative aspects. Thus, these words in the language of that society not only are the linguistic elements, but also have become the determinative position. In our study, we have analyzed proverbs both in linguistic and cultural terms. The purpose of our thesis is to contribute to the studies done in this discipline. In addition to this, Russian proverbs in the concept of "family" and their Turkish meanings have been written in last part. We think that our study is contribute to other studies about the proverbs.

Keywords: Proverb, Family, Concept, Worldview

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

A.G.Y	: Adı Geçen Yapı
BKZ	: Bakınız
Ç	: Çeviri
ÖAA	: Ömer Asım Aksoy
TDK	: Türk Dil Kurumu
Y.Y	: Yüzyıl
Букв. Пр	: Tarafımızdan yapılan anlama en yakın çeviri

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Rus ve Türk atasözlerindeki aile kavramının kültürel analizi incelenmiştir. İnceleme yapılırken ise konu, her iki dilden birçok atasözü ile desteklenmiştir.

Bilindiği üzere Atasözleri; atalarımızın yüzlerce yıllık tecrübelerini, düşüncelerini, bakış açılarını ve öğütlerini barındıran sözlü edebiyat ürünleridir. Dünya üzerinde kendine yer edinmiş her kültürün ve dilin en önemli yapıtaşlarından olan atasözleri, kim tarafından söylendiği belli olmaksızın nesilden nesle aktarılan kültür unsurlarıdır.

Çalışmamızda ise atasözlerinin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Yakın zamanda dilimize kazandırılan dünya görüşü ve kavram ifadelerinin dildeki yeri ve önemi, her iki kültürdeki aile kavramı, aile üyelerinin evde üstlendiği rol ve karakter özellikleri ile birlikte, birbirleriyle olan ilişkilerinin dillerine ve atasözlerine yansımalarına değinilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya konmasında kaynak olarak eserlerinden yararlandığım kıymetli araştırmacılara teşekkürü bir borç bilirim.

Atatürk Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Programındaki eğitimim boyunca dil ve edebiyat konusunda ufkumu genişleten hocalarıma teşekkür ederim. Tez konumun belirlenmesi ve hazırlık aşamasındaki katkılarından dolayı danışman hocam Doç. Dr. Bahar DEMİR'e şükranlarımı sunarım.

Çalışmalarım sırasında beni asla yalnız bırakmayan ve koşulsuz olarak her zaman destekleyen sevgili aileme ayrıca sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Ülkemizde yabancı dil öğrenimi, özellikle Rusça öğrenimi son yıllarda oldukça yaygınlaşmıştır, buna bağlı olarak da yapılan bilimsel çalışmalar günden güne artmaktadır. Fakat en zor öğrenilen kültürün, geçmişin bir parçası, dilin vazgeçilmez kısmını oluşturan içerisinde dünya görüşünü barındıran kalıplaşmış sözlerdir. Tabi ki bu kalıplaşmış sözler içerisine atasözleri, deyimler, alkışlar, kargışlar, destanlar, tamlamalar dahil olmaktadır, araştırmaya açık ve geniş bir yelpaze olması dolayısıyla biz, ana başlık olarak atasözlerini seçtik. Öğrenimini zor olarak nitelendirmemizin nedeni ise, atasözlerini anlayabilmemiz için öncelikle o ulusun kendine özgü düşünce yapısı, dünya görüşleri ve dil mantığına da hâkim olmamız gerekir. Atasözleri, yazılı kültürün yaygın olmadığı zamanlarda, uzun mesafelerden ve yollardan geçerek atalarımızın "canlı sesini", "nefesini", sevinçli ve kederli anlarını, tecrübeden çıkmış öğüt-nasihatlerini sonraki nesillere ulaştırır. Rus ve Türk kültüründe olduğu gibi yeryüzündeki çoğu ülkede atasözleri önemli yere sahiptir. Milletın ortak düşüncesini inanç ve duruşunu belirten atasözleri, şekil ve kavram bakımından birtakım özellikler taşırlar. Fakat atasözlerinin aileyi ilgilendiren yönü daha çok kavram özellikleridir. Aile ile ilgili kavram ve terimler aile üyeleri düzeyinde belirtilmiştir. Genel olarak aileden ziyade aile üyelerinin adı geçen atasözleri çoğunluktadır. Her bir aile üyesinin genel karakteri, rol ve sorumluluğuyla birlikte diğer aile üyeleriyle olan ilişkisini de atasözleri üzerinden kolaylıkla özümseyebiliriz.

Öncelikle atasözleri kendi içerisinde çok geniş alana sahip olduğu ve bu zamana kadar kısıtlı çalışma yapıldığı için bu alan ilğimizi çekti, bunun dışında Türk ve Rus atasözlerindeki aile kavramı, benzerlik ve farklılıkları, yaşayışları, aile bireylerinin rol ve sorumlulukları, birbirleriyle olan ilişkilerini atasözleri gölgesinde karşılaştırma imkânı bularak bu çalışmanın güncel, özgün ve ilginç olacağını düşündük. Böylelikle tezimizin konusunu belirlemiş olduk. Rus ve Türk atasözleri eşliğinde detaylı inceleme imkânı bulabileceğiniz tez çalışmamız özet, önsöz, giriş, sonuç ve iki ana başlıktan oluşmaktadır.

Yenilik bakımından konumuz daha önceden ele alınmadığı için çalışmamız alanında tek ve örnek çalışma olup, ilerideki çalışmaların kaynağına da ışık tutacaktır. Rus ve Türk kültürünü, dil ve atasözleri üzerinden sentezleyip, “aile” bireylerinin rol ve

sorumluluklarını, olumlu ve olumsuz özelliklerini atasözleri üzerinden analiz ettiğimizde, karşımıza iki ülkenin dünya görüşü haritası çıkmaktadır. Bu eş zamanlı senkronik analiz; onların hayat, yaşayış, gelenek ve düşünce yapılarını daha iyi anlamlandırabilmemizi sağlar. Dünya görüşünün oluşumunda, dilin rolü büyüktür. Her dilin dünyayı kavrayışı, diğer dillere göre farklılık gösterir. Bunun yanı sıra dil, insana ayrı bir düşünce formu, ayrı bir bakış açısı temin eder. Geleneksel Rus ve Türk halkı yaşamında aile bireylerinin rol ve sorumlulukları anlamında birçok ortak yön bulmaktayız, oluşan farklılıklar ise iki farklı dini inanışın kültürler üzerindeki etkisi sonucunda meydana gelmektedir. Çalışmamızın sonunda yer alan aile bireyleri ile ilgili kendi oluşturduğumuz atasözleri sözlüğü çalışmamıza ayrı bir değer katarak, atasözleri hakkında aydınlanma sağlayacaktır.

Materyal olarak bu çalışmada, A. Hikmet PAR (1984), Ö.A. AKSOY (1988), TDK (2011-2013), V.İ.DAL (2000) ve S.İ OJEGOV (2006) olmak üzere toplam beş adet Rusça ve Türkçe atasözleri sözlüğü taranarak "aile" ve "akrabalık" imgelerine ilişkin atasözleri derlenmiştir. Farklı çeşitlemeleri olan atasözlerinin en yaygın şekliyle kullanıldığı düşünülen şekli çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu konuda Rus ve Türk dilbilimcilerinin çeşitli kaynaklar üzerindeki görüşlerine de başvurulmuştur. Bu aşamaların sonunda elde edilen toplam **306** adet Rus atasözü belli başlıklar altında toplanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma içerisinde; anne ile ilgili **37**, baba ile ilgili **24**, üvey anne ile ilgili **8**, üvey baba ile ilgili **1**, karı ve koca ile ilgili **35**, kız ve erkek evlat ile ilgili **58**, kardeşler ile ilgili **28**, nine ve dede ile ilgili **18**, kayınvalide ve gelin ile ilgili **18**, kayınvalide ve damat ile ilgili **15**, kayınpeder ile ilgili **13**, görümce ile ilgili **4**, kayınbirader ile ilgili **10**, dünürler ile ilgili **23**, vaftiz anne ve vaftiz baba ile ilgili **14** atasözü bulunmaktadır. Türk dilinde ise **136** adet atasözü, Rus atasözleriyle benzer ve farklı yönleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Atasözlerinde "aile" ve "akrabalık" kavramlarına yönelik algılamaların doğruluğu veya yanlışlığı tartışılmamış, sadece bu kavramların Rus ve Türk atasözleri içerisindeki yeri, rol ve algılanış şekli ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

Metod açısından çalışmamıza değinecek olursak; Karşılaştırmalı yaklaşım yöntemiyle, Rus ve Türk kültürünü, atasözlerini ve her bir aile bireyinin konumunu karşılaştırarak ortak ve farklı yönlerini kıyaslama imkânı bulduk. Semantik analizle, çalışmamızda yer alan atasözlerinin özümsemesiyle, arkasındaki düşünce ve anlam

arasında karşılıklı bağlantı kurabilme imkânı bulduk, aynı zamanda iki kültür arasında eş zamanlı senkronik analiz işlenmiş olup; etimolojik analizle, dil ve atasözleri üzerinden o kültürlere ait bilgi sahibi olup, karşılaştırma fırsatımız oldu.

Teorik anlamı bakımından tezimizin amacı; İki farklı ülkede ki "aile" ve “aile bireyleri” kavramının nesnelleşen dildeki içeriği, kapsamı ve atasözlerindeki işlenişi, bununla birlikte ülkelerin dil ve kültürel analizini birleştirerek genel dünya görüşü tablosu oluşturmak; atasözleri ve kültürel alanda, diller arası teorik ve pratik oluşumların gelişimine katkıda bulunmak.

Pratik yani uygulama bakımından; çalışmamız ve sonunda yer alan atasözleri sözlüğümüz; okullarda, Rus dili, edebiyat, tarih, dünya edebiyatı, sosyal bilgiler derslerinde ek materyal olarak kullanılabileceği gibi yüksek öğretim kurumları ve üniversitelerde ise; çağdaş Rus dili, diller tarihi, karşılaştırmalı dil bilim, sosyolinguistik, etnolinguistik, sözcükbilim, lingvokültüroloji ve yabancılar için Rus dili derslerinde oldukça yararlı bir kaynak olacaktır.

Gerçekleştirilen analiz sonrası elde edilen sonuçların yabancı dil öğrenimine dâhil edilmesi ve öğretilmesi, her iki topluma ait ulusal ve kültürel değer ve imgeleri daha iyi bir şekilde tanıma imkânı sunacaktır. Bu sayede, kültürler arası diyaloglarda ortaya çıkması muhtemel iletişim sorunlarının önüne geçilebilir. Çünkü yabancı dil öğreniminin daha etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi, bu süreçte edinilmesi zorunlu olan dört dil becerisinin (okuma, yazma, dinleme, konuşma) kazanılmasının yanında, o ulusa ait kültürel değerlerin öğrenilmesiyle de mümkündür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ATASÖZÜNE GENEL BAKIŞ

1.1. ATASÖZÜNÜN TANIMI

Atasözü tanımı için sözlüklerde birbirinden farklı pek çok tanımlama yapılmıştır. Atasözünü konu edinen eser ve makalelerde ise daha ayrıntılı tanımlamalar verilmiştir. Öncelikle bu tanımlamalara değineceğiz.

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde atasözleri için; “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş kalıplaşmış ifadelerdir”¹ açıklaması yer almaktadır.

Türk atasözleri üzerine yaptığı ciddi araştırmalar sonucunda değerli yapıtlar kazandırmış olan Ömer Asım Aksoy yazmış olduğu Atasözleri sözlüğünde ise; *Atasözlerinin yüzyıllar boyunca geniş halk yığınlarının çeşitli olaylar karşısındaki gözlem ve deneyimlere dayanan düşüncelerden doğarak, yön gösterici özellik içeren genel bir kurala dönüşmüş olmalarına, belli kelimeler içerisinde donmuş durumda olan bu güzel ve öğretici sözler halk içinden çıkıp, halkın ortak kullanımına girmiş olmalarından söz eder*².

Ali Püsküllüoğlu’nun Türkçe Sözlüğünde ise şu şekilde görmekteyiz: “*Ataların uzun denemelere, gözlemlere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak veren ve kalıplaşmış biçimi olan kamuca benimsenmiş kısa özlü söz.*”³.

Türk diline değerli kazanımlar katan araştırmacı edebiyatçımız Arif Hikmet Par, oluşturmuş olduğu atasözleri sözlüğünde, Atasözleri için; *sosyal yaşantımızı denemelere dayalı olarak, eleştiri, öğüt, genel kural biçiminde yorumlayan özlü sözlerdir. Her biri bağımsız birer cümle olan bu kalıplaşmış sözlerde halkımızın gelenek ve görenekleri, hayata bakış açıları, nükte, ince alay, taşlama, övgü ve yergi ile olguları değerlendiriş yolları görülür*, diyerek açıklama getirmiştir⁴.

¹ TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, Ankara 1988, 155

² Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri Sözlüğü*, 2.cilt, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1988, 15.

³ Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2012, 178.

⁴ Hikmet Arif Par, *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*, Serhat Yayınevi, İstanbul 1984, 5

Şükrü Elçin Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi'nde yer alan "Türk Dilinde Atalar Sözü" başlıklı makalesinde şöyle bir tanımlama yapmıştır: "*Nazım, nesir, her iki şekli ile eski tecrübeleri 'tam bir fikir' kompozisyonu içinde teşbih, mecaz, kinaye, tezat, gibi edebî sanatların kudretinden faydalanarak süslü, kapalı olarak veya bazen açık, mecazsız, hususiyle yetişecek gençlere aktaran sözlerdir.*"⁵

Şüphesiz, her dilde binlerce atasözü bulunmaktadır. Hem dil hem de edebiyat bakımından Dünyanın sayılı zengin dillerinden biri olan Rus dilinde de atasözleri önemli yer tutar. Toplumbilim, felsefe, ahlak, tarih ve folklor gibi konuları yakından ilgilendiren ve birçok yönden incelenmeye hazır, ulusun izlerini taşıyan ve anlatım gücü yüksek olan bu zengin atasözlerini incelemeye başladığımızda, ağırlıklı olarak Vladimir İvanovich Dal'ın eserleriyle karşılaşırız.

Rus halk dilinin inceliklerine değinen ve Rus folkloru ve diline değerli yapıtlar, kazanımlar katan Vladimir İ. Dal, Rus atasözlerini bir araya toplayıp, ana başlıklar altında inceleyen ilk kişidir. V.İ Dal'a göre *atasözleri tam cümleden oluşan, anlam bütünlüğü olan, mecazi anlamda söylenmiş, üstü kapalı bir şekilde öğüt içeren şiirsel aforizmalardır*⁶.

V.İ. Dal' a ait farklı bir kaynakta ise; *Atasözleri şartların zorlamasıyla değil, tıpkı ani bir haykırış gibi, farkına varmadan, ruhtan kopup gelerek oluşur ve bu atasözleri koleksiyonu halkın deneysel tecrübeleridir. Burada insanların; içlenmesi, gözyaşı, serzenişi, neşe ve sevinci, üzüntü ve tesellileri bulunur. Kısaca atasözleri, halkın düşünce rengi ve yaşam bilgeliğidir*, diyerek atasözlerinin bir ülkenin dilinde ve kültüründeki önemini vurgulamaktadır⁷.

Ortaya çıkışları asırlar öncesine dayalı olduğu için ve tam olarak hangi olaydan kaynaklandıkları tespit edilemediğinden atasözlerinin kökenlerini saptamak oldukça zordur. Elbette zamanla birçok atasözü çeviri yoluyla bir kültürden başka bir kültüre direk ya da değişerek yani adaptasyon süreciyle geçiş yapmıştır. Fakat atasözlerinin büyük bir bölümü, insanın toplumsal ve doğa olaylarını gözlemlemesi sonucunda olup, bunun dışında tarihsel olaylar, mitoloji ve efsaneler, klasikleşmiş edebi eserlerinde atasözlerine büyük katkıları olmuştur.

⁵ Şükrü Elçin, "Türk Dilinde Atalar Sözü", *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 1(2), 176.

⁶ Vladimir İlyiç Dal, *Poslovitsi i Pogovorki*, Elektronnaya Kniga, 1.oe izd, Moskva 1862, 137.

⁷ Vladimir İlyiç Dal, *Poslovitsi i Pogovorki Russkogo Naroda*, Москва 2000, 17,18

1.1.1. Atasözlerinin Kaynakları

Sözlü edebiyat döneminin en değerli eserlerinden biri olan atasözleri nesilden nesle anlatım yoluyla aktarılmıştır. Ardından yazılı edebiyat dönemine geçiş yaptıktan sonra atasözleri; destanlarda, masallarda, şiir ve hikâyelerde, kısacası yazılı eserlerde yerini almıştır.

1.1.2. Rus Atasözlerinin İlk Kaynakları

Rus atasözlerinin ilk yazılı kaynaklarına 11.yy'a ait destanlarda rastlanmaktadır. 11.-15.yy. arasında yazılmış olan destanlara örnek vermemiz ve kısaca değinmek gerekirse; **Слово о полку Игореве** (Prens Igor destanı) Novgorod-Seversk prensi Igor, 1185 yılında Kumanlara karşı girişimi ve bu seferin detayları, başarısızlığını konu alan destandır. **Повести временных лет** (Geçen yılların öyküleri), Bizlere Kiev Rusya'sının Hristiyanlığa geçişi, dönemin tarihi hakkında bilgi vermektedir. Doğu Slavlarının tarihi hakkında temel bilgi kaynağıdır. **Изборник Святослава** (Svyataslav'ın derlemeleri) ise insanlara daha çok dini açıdan öğütler verir; insanın ruh, kalp ve zihninle var olduğunu savunur. Her zaman insanın alçakgönüllülük, iyi düşünce, merhamet, vicdan duygularının kuvvetli olmasını öğütlerken, aynı zamanda topluma kıskançlık, iftira, zina, sarhoşluk gibi günahlardan kaçınmayı tavsiye etmektedir. **Поучение Владимира Мономаха** (Vladimir Monomah'ın Öğütleri); ilk dini eserdir. Ana konusu Allah korkusu ve ahlak temelidir. Polovtsi krallığıyla olan savaş ve anlaşmalara değinilmiştir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan pek çok atasözü ve deyim kökeni bu ilk yazılı eserlerdir.

1.1.3. Türk Atasözlerinin İlk Kaynakları

Türk atasözlerinin ilk örneklerine ilk yazılı metinlerde rastlanmıştır. İlk metinlerdeki bu örnekler zamanla gelişim göstererek günümüze ulaşmıştır. Bugünkü Moğolistan cumhuriyetinde yer alan, Orhon ve Yenisey ırmakları vadilerinde bulunan şiir biçimindeki **Orhun kitabeleri** ya da diğer adıyla **Göktürk kitabeleri** 3 anıttan oluşan Türkçe yazıtlardır. İlk anıtı Bilge Kağan, kardeşi Kül Tigin adına diktirmiştir. 11. yüzyılda olduğu düşünülen 12 adet epik destandan oluşan **Dede Korkut Hikâyeleri**, Oğuz boylarının yaşayışları, örf ve adetlerini, aynı zamanda iç olayları ve

çevrelerindeki milletlerle mücadelelerini konu almaktadır. Halk edebiyatı ve atasözleri için en eski kaynaklardan olan **Divan-ü Lügat-it Türk** ise, Kaşgarlı Mahmut tarafından 1074 yılında tamamlanan ve Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan bu önemli eserde Türklerin farklı gelenekleri, sözlü edebiyatları ve sav adı verilen atasözleri ele alınmıştır.

1.1.4. Atasözlerinin Konuları

Atasözlerinin temeli, halkın yüzyıllar boyunca gözlemleri ve deneyimleri sonucunda oluşmuş olup, ulusun ortak tutum ve düşüncelerini belirterek bize yol gösterirler. İşte tam da bu nedenle atasözleri insan hayatındaki her alanı ve olayı kendine konu edinir. Atasözlerini birkaç konuyla sınırlandırmak mümkün değildir. Atasözlerinin genel konusu yaşamın temel kuralları ve toplumda uyulması gereken temel ilkelerdir. Asırlardır İnsanın doğumu, çalışması, evliliği ve hatta ölümünü bile işleyen atasözleri hayatla iç içe günümüze kadar gelmiştir. Genel anlamda konulara göz gezdirecek olursak; insan düşünceleri, inanışları, insan davranışlarının sebep ve sonuçları, açgözlülük, tutumluluk, cömertlik, sakinlik, sabır, mutluluk, fakirlik ve zenginlik gibi karakter özellikleri, insanların komşularıyla, ailesiyle, akrabaları ve arkadaşlarıyla olan karşılıklı ilişkileri, çocuk eğitimi ve terbiyesi, gelenek, görenek ve toplumsal değerleri konu aldığını sıklıkla görmekteyiz. Biz bu çalışmamızda, atasözlerinin engin çalışma konuları içerisinde “aile” kavramını mercek altına aldık. Rus ve Türk kültüründeki aile ve aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerine değinen atasözlerini inceleyip birbiriyle karşılaştıracacağız.

1.1.5. Atasözlerinin Biçim Özellikleri

Atasözlerini inceleyen dil bilimciler, atasözlerinin biçim özelliklerinde hemfikirdirler. Atasözleri sözlüğünde biçim özelliklerini derleyen Ömer Asım Aksoy'un tanımlamalarından faydalananak şu şekilde özetleyebiliriz:

- *‘Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir; aynı anlamda olsa bile sözcüklerin yeri değiştirilemez, sözdiziminin biçimi de bozulamaz.*
- *Atasözleri biçim bakımından kısa, anlam bakımından özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatır.*

- *Atasözleri cümle bazından incelendiğinde çoğu bir veya iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.*
- *Atasözü cümlelerinde en çok geniş zaman ve emir kipi kullanılmıştır. Başka kiplerle kurulmuş atasözleri daha azdır. Bunlarda ve fiili söylenmemiş olanlarda ya geniş zaman ya da emir anlamı gizlidir.’⁸*

1.1.6. Atasözlerinin Kavram Özellikleri

Her atasözü bir genel kural niteliğindedir. Bu kurallar kavram bölükleri içinde bulunur. Atasözleri değerlendirilirken, kavram bakımından da değerlendirilmektedir. ÖAA’a göre kavram özellikleri aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

- *‘Sosyal olayların nasıl olageldiklerini yansızca bildiren atasözleri*
- *Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini belirten atasözleri*
- *Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı hatırlatan atasözleri*
- *Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri*
- *Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri*
- *Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri*
- *Kimi inanışları bildiren atasözleri’⁹*

1.2. DÜNYA GÖRÜŞÜ

Dünya görüşü kavramı, etimolojik kökeni itibarıyla “Dünya” anlamına gelen “welt” kelimesi ile “kavrayış” anlamına gelen “anschauung” kelimelerinin birleşiminden meydana gelen “weltanschauung” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Dünya görüşü sözcüğü ilk olarak dini bir kimlikle ortaya çıkmış ve “dinin dünya tasavvuru” olarak dilimizde ifade edebileceğimiz bir anlam içeriğine sahip olmuştur. Zamanla bu kavram, var olan hakkındaki tasavvurlarımızın tümünü içine alacak biçimde anlam genişlemesine uğramıştır. Dünya görüşü kavramı, ilk olarak 18.

⁸ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri Sözlüğü 1*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1988, 15-17

⁹ Aksoy, 17-19

yy başlarında Almanya’da “Romantik” olarak adlandırılan düşünürlerin kullandıkları bir kavramdır. Bu akımın ileri gelenlerinden olan Schleiermacher, dünya görüşü sözcüğünü evren üzerindeki tasarımların tümü olarak düşünür. Schleiermacher’e göre ‘*Dünya görüşü, Dünya ile ilgili çeşitli izlenimlerin, doğa bilimleri ve tarih araştırmalarının sonuçlarından da yararlanarak bilincin eksiksiz bütünlüğünde kümelenmesidir.*’¹⁰

Bu kavram başta felsefe olmak üzere sosyoloji, psikoloji, edebiyat, dilbilim gibi birçok bilimin kullanım alanına girmiştir. Her ne kadar dünya görüşleri güvenilir bir forma bürünse de sonucu öznel, nesnel veya genel geçer bir bilgi vermez.

Necati Öner’e göre ise insan eylemine etki eden, kavramın objektif anlamı değildir. ‘*Her kavramın objektif anlamı fertlerde farklı izlenim doğurur. Ferdin eylemine etki eden şeyde o kişinin o kavram hakkındaki izlenimidir. O halde var olanın ferde etkisi şu yolla olur: varlık – kavram – izlenim. Bu kavramın, objektif niteliğine karşı izlenimin sübjektifliği vardır. Bu sübjektiflik ferdin tutumuna bağlıdır, ferdin tutumuna göre izlenim bırakır. Bu tutum ise kişinin zihinsel ve duygusal durumuna göre biçimlenir. Dünya görüşünün temelinde bu tutumlar yer almaktadır. Dünya görüşü, insan zihninin içinde hareket ettiği ortamdır. Kavramlar ise onu kullanan kişinin dünya görüşüne göre anlam kazanır.*’¹¹

Yine a.g. y’ın ilerleyen sayfalarında Necati Öner, ‘*Dünya görüşünü bir ferdin veya sosyal grubun düşüncesini sevk ve idare eden bir zihin hali olarak anlarsak, insanın görüşüne göre varlık karşısında tutum aldığı fikrine kolayca ulaşabiliriz. Buna göre insanların aynı mantığı kullandıkları halde aynı hadise karşısında farklı sonuçlara varıp, farklı davranışlar içerisine girmeleri de onların farklı dünya görüşlerine sahip olmalarından kaynaklanır.*’¹² diyerek insanın dünya görüşünün yaşadığı toplum içerisinde şekillendiğini açıkça belirtmektedir.

Jaspers ise dünya görüşü kavramını çok daha farklı bir şekilde ele alır: ‘*Dünya görüşü nedir? Bütüncül bir şey, evrensel bir şey. Diyelim ki bilmeden söz ediliyor, bu tek tek uzmanca bilme değil, bir bütünlük, kozmos olarak bilmedir. Dünya görüşü*

¹⁰ Nermi Uygur, *Dünya Görüşü*, YKY, İstanbul 1963, 10

¹¹ Necati Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, Akçağ Yayınevi, Ankara, 1999, s.52-54

¹² Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 229

*basitçe bir bilme olmayıp, değerlemelerde, değerlerin hayatımızdaki sıra düzeninde, hayata ilişkin tercihlerde, kaderde, kendini açığa vurur.*¹³

Dünya görüşü tanımlamalarından anlaşıldığı üzere; İnsanlar dünyayı nasıl görüyorlarsa, ona göre davranış geliştirmektedirler. Bu nedenle dünya görüşlerini incelemek aslında insanları incelemektir. Örnek verecek olursak; bir dönemin düşünürleri veya yazarları, o ülkenin içinde bulunduğu toplumsal, siyasi düzeni eserlerine, fikirlerine konu edinirler. Turgenyev, Gonçarov, Dostoyevski gibi Rus edebiyatının önde gelen isimlerinin yaratıcılıkları ve dünya görüşleri o dönem Rusya'sının toplumsal ve siyasi koşulları altında şekillenmesi buna en büyük örnektir.

Dünya görüşü bizlere bir çeşit bilgi verir. Bu bilgi, nesnel, genel-geçer ve sınanabilir bir bilgi olmadığı için, kesinlikle bilimsel bir bilgi değildir. *‘İnsanın var olanı tanıması, değerlendirmesi, böylece kazandığı bilgileri kullanması, herhangi bir eylemde bulunması dünya görüşüne bağlıdır. Başka bir ifade ile insanı dünya görüşü yönlendirir.*¹⁴

1.2.1. Dünya Görüşü Sınıflandırmaları

Dünya görüşlerindeki farklılıklar bizi kapsamlı bir bakışla onları incelemeye sevk eder. Bu konuda, çağdaş düşünürlerin farklı incelemelerle farklı düşünceler ortaya koymuş olduklarını görmekteyiz. Dünya görüşlerin ilk sistematik incelemesini Auguste Comte' un gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Onun ‘Üç Hal Kanunu’ olarak adlandırdığı bu teori oldukça önemlidir.

Auguste Comte, ‘Pozitif Felsefe Kursları’ kitabında Üç Hal Kanununu açıklarken, üç dönemden bahseder, bunlar sırasıyla: teolojik, metafizik, pozitif ‘tir. O bu üç dönemi kısaca şöyle açıklamaktadır: *‘Teolojik dönemde insanlar tabiat olaylarını doğaüstü varlıklarla izah ederler. Metafizik dönemde doğaüstü varlıklar, yerini soyut kavramlara bırakırlar. Bu dönemde teolojik devrenin antropomorfik tanrı düşüncesinin yerini öz bilgisi alır. Pozitif dönemde ise insan evrenin başlangıcı ve yöneldiği yeri aramaktan ve olayların asıl nedenlerini öğrenmeye çalışmaktan vazgeçer. İnsan zihni, kendini akıl*

¹³ Nermi Uygur, *Dilin Gücü*, YKY, İstanbul 1963, 12-13.

¹⁴ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 253

*yürütmenin ve gözlemin kullanımıyla evrenin gerçek yasalarını keşfetmeye çalışır. Bu insanlığın eriştiği son merhaledir.*¹⁵

Necati Öner ise dört temel dünya görüşünden bahseder. Bunlar büyüsel, olgusal, felsefî ve dinîdir. Öner'e göre bu temel dünya görüşleri birbirlerinin devamı değildir. Yani aralarında evrimsel bir bağ yoktur. Toplumlara göre bunların hâkimiyet dereceleri değişir. Her toplumda neredeyse dördü de yer alır. Dünya görüşlerinin bir toplumdaki tezahür biçimleri farklı zamanlarda farklı yoğunlukta olur. Dini dünya görüşünde mutlak güç kaynağı Tanrı'dır. Dini inançla ilgili bilgi ise vahye dayalı, bu anlamda objektif ve düzenlidir. Buna dayanılarak sistematik bilgi kurulabilir. Teolojiler bu tür bilgilerdir. Din alanında yapılan tefekkür sonucu elde edilen önermeler tecrübe ile tahkik edilemez. Bu bakımdan pozitif değildirler. Felsefî dünya görüşü ise pozitif bilgi temeline dayanmaz. İnsan tecrübenin verileri ile yetinseydi felsefeye ihtiyaç kalmaz, bilim yeterli olurdu.

Belirli bir dönemin dünya görüşünü örgütleyen farklı ve çok çeşitli fikirler zamanla üst üste yığılıp birikirken, eskide ve derinde kaldığı sanılan unsurlar şaşılacak bir şekilde toplum içerisinde saklanır ve zaman zaman gün yüzüne çıkarak halen var olduklarını hissettirirler. Dünya görüşü elbette zaman içerisinde birtakım değişiklikler gösterir. Ancak özgün yapısını ve derin anlamını korumak şartıyla varlığını yeni formlar kazanarak sürdürür. Bir dünya görüşünün hâkim kılınması, öncelikle bilgilerin kişiler tarafından benimsenmesi ve birbirine aktarılmasıyla olur. Her dünya görüşü temel önermeleri bakımından tutarlı ve kapsamlı bir bütün teşkil eder.

Belli bir dünya görüşünü benimseyen kişinin dünyayı algılaması, söz ve davranışları tutarlıdır; düşüncelerini anlamlandırmak ise ancak bu çerçevede mümkündür. Dünya görüşünün sistemli bütünlüğü açıkça kendini ideolojilerde gösterir. Örnek olarak; Kapitalizmin temelinde teşebbüs hürriyeti vardır, Marksizm'de tüm faaliyetlerin alt yapısını ekonominin oluşturduğu iddiası temeldedir ve İslam'da Kur'an-ı Kerim'in hem söz hem de mana yönüyle Allah'ın sözlerinden oluşmuş olduğu inancı vardır.

Necati Öner'e göre insan için herhangi bir dünya görüşüne sahip olmamak neredeyse imkânsızdır. Bir dünya görüşlerindeki farklılıklar ise gayet normal ve doğal

¹⁵ Auguste Comte, *Pozitif Felsefe Kursları*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 2001, 33.

karşılmalıdır. Çünkü toplum, bünyesinde farklı dünya görüşlerini barındırabildiği gibi, onları benimseyen insan ve toplumda desteklenip, desteklenmemesine göre değişkenlik gösterir. Necati Öner'e göre, *'bu tabii halin zararlı bir kipi vardır. O da o halin taassubudur. Bir toplum içerisinde olup bitenler karşısında fertler, yetişme tarzları, kültür seviyeleri sebebiyle farklı tutumlarda bulunurlar. Tutumların bu çokluğu karşısında herhangi bir tutumda taassup göstermek, yine insanın tabii bir hali olan sosyal hayatı istikrarsızlığa sürükler.'*¹⁶

Ayrıca, dünya görüşünün oluşması için belli bir kültür düzeyine erişmek gereklidir. Kültür düzeyi ise kişinin bilgi birikimiyle doğru orantılıdır. Bilgilerin temelinde birtakım kabullenmeler vardır. Bilgi edinirken somut bir varlığı, daha önce kabullendiğimiz şekilde yorumlayıp kendimize göre hüküm veririz. Dolayısıyla bilgi edinirken bakış açımızın arka planında ise dünya görüşümüz yer almaktadır. Bu durumda dünya görüşünün bilgiden önce geldiğini söyleyebiliriz. İnsanların çoğu içinde yaşadığı toplumun dünya görüşünü paylaşır. Bireysel kültürlerin toplumsal kültürün bir parçası olduğu gibi bireysel dünya görüşleri de toplumsal dünya görüşünün bir parçasıdır.

Günümüze kadar ki hemen hemen tüm toplumlarda dünya görüşü; bilginin nesilden nesle aktarılmasını sağlamış ve güvenilirlik açısından onun nesnel dayanağını oluşturmuştur. Hatta öyle ki toplumların yatay ve dikey olarak kurumsal yapılanmaları son noktada dünya görüşünden faydalanmaktadır. Dünya görüşü tanımı incelemelerinin en anlamlı sonucu ise, insanın düşünen bir varlık olmasının yanında, değerlendiren ve eyleme geçiren bir varlık olması nedeniyle kimsenin dünya görüşsüz yapamayacağı gerçeğinin ortaya çıkmasıdır.

1.2.2. Dil ve Dünya Görüşü

Dil ve Dünya görüşü ilişkisine değinmeden önce "Dil nedir?" sorusunun cevabına değinmek istiyoruz. Bunun akabinde, "Dil nedir?" sorusunun cevabını araştırdığımızda karşımıza dile ait çok farklı tanımlar çıkmaktadır. En kapsamlı ve anlamlı tanımını ise Muharrem Ergin yapmıştır. Muharrem Ergin'e göre dil; *'insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü kuralları olan ve ancak bu kurallar içerisinde*

¹⁶ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 257

*gelişen canlı bir varlık, temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış gizli anlaşmalar düzeni, seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur.*¹⁷

Bu tanımdan yola çıkarak dilin temel özelliklerini ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- *Dil bir anlaşma aracıdır.*

Dilin birinci ve asıl fonksiyonu anlaşma aracı olmasıdır. İnsanoğlu, sosyal çevresinde yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmek için iletişim kurmak zorundadır. İletişim ise bir duygunun, bir düşüncenin bir zihinden başka bir zihne aktarılmasıdır. İnsanlar, aralarında iletişimi sağlamak için elbette dile yardımcı çeşitli metotlardan faydalanırlar: işaret, jest ve mimikler gibi. Ancak şu bir gerçektir ki insanlar arasındaki iletişimin temeli dil aracılığıyla sağlamaktadır.

- *Dil canlı bir varlıktır.*

Dil, kendi kanunları içerisinde yaşayan canlı bir varlıktır. Her dilde kelime ihtiyaçtan ötürü ortaya çıkar, bir süre kullanılır ve belli bir zaman sonra kullanımdan kalkabilir. Kısacası, her canlı gibi dilde doğar, gelişir, kendini yeniler, değişime uğrar veya yok olabilir.

- *Dil doğal bir varlıktır.*

Dilin en önemli özelliklerinden birisi de doğal bir varlık oluşudur. Yeryüzünde bulunan üç binden fazla dil, kendi dil mantığını kendisi oluşturmuştur. Her millet, duygu ve düşünce dünyasını, zevkini, olaylara, nesnelere bakışını içinde bulunduğu coğrafyanın ve diğer şartların etkisiyle ortaklaşa bir zihniyetle oluşturmuştur. Kendiliğinden oluşan bu doğal yapıya müdahale etmek ona zarar verir. Tüm yaşamı boyunca dil tabii bir şekilde kendiliğinden oluşmalı ve gelişmelidir.

- *Dilin kendine has kuralları vardır.*

Her dilin kendine özgü kuralları vardır. Önce kuralları koyup, daha sonra bu kurallara göre dili şekillendirerek kullanamayız. Ancak mevcut kuralları, dilin doğal yapısından tespit edebiliriz. Dilin yapısı, kuralları ve kelime hazinesi, milletin anlayışı, dünya görüşü ve felsefesiyle iç içe harmanlanmıştır.

¹⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 2008, 3.

- *Dil gizli anlaşmalar düzenidir.*

Her millet dünyaya ayrı bir pencereden bakar ve hayatı kendine göre, kendi dili üzerinden algılayıp yorumlar. Bir sözcük dünya üzerindeki her dilde farklı adlandırılır, ya da bir atasözü veya kavram bir dilde iyi bir anlam ifade ederken, aynı kavram farklı bir dilde kötü bir anlam üstlenebilir.

- *Dil ulusun ortak malıdır.*

Dil bazı kişi veya zümrelere ait değil, milletin ortak malıdır. Milletin sahip olduğu değerler içerisinde dil birinci sırayı almaktadır, çünkü bir topluluğun ulus olma bilincine ulaşmasındaki temel özellik aynı dili konuşmalarıdır. Dil, gelecek nesillere bırakılacak en önemli milli miras, milli emanet ve istikbaldır.

20.yüzyılın Hint-Avrupa dillerini inceleyen, dilbilimin babası, İsviçreli dilbilimci Ferdinand De Saussure ise dilin başlıca niteliklerini dört ana madde halinde sıralamıştır:

- *‘Çok karışık nitelikli dil yetisi olgularının oluşturduğu bütün içinde dil, kesin çizgilerle ayırt edilebilecek bir konudur.* Bir duyma imgesinin çevrim içinde bir kavramla buluştuğu noktaya yerleştirebiliriz onu. Dil yetisinin birey dışında kalan toplumsal bölümüdür dil ve birey onu tek başına ne yaratabilir ne de değiştirebilir.

- *Sözden ayrı olan dil ondan bağımsız biçimde incelenilecek bir konudur.* Ölü dilleri konuşmuyoruz ama onların dilsel düzenini pek ala öğrenebiliriz. Dilbilimi, dil yetisinin öbür öğelerini ele almasa da olur dersek doğru fakat eksik bir yargıda bulunmuş oluruz; bu bilim ancak öbür öğeler işe karıştırılmazsa olanaklıdır demeliyiz.

- *Dil yetisinin ayrışık öğelerden oluşmasına karşın, böylece sınırlandırılan dil, türdeşlik gösterir.* Bir göstergeler dizgesidir o. Bu dizgede önemli olan anlamla işitimi imgesinin birleşimidir ve göstergenin bu iki yanı da aynı oranda anlaktır.

- *Dil de söz gibi somut niteliklidir.* Bu da incelemeye büyük bir kolaylık sağlar. Toplumun onayladığı ve tümü dili oluşturan birleştirmeler, özeği beyinde yer alan gerçekliklerdir. Yazı bunları uzlaşmacı, saymaca görüntülerle saptayabilir. Oysa söz edimlerinin bütün ayrıntılarını fotoğrafla saklamak olanaksızdır.

*Ne denli kısa olursa olsun, bir sözcük, seslemede hem saptanması hem de gösterilmesi son derece güç sayısız kas devinimiyle gerçekleşir. Buna karşılık, dilde yalnız işitimi imgesi vardır ve bu da değişmez bir görsel imgeye dönüştürülebilir*¹⁸

Bu bağlamda basit bir ifadeyle dil için, insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan bir araç diyebiliriz ve mutlak anlamda dil, düşünenin ve dünya görüşünün iletişim aracı olarak tanımlanır.

Dünya üzerinde yaşayan her birey, diğer insanlarla bir şekilde bağlantı içindedir. Hayatını devam ettirebilmesi, diğer insanlarla birlikte toplumsal bir yapının içinde bulunmasını zorunlu kılar. Bu durum çoğu zaman bizi, dili sadece bir iletişim aracı olarak görmeye sevk eder. Oysa dil, sadece bir iletişim aracı olmanın dışında insanın doğasında olan bir şeydir. *‘Bir taraftan dil, insanın doğasında bulunur, fakat diğer taraftan hazır olarak verilmiş bir şey değildir, tarihsel bir gerçekliği vardır, tarih içinde gelişir,’*¹⁹ çünkü insana verilmiş olan dilin kendisi değil, yeteneğidir. Dil, zamanla tarih içinde gelişmiştir, kuşaktan kuşağa gelişerek, işlenerek iletilmiştir. Dil üzerinde gerçekleşen her yenilik veya değişim, belirli bir başlangıç noktasından yavaş yavaş ve gittikçe genişleyen daireler şeklinde dilin yapısı üzerine yerleşerek onun yeni formunu oluşturur.

Akılda tasarladığımız düşüncelere dil aracılığıyla anlam kazandırırız. Dil düşünceye hayat veren bir yetidir. Antik Yunan dilinde *logos* kavramı hem dilde ifadesini bulan söz hem de düşünce anlamlarına gelmektedir. Özetleyecek olursak, *logos* kavramından anladığımız düşünce ve dilin birbiriyle iç içe olmasıdır. Dil sadece bilinen doğruları betimleyen bir araç olmanın dışında, daha çok bilinmeyeni bulgulayan bir araçtır, daha doğrusu düşünceyi ortaya çıkaran bir konumdadır.

Dil ve Dünya görüşünü tanımlarken, dilin varlık biçimini ele almayla birlikte dünya görüşüne de değinmemiz gerekir, çünkü insanlar bireysel veya toplumsal açıdan kendi dilleri ile bağlantılı olarak bir dünya algısı edinirler. N. Uygur’un eserindeki *‘Bir dilin dünya görüşü o dilin dünya yorumu dünyanın o dille, o dildeki kuruluşu, düzenlenişi, dünyanın o dili konuşanlarca büründüğü biçimdir.’*²⁰ ifadesi dil ve dünya görüşünün tümüyle birbirine kaynaşmış olduğunu, ancak dil aracılığıyla düşünce, tasarı

¹⁸ Ferdinand De Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2001, 44-45.

¹⁹ Bedia Akarsu, *Dil Kültür Bağlantısı*, 6. Baskı, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2010, 21-22

²⁰ Uygur, *Dilin Gücü*, 127.

ve görüşlerimizi dile getirerek şekillendirebileceğimizi belirtir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere dilin dünya kavrayışı dilden dile göre değişir, yani dünya görüşü her dile göre farklıdır ve her dil içerisinde bir dünya tasarımı barındırır. Bir dili diğer dillerden ayıran, sadece dil göstergeleri değildir, aynı zamanda, insana ayrı bir düşünce yapısı, dünyaya bakış açısı temin etmesidir. Böylece tüm nesnel algılara, dil ile biçimlendirilmiş bir dünya görüşü özelliği katılır. İnsanlar dünyayı dil süzgecinden geçirerek kendilerine ortak bir dünya resmi oluştururlar. Mutluluk, şaşırma ve kederlerini bu resim üzerinden aksettirirler, ya da tam tersi; bir bölgede ortaya çıkan bir olay, durum ya da söz, başka bir dilin anlam dünyasına uymayıp karşılık bulamayabilir. Bunun yanında, her dil kendi bünyesinde çok farklı katmanlar barındırabilmektedir.

1.3. KAVRAMIN TANIMI

Dünya üzerindeki tüm dillerde bulunan atasözlerini ancak o dil ve kültür bağlamında inceleyebiliriz, çünkü dil ve kültür bir bütündür. Dilin içerisinde kültürün izleri bulunur ve bu şekilde nesilden nesle aktarılırlar. Belirli bir bağlam içerisinde iki farklı dilin ve kültürün karşılaştırması ancak milli değerlerin incelenmesi yoluyla gerçekleşir. Bu durum son yıllarda kültürlerarası iletişimin anahtar terimi olan “konsept” kelimesini de hayatımıza kazandırmıştır.

Konsept terimi anlam bakımından Latin kökenli kelime olan “conceptus” sözcüğünden dilimize kazandırılmıştır. “Konsept “terimi kelime karşılığını ise dilimizde “kavram” olarak tanımlayabiliriz.

Günümüzde “kavram” ve “terim” sözcükleri birbirine karıştırılmaktadır, bu nedenle öncelikle anlamlarına değinmek isterim. *Kavram* bir objenin zihindeki tasavvurudur. Aristo için kavram; objenin tanımının bir kelime ile ifadesidir, bu yönüyle kavram bir objeye işaret eder. Fakat düşünceyi ancak dille ifade edebildiğimiz için, zihinde tasarladığımız kavramı da dil ile ifade ettiğimizde *terim* adını alır. Bu bakımdan terim, bize kavramı hatırlatan onun fonetik bir simgesidir. Her kavram için dilimizde bir karşılık bir terim oluşturabiliriz, fonetik bir işaret olan terim bir kelimedir, fakat her kelime de terim değildir. Kavram kişideki biriktirilmiş bilgi birikimidir. Örneğin; “insan” tek bir terimle ifade ettiğimiz bir kavramdır. Ancak insan hakkındaki bilgimiz arttıkça, “insan” kavramının anlamı da genişler. Bunun dışında bir kavramın anlamı

üzerinde yanılmak da mümkündür, çünkü yüzyıllardır insanlar dünyanın düz olduğunu savunup, inandılar, “Dünya” kavramını buna göre belirlediler; fakat dünyanın yuvarlak olduğu ispatlandığında “Dünya” kavramının anlamı da beraberinde değişti.

Kavram tek başına olduğu durumlarda ne doğru ne yanlış ne olumlu nede olumsuzdur. Bu tip özellikler kavramların değil, önermelerin özelliklerindendir. Tek başına kavramın bir özelliği yoktur, o önermeler içerisinde anlam kazanır.

Daha önceden de belirttiğimiz gibi kavram, bir nesnenin zihindeki tasarımıdır, fakat kavram, hayal den tamamen farklıdır. Hayal bir objenin belirli bir an veya dönemdeki zihinsel tasarısıdır ve özeldir. Fakat kavram özel değil, geneldir, aynı türdeki nesne ve varlıkların ortak tasarımıyla oluşur. Örnek verecek olursak; kedi hayali ve kedi kavramını karşılaştırabiliriz. Kedi hayali deyince aklımızda bir resim belirir; zihnimizde canlandırdığımız bu resimdeki kedinin türü, rengi, duruşu kısacası dış görünüşü belirlidir ve özeldir. Oysaki kedi kavramı dediğimizde; belirli bir kediye ifade etmez, tüm kedileri kastederiz yani geneldir.

Kavramcılık (conceptualisme) ise; tümellerin, fertlerde mevcut olmakla beraber, zihinde varlıklarını kabul eden görüştür. Tümeller bir soyutlama ile zihnin çalışması sonucunda elde edilmişlerdir. Orta çağda Abelard (1097-1142) bu fikri temsil etmiştir. Yeniçağın başında Port-Royal mantıkçıları da kavramcılığı savunmuşlardır. Arnauld diyordu ki "*Mevcut olan her şey tekildir. Bununla beraber, soyutlama yolu ile türnel fikirleri teşkil ederiz ki bunlar birçok şeyi temsil ederler*".²¹

1.3.1. Kavram Çeşitleri

1.3.1.1. Somut ve Soyut Kavramlar

Somut kavram (concrete); Tek bir nesneye işaret eden başka bir şeye bağlı olmadan kendi başına var olan bir şeyin kavramı olarak adlandırılmaktadır, yani somut kavramlar zihnin tayin ettiği bir konu içerisinde bir şekil takdim ederler. İnsan ve beyaz gibi...

²¹ Necati Öner, *Klasik Mantık*, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1986, 34-35

Soyut kavram (abstract); Varoluşunu bir başka şeye borçlu olan ve ancak zihinde bir başka şeyle ilişki içinde, nesne veya nesnelerin niteliği olarak düşünülen kavram olarak kabul edilmektedir. Örneğin; “beyaz” somut olmasına rağmen, “beyazlık” belirli nesne veya nesnelerin niteliğini belirtmesi dolayısıyla soyut kabul edilmiştir.

Sonuç olarak; somut kavramın, duyuşsal olsun olmasın, herhangi tekil bir şeye, soyut kavramın ise herhangi bir şeyin niteliğine işaret ettiğini rahatlıkla belirtebiliriz.

1.3.1.2. Tümel Tikel ve Tekil Kavramlar

Tümel kavramlar; cümlede özne konumunda yer alan ve aynı özellikleri taşıyan ya da aynı sınıfa giren varlıkların tümünü karşılayan kavramlardır. Örneğin; “Tüm şehirler güzeldir.” Bu önermede “tüm şehirler” tümeldir.

Tekil kavramlar; belirli bir sınıfın, tek bir ferdine delâlet ediyorsa tekil kavram denilir. Örnek olarak; “tüm şehirler” tümel bir kavramken, “Ankara” tekil bir kavramdır.

Tikel kavramlar ise; cümlede özne konumunda yer alan ve bir sınıfın belirli bir kısmını gösteren kavramlardır. Örnek verecek olursak; “Bazı şehirler güzeldir.” Bu önermede ise “bazı şehirler” tikeldir.

1.3.1.3. Kolektif ve Distribütif Kavramlar

Kolektif kavramlar; bir topluluk kavramı olan fakat sınıf oluşturmeyen, aynı zamanda grup ve toplulukları diğerlerinden ayırmaya yarayan kavramlara denir, kısacası farklı sınıf içerisinde bulunan bireylerin aynı amaç için oluşturdukları topluluktur.

Distribütif kavramlar ise; grup veya topluluklara göre anlamlandırılabilen, anlamlarını grup veya topluluğun özelliklerinden alan kavramlara denir. Kolektif kavram olarak “aile” yi düşünebiliriz. Anne, baba, çocuklardan birini kastederken kullandığımız “aile bireyi” ise distribütif bir kavramdır. Bu tanıma göre çalışmamızda Kolektif bir kavram olan aileyi bütünüyle ele alırken, distribütif bir kavram olan her bir aile bireyini de sırayla inceleyebileceğiz.

1.3.1.4. Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Olumlu kavram; işaret ettiği şeyde bir niteliğin bulunduğunu, *olumsuz kavram* ise; işaret ettiği şeyde bir nitelik bulunmadığını belirtir. Erdemli, yetenekli olumlu kavramlara örnek verilebilirken; erdemsiz, yeteneksiz olumsuz kavramlara örnek gösterilmektedir.

İngiliz mantıkçısı De Morgan'a göre 'her kavram hem olumlu hem de olumsuz anlam taşır. Mesela "insan" kavramı Ahmet için olumlu olarak doğrudur (Ahmet insandır); at için ise olumsuz olarak doğrudur (at insan olmayandır) böylece "insan" kavramı olumlu, insan olmayan kavram olumsuzdur. Olumlu ve Olumsuz kavram fikri bütün varlığı kaplar. De Morgan olumlu kavramları büyük harflerle olumsuz kavramları ise küçük harflerle gösteriyor. Mesela $X = \text{insan}$, $x = \text{insan olmayandır}$. Böylece $X + x = \text{bütün varlıklardır}$.'²²

1.3.1.5. Özlük ve İlinti Kavramlar

Yüklem durumundaki kavram özneyi içine alıyorsa, yüklem durumundaki kavram, özne durumundaki kavrama göre *özlük kavramı* olur. Necati Önerin örneğine göre; insan akıllı bir hayvandır önermesinde, insan kavramına "akıllı hayvan" kavramı yüklenmiştir. O halde, "akıllı hayvan" kavramı, "insan" kavramına nispetle özlük durumundadır.

Yüklem durumundaki kavram öznenin özüne ait olmayıp, onun ilintisine ait olduğu duruma ise *ilinti kavramı* olarak adlandırırız. Necati Önerin vermiş olduğu; 'İnsan gülücüdür, önermesinde, gülücülük insanın özüne dâhil olmadığından, gülücü kavramı insana nispetle ilinti kavramına örnektir.'²³

1.4. AİLE KAVRAMI

Zengin ve köklü bir geçmişe sahip olan "Aile" kavramı, yüzyıllardır süregelen, farklı toplumsal kültürlerin ortak ve evrensel bir ürünüdür. Bugüne kadar pek çok bilim dalı, çalışmalarında aileyi konu alıp, aile kavramını kullanmıştır.

²² Öner, *Klasik Mantık*, 19

²³ Öner, *Klasik Mantık*, 20

Türk Dil Kurumuna göre aile kavramı aşağıdaki anlamlarda kullanılmaktadır:

- *‘Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik*
- *Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü*
- *Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü*
- *Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü*
- *Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya*
- *Karı koca ve çocuklardan oluşan topluluk’²⁴*

Rus dil bilimci L.İ. Skvortsov’a ait Rusça sözlükte ise aile kavramı için aşağıdaki tanımlar bulunmaktadır:

- *‘Karı, koca ve çocuklardan oluşan yakın akraba grubu*
- *Evlilik, doğum, akrabalık ilişkileri içeren en küçük toplumsal gruptur.*
- *Hayvan ve bitki topluluğu’²⁵*

Aile toplumsal bir kurumdur, toplumun vazgeçilmez bir parçası ve yapıtaşıdır. Toplumun bütününi oluşturan aile parçacıkları birbiriyle neden-sonuç ilişkisinden çok döngüsel bir nedensellik içerisindedir. Kısaca, aile genel sistemin bir parçasıdır ve sistemin kendisi gibi davranır. Aile; anne, baba ve çocuklar arasındaki etkileşim ve iletişimden oluşmaktadır ve her ailenin kendine has uyulması gereken kuralları ve ilkeleri vardır. Bu kural ve ilkelerin bir kısmı ortak kültür mirasımızca belirlenmiş ve içselleşmiştir.

1.4.1. Aile Kavramının Temel Özellikleri

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile, hemen hemen tüm milletlerde açıkça gözlenebilen ortak veya kendine has özelliklere sahiptir. Bu özellikleri maddeler halinde sıralamak gerekirse;

- *Aile evrenseldir*

²⁴ TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, 4.baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013, 17

²⁵ Lev İvanovich Skvortsov, *Bolshoy Tolkoviy Slovar Pravilnoy Russkoy Reci*, Moksva, Moksva 2009, 757

Dünya üzerindeki her toplum yüzyıllardır aile kavramını yaşatmaktadır. Elbette değişen yapı ve değerleriyle birlikte bu kavram tüm uluslarda günümüze kadar canlılığını sürdürmüştür.

- *Aile duygusal bir temele dayanır*

Aile bireyleri birbirine güçlü sevgi ve saygı ile bağlıdır. Aile ortamı koşulsuz ve karşılıksız sevginin görüldüğü tek ortamdır.

- *Aile şekillendirme özelliği vardır*

Her çocuğun karakter ve kişilik özellikleri aile ortamında kendiliğinden şekillenir, bu yönüyle temel davranışlar ve yeterlilik kazanımında ailenin payı çok büyüktür.

- *Ailenin sınırlı bir kapsamı vardır*

Dünyanın her yerinde, aile özellikleri ve yapısı bakımından farklı örneklerle karşılaşsak bile, toplumun en küçük yapı taşı olan aile; anne, baba ve çocuklardan oluşur.

- *Aile toplumun çekirdeğini oluşturur*

Ailelerin bir araya gelmesiyle toplum oluşur, yani toplum ve aile iç içedir, birbirinin özelliklerini yansıtır, bu yönüyle aile toplumun en küçük yapı taşı temelidir.

- *Ailede her bireyin belli rolü ve sorumlulukları vardır*

Aile yaşamı iş birliği temeline dayanır, aile yaşamında her bireyin kendine ait büyük veya küçük belirli görevleri vardır, gerçek anlamda paylaşmanın yaşandığı en doğal ortamdır.

- *Ailenin sosyal ve yapısal dayanakları vardır*

Anayasamıza göre aile toplumun temelidir ve devlet aileyi korumakla yükümlüdür. Aile toplumsal ve yasal kurallara göre oluşturulur ve yaşatılır.

- *Aile diğer toplumsal kurumlarla sürekli etkileşim içindedir*

Toplumsal bir kurum olan aile, hukuk, eğitim, din, ekonomi gibi diğer toplumsal kurumlardan etkilenir ve onları derinden etkiler.

Görüldüğü gibi aile, bireyin toplumsal çevresinin ilk ve en önemli basamağını oluşturur. Aile sosyal değerlerin özünü taşıyan ve bu değerleri kuşaktan kuşağa aktaran bir sosyal kurumdur.

1.4.2. Rus Toplumu Aile Yapısı ve Özellikleri

Tarihsel bakımdan incelediğimiz de Türk kültürünü aratmayacak derin ve zengin bir geçmişe sahip olan Rus kültürünün en ufak yapı taşı olan aile, özellikleri, kültürü ve geçmişini tüm izleriyle günümüze taşımıştır. Aile yapısını mercek altına aldığımızda, eski zamanlarda geleneksel aile yapısına sahip olduğunu, günümüzde ise daha modern ve batılılaşmış aile yapısının egemen olduğunu söyleyebiliriz. Geleneksel yani gerçek Rus ailesinde; sevgi, saygı, dayanışmanın temel olduğu güçlü aile bağları vardır. Evde erkek temel unsurdur, egemendir, ailesini geçindirmekle yükümlüdür. Kadının görevi ise evi çekip çevirmek, aile hayatının düzenini sağlamak ve çocuk yetiştirmektir. Erkeğin temel unsur olması, Rus aile hayatında kadını ikinci plana atmazdı, bilakis erkeğe yardımcı ve her anlamda eşit konumdaydılar.

Rusya'nın tarihsel gelişimleri ve yönetim farklılıkları, toplumsal düzen ve aile kavramını da derinden etkilemiştir. Rus aile kavramına kısaca değinmemiz gerekirse Çarlık dönemindeki Rus ailesi ve Sosyalist rejimdeki Rus ailesi olmak üzere ikiye ayrılabiliriz.

- Çarlık dönemindeki Rus ailesi
- Sosyalist rejimdeki Rus ailesi

1.4.2.1. Çarlık Dönemindeki Rus Ailesi

Çarlık Rusya'sında evlilik ve aile yaşamıyla ilgili bütün gelenek ve kurallar kiliseler tarafından tespit edilmişti. Aile hukukunda bir takım yarı feodal sınırlamalar vardı ve boşanma tamamen yasaktı. Bu dönem için ailenin reisi erkekti, maddi yükümlülük erkeğin omuzlarında olup, aileyi geçindirmekle sorumluydu. Kadınlar ise aile reisi olan kocalarına itaatle yükümlü olmanın yanında, onlara karşı iyi davranıp, sadık olurlardı. Ev içi düzen ve çocuk yetiştirme görevi ise kadına biçilmişti. Çarlık Rusya'sı çok geniş bir dönemi kapsadığı için Petro öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye bölerek incelemek faydalı olacaktır.

• *(1689) Petro öncesi dönemdeki Rus ailesi*

İlk çağlarda Slav toplumlarında Matriarchy yani anaerkil yapı gözlemlenirdi, kadın ailenin hatta kabilenin reisi konumundayken, zamanla Çarlık Rusya'sı döneminde kadın ve ailenin denetimi erkeğin buyruğu altına girmiştir. Kadının toplumsal etkinlikleri Hristiyanlık öncesi daha yüksekken, onuncu yüzyılın sonlarında Prens Vladimir önderliğinde Hristiyanlığı kabul eden toplum zamanla Patriarchy yani ataerkil aile yapısına geçiş yapmıştır. Bununla birlikte dönemin toplum yaşamında büyük farklılıklar ve sınıflar bulunmaktaydı, kırsal kesim aile yaşantısıyla üst sınıf ailelerini kıyaslamak mümkün bile değildir.

• *Petro sonrası dönemdeki Rus ailesi*

18. yy. başından itibaren hükümetin etkisi ile Rus aile hayatında büyük değişiklikler olmuştur. Petro dönemi Rusya'daki eski gelenekler yerine batı geleneklerinin getirilmeye çalışıldığı, bir çeşit batılılaşma dönemi olmuştur. Dönemin aile kurumu hükümet otorite ve baskısını direk üzerinde hissetmekteydi. Bu hızlı batılılaşma süreciyle kadınların toplumdaki yeri ve önemi de hızla artmıştır. Petro'dan sonra neredeyse bir yüzyıl boyunca Rusya, kadınlar tarafından yönetildi. Dünyaya en çok adını duyuran II Katerina da bu dönemde hükümdarlık yapmıştır.

1.4.2.2. Sosyalist Rejimdeki Rus Ailesi

Bolşeviklerin 1917 yılında gerçekleştirdiği komünist devrim Rusya için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sanayileşmemiş, ekonomik ve sosyal açıdan uygun olmayan kırsal özelliklere sahip bu ülkede gerçekleşen devrim, tüm sosyal yapı ile birlikte aile yapısını da derinden etkilemiştir. Yeni rejimde, kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler kaldırılmaya çalışılmıştır. Evlilik, boşanma miras konularında yapıcı düzenlemeler olmuştur. Rus Ortodoks kilisesinin desteklediği ataerkil yapı, kural ve gelenekler; evlilikte kadınları ikinci sırada tutarken, yeni rejimle birlikte kadın daha çok söz sahibi olup, çalışma hayatında daha aktif bir rol oynamıştır, böylelikle ülkede anaerkil (matriarchy) aile yapısı etkili olmuştur.

1944 yılında yapılan köklü düzenlemeler ve yeni uygulamaya konan politikalar aile yapısını ve birliğini kuvvetlendirmeye yönelikti. Bu duruma örnek olarak; aile birliğinin bozulmasının bir nebze önüne geçebilmek adına boşanmalar zorlaştırılmıştır

ve ek olarak 2. Dünya savaşı sonucunda büyük nüfus kaybı veren Sovyet Rusya'sı, çocuk sahibi olmaya teşvik etmek adına, ailelere devlet tarafından yapılan çocuk yardım miktarında artış yapmıştır. Kadınlar da artık çalışıp söz sahibi olabiliyordu ve çalışan emekçi annelerin, her yaş grubundaki çocuklarının bakımı için devletin sağlamış olduğu çocuk bahçeleri bulunmaktaydı, ayrıca devlet tarafından ailelere belirli dönemlerde çocuk yardımı da yapılmaktaydı, çünkü Rus ailelerinde çocuğun yeri büyüktür, çocuk severler ve en iyi şekilde yetiştirirler, çünkü çocuk ailenin temeli ve mutluluk kaynağıdır. Çocuklar büyüyüp, çalışıp, evlenip kendi yuvalarını kursalar bile, aileleri her zaman maddi ve manevi destek olarak arkalarındadırlar.

Aile birliğinin korunmasında gelenek ve göreneklerin önemi oldukça büyüktür. Aile yapısını koruyamayan milletlerin uzun süre ayakta kalması imkansızdır, güçlü ülkenin temelleri sağlam aile yapısıyla atılır. Günümüz Rusya'sında ise batıya yaklaşma ve modernleşme etkisiyle ailevi kavramlar ve aile bütünlüğü kaybolmaya yüz tutmuşken, aile bağları ve ailevi değerleri hatırlatmak için 2008 yılından beri toplumu bilinçlendirme amacıyla her 8 Temmuz günü "Aile, Sevgi ve Sadakat Günü" kutlanmaktadır.

1.4.3. Türk Toplum Aile Yapısı ve Özellikleri

Tarihin en eski ve köklü kavimlerinden olan Türklerde aile çok önemli bir yere sahiptir. Türk ailesi tüm dönemlerde kutsal kabul edilmiştir. Türk aile düzeni, toplumsal düzenin sigortası olarak kabul görülmüştür.

Türklerde bağlılık bilinci çok yüksektir ve ailevi ilişkiler ömür boyu sürer, dolayısıyla ailenin yetiştirdiği birey üzerindeki etkisi yüksek ve daimidir. Yüzyıllardır yaşamış olan, nesilden nesle aktarılan sözlü edebiyatımızda, anne baba ve çocuklardan oluşan mutlu, iyi aile ilişkileri bulunan karakterler masallarımızın temel ögesidir.

Tabi ki yapılan çalışmaları incelediğimizde aynı din ve ırktan olan Türk toplulukları farklı mekân ve dönemlerde, farklı ekonomik ve sosyal koşullarda aynı aile yapısını sürdürdüklerini söyleyemeyiz. Kısaca Türk aile yapısını 3 bölümde inceleyebiliriz. Bunlar sırasıyla:

- İslamiyet ten önceki Türk ailesi
- İslam kimliği içindeki Türk ailesi

- Batı uygarlığı etkisindeki Türk ailesi

1.4.3.1. İslamiyet'ten Önceki Türk Ailesi

İslamiyet kabulü öncesi Türk aile yapısı hakkındaki ilk bilgiler Orhun anıtlarındaki bazı metinlerden ve Oğuz Kağan destanından edinilmektedir. Buradan elde edilen genel geçer bilgilere göre:

- Eski Türklerde aile kavramı; anne, baba ve çocuklardan oluşan bugünkü çekirdek ailenin karşılığıdır.
- Elde edilen tüm kanıtlara göre eski Türklerin karakteristik özelliği monogami yani tek eşliliğidir.
- Dede Korkut hikâyelerinden edinilen bilgiye göre Türk ailesinin temeli exogamy yani dışarıdan evlenmeye dayalıdır.
- Eski Türklerde kadının aile içindeki yeri ve önemi büyüktür. Kadının kocasının yanında olması öngörülür ve kocası olmadığı durumda onun yerine görev, yetki ve sorumluluklarını üstlenip, söz sahibi olur.

Araştırmacı Fransız sosyolog G. Richard eski Türklerde aile yaşantısının farklılık gösterdiğini belirtmektedir. G. Richard'a göre Kırgız Türkleri; aile bağlarında “baba” figürünün önemli rol oynadığını, ataerkil aile yapısının hüküm sürdüğünü belirtmiş ve tam tersi Yakut Türklerinde ise “ana” figürünün geçerli olduğunu ve anaerkil yapının hüküm sürdüğünü vurgulamıştır. Altay Türklerini mercek altına alıp incelediğinde ise her iki aile yapısının arasında bir aile tipine sahip olduklarını gözlemlemiştir.

Türk Aile yapısı ve hukuku üzerine araştırmalar yapan Ziya Gökalp'in araştırmalarına ve yazdığı makalelerine göre eski Türk toplumunda sıkça kullanılan kavramlar aşağıdaki şöyledir: Boy: atadan geldiğine inanılan, aynı dil ve kültürü paylaşan birbirlerine sıkıca bağlı olan insan topluluğu, aşiret. Soy: büyük babanın çevresindeki bireyler topluluğu yani yakın akrabalarıdır. Bark ise Orhun anıtlarında mabet olarak da görülmektedir ve evlenen kadın ve erkeğin yaşayacağı evin adıdır. Bu terimlerden de anlaşılacağı üzere İslamiyet öncesinde Türklerde çekirdek aile anlayışı egemendi.

1.4.3.2. İslam Kimliği İçindeki Türk Ailesi

Karahanlılar çağı Türk kültürünün İslamiyet'e geçiş çağıdır. Türklerin İslamiyet'i kabul edişi milattan sonra 8.yy. ve bununla birlikte hayatlarının her alanında olduğu gibi aile yapısı da derinden etkilenip değişime uğramıştır. İslami kurallar ve Türk gelenekleri sentez oluşturacak biçimde yeniden şekillenip aile yapısı ve evlilik kurumunu etkisi altına almıştır.

Osmanlı imparatorluğu temelinde Türk-İslam karakterli bir devlettir. Türk İslam anlayışına göre ise aile kurumunun temel amacı belirli normlar içerisinde neslin devamını sağlamaktır. O dönem için çocuklar, ailenin geleceğe bıraktığı en kıymetli mirastır. Evde en büyük ve en önemli rol babaya aittir, adeta baba evin direğidir. Dini kurallar ve gelenekler dolayısıyla maddi, manevi evin yükü, sorumlulukları ve dahi eş ve çocukların namusu bile babanın boyunduruğundaydı. O dönemlerde kadın ise evde ikinci sırada gelmekteydi, daha çok ev içi görev ve sorumlulukları vardır. Çocuklarını en iyi şekilde yetiştirme ve ev içi idare kadının göreviydi. Uçsuz bucaksız, üç kıtada egemen Osmanlı topraklarında çok fazla etnik köken yaşadığı için, Osmanlı toplumunda tek tip aile modeli yerine çok çeşitli aile toplulukları kayıt altına geçmiştir. Osmanlı ailesinde çok eşli evlilik serbest görülmesine rağmen yine de halk içerisinde tek eşlilik yaygındı.

1.4.3.3. Batı Uygarlığı Etkisindeki Türk Ailesi

Batı uygarlığı etkisindeki günümüz Türk ailesi, bugünkü figürüne erişinceye kadar birçok doğudan ve batıdan olmak üzere farklı kültür akımından zaman zaman etkilense de temel özelliklerini sağlam adımlarla günümüze kadar taşımayı başarmıştır.

Her anlamda yenilenme adına 1917 yılında yeni bir aile hukuku geliştirilmiş ve evlenme işlemlerine devlet müdahalesi getirilmiştir. Bu kanun daha sonra yürürlükten kaldırıldı ve hemen sonrasında, 1926 yılında kabul edilen medeni kanun ile Türk ailesi, her anlamda modern aile tipine ulaştırılmak istenmiştir. Kadın-erkek eşitliğini ihlal eden İslam hukuku yerine mal, miras, evlilik, boşanma konularında kadın ve erkeğe eşit haklar tanıyan birey hak ve özgürlüklerini koruyan hükümler getirilmiştir. Böylelikle günümüze ulaşan modern aile yapısında rahatlıkla Türk-İslam gelenek, görenek ve adetleri ile batılı aile motifini iç içe görmekteyiz.

İKİNCİ BÖLÜM

RUS VE TÜRK ATASÖZLERİNDE AİLE KAVRAMI

2.1. ATASÖZLERİNDEKİ AİLE KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Çalışmamızın ikinci bölümünde her iki dildeki aile kavramını ve ilgili atasözlerini ele alıp inceleyeceğiz. Kaynak olarak iki dile ait çeşitli sözlüklerden faydalandığımız bu çalışmamızdaki sözlüklerimize örnek olarak; «Толковый словарь русского языка» С.И.Ожегова, «Большой толковый словарь правильной русской речи» Л.И. Скворцов, «Новый толково-словообразовательный словарь русского языка» Т. Ф. Ефремова, «Толковый словарь живого великорусского языка» В.И.Даля, “Большой словарь русских пословиц”, В.М.Мокиенко, «Türk Dil Kurumu atasözleri ve deyimler sözlüğü», «Atasözleri ve Deyimler sözlüğü» Ömer Asım Aksoy, «Atasözleri sözlüğü» Arif Hikmet Par, « Türk atasözleri sözlüğü» Ali Püsküllüoğlu’ nu verebiliriz.

Tekrar hatırlayacak olursak Türk dil kurumu Türkçe sözlüğünde **Aile** için; **1.** *Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.* **2.** *Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık bulunan kimselerin tümü.* **3.** *Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin tümü.* **4.** *Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu.*²⁶ Dünyaca ünlü Rus dilbilimci V.İ Dal’ın kaleme aldığı «Толковый словарь живого великорусского языка» sözlüğünde семья, семейство yani aile için; *birlikte yaşayan yakın akrabalar topluluğu, yani ebeveyn ve çocuklar; ayrı evlerde yaşayan evli kız ve oğullar zaten farklı bir aileyi oluşturur.* Tamlamalardaki kullanımları; *Семьянин, Семейный; Семейный человек*, aile insanı. *Семейно*; Tüm aile, Семейно ли было на вечернике? Partide tüm aile var mıydı? *Семейственные связи*; Aile bağları. *Семейник*; Aile üyesi. *Семейщина*; Aile birliği. *Семянистый*; Büyük ailesi olan kişi. (1. T. 4. C. 465)

Farklı bir kaynak olarak S.İ Ojegov’a ait Açıklamalı Rus dili sözlüğünde ise “семья” yani aile için; **1.** *Birlikte yaşayan akraba grubu (karı-koca ve çocukları).*

²⁶ TDK, 2013, 16.

2.Ortak ilgi alanı olan insanlar topluluğu. 3. Eril, dişi ve yavru hayvanların veya kuşların oluşturduğu grup, hayvan veya bitki topluluğu.’²⁷ tanımını görmekteyiz.

Genel olarak tanımlayacak olursak, ‘Aile, kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir” diyebiliriz.’²⁸ Tanımda da belirtildiği gibi aileye bir takım görev ve özellikler verilmiştir. Atasözlerini inceleyerek bu görev ve sorumlulukların hangi aile üyeleri tarafından yerine getirilmesi gerektiği hakkında rahatlıkla bilgi sahibi olabiliriz.

Bugüne kadar birçok kez ve farklı şekilde atasözü ve aile kavramlarının tanımları yapılmıştır. Aile kavramı, toplumda benzer tanımları çağrıştırır. Günümüz modern aile tanımı küçük, çekirdek aile dediğimiz yapıdır; baba, anne ve çocuklardan oluşur. Fakat atasözlerini içine alan bu çalışmamızdaki aile çok daha kapsamlı olup, geleneksel büyük aileyi incelememize olanak verecektir. “Geleneksel büyük aile” terimi için çağdaş Rus dilinde **родство, родственники**, Türk dilinde ise **akraba** sözcüğü kullanılmaktadır.

Türk Dil Kurumu, Türkçe sözlüğünde *akraba, kan bağıyla birbirine bağlı olan kimselere* denirken²⁹; *hısım ise evlilik yoluyla aralarında bir ilişki, bir yakınlık doğan kimselere*³⁰ denir açıklamalarına rastlamaktayız. S.İ. Ojegov’un açıklamalı Rusça sözlüğünde ise **родство** yani akraba için; ‘*ortak bir ata soyundan gelen farklı insanların birbirleriyle olan ilişkileri, ya da evlilikle kurulan aile ilişkileri*’ tanımlaması yapılmaktadır.³¹

Daha ayrıntılı açıklayacak olursak; akrabalık genel olarak ikiye ayrılır, “kan akrabalığı ve kayın akrabalığı”. İlk akla gelen ise kan akrabalığıdır. Hukukta akrabalık için hısımlık kelimesi kullanılır. Türk Medeni Kanunu’nun 17. maddesinde kan hısımlığının iki türlü olduğu belirtilir: ‘*Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır. İlgili maddeye dair şöyle bir açıklama yapılmıştır: Hısımlık biri nesepten (kan hısımlığı) öteki ise sebepten (evlenme dolayısıyla) meydana gelen (sıhri)*

²⁷ Sergey İvanovich Ojegov, *Tolkovny Slovar Russkogo Yazıka*, Moskva, Moskva 2006, 1783

²⁸ DPT, *Türk Aile Yapısı*, Ö. İ. K. Raporu, Ankara 1989, s. 6.

²⁹ TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, 72

³⁰ TDK, 2011, 1095

³¹ Ojegov, 1708

*hısımlıktır*³². Öncelikle kan hısımlığı ele alındığında kan hısımlığının kendi içinde ikiye ayrıldığı anlaşılr: Üst soy-alt soy kan hısımlığı ve yansoy kan hısımlığı. ‘*Kan hısımlığı kapsamında, biri diğerinden doğmuş olmak şartıyla oluşan akrabalık içindeki kişiler (anne ile kızı, dede ile torunu, torunun çocuğu vb.) üstsoy-altsoy kan hısımlığına örnektir. Öte yandan kan bağının ortak bir atada birleştiği kişiler (kardeş, kardeş çocukları, teyze, dayı vb.) yansoy kan hısımlığına örnektir*’³³.

Rus dilinde ise akrabalık kavramı direk yoldan kan bağı olan ve dolaylı yoldan kan bağı olan akraba olarak iki ana kola ayrılmaktadır. Bunun dışında kan bağı olmayan ve dini açıdan önem taşıyan manevi akraba olarak nitelendirilen vaftiz anne, baba ve kardeşlerde Rus toplumunda önemli bir yere sahiptir. Birbirlerine ruhani bağ ile bağlıdırlar, inanç farklılığı nedeniyle Türk kültüründe örneğine rastlanmamaktadır. Fakat iki kültür için ortak kanımız ise; akrabalık ilişkilerine önem verilmesidir. Genel olarak akrabalar için kötü düşünmememiz, onları koruyup kollamalı ve açıklarını örtmemiz hakkında öğüt verilmektedir. Bu önemi ise iki kültüre ait dini kitap ve kaynaklardaki sure, ayet ve kısa hikayelerde rahatlıkla görebiliriz.

2.1.1. Atasözlerinde “Anne” ve “Üvey Anne” Kavramı

Çok eski zamanlardan beri her dilin kültüründe ve dünya görüşünde “anne” kavramı anahtar bir rol üstlenmektedir. Özellikle bir toplumun fikirleri ve dünya görüşleri, toplumun dili aracılığıyla nesilden nesle aktarılmaktadır. Yüzyıllardır atasözleri de bu şekilde adeta kültürün bir parçası olup, o toplumun yaşamı, geçmişi, geleceği, dünya görüşü, hayatı adlandırmaları kısacası toplumun aynasıdır. Hem Rus hem de Türk toplumunda anne sıfatının yeri apayrıdır ve bu kültür mirası olan atasözlerinde de rahatlıkla görülebilmektedir.

Ünlü Rus dil bilimci Tatyana Feodorovna Efremova, Rus dili sözlüğünde “*мать, мама*” yani “anne” kavramının karşılığını;

*Mevcutta çocuğu olan ya da yakında çocuğu olacak olan kadın,
Yavruları bulunan dişi hayvan,
Hayatın kaynağı, herhangi bir şeyin başlangıcı,*

³² Esat Şener, *Türk Medeni Kanun’u*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998, 108.

³³ Selim Emiroğlu, “Türkçe Sözlükteki Akrabalık Adlarının Tasnifi”, *Turkish Studies*, 7(4), 2012, 1692-1693.

*Papazın karısı- Manahiya,
Aile arasında yaşlı kadınlara hitap,
Sıkıntı ya da şaşırtıcı durumlarda kullanılan ifade şeklinde belirtmiştir.*³⁴

Türk Dil Kurumu sözlüğünün açıklamasına göre “Anne”; *Çocuğu olan kadına, anaya, valideye, koca karıya, madere, neneye, abaya ve Yavrusu olan dişi hayvana denir*.³⁵

Her iki dildeki *мать* ve *anne* kavramlarını lingvo kültürel açıdan incelediğimizde;

Kavram her iki dilde fizyolojik olarak canlı organizma tanımında, sosyal statü üstlenmede kendine karşılık bulmaktadır. Bunun dışında Türk dilinde belirtilmeyip, Rus dilinde ise mecaz anlamdaki kullanımı; hayat kaynağı, hayat veren, bir şeyin başlangıcı olarak ele alınmıştır. Her iki dil ve kültürde yaşlı kadınlara, ninelere hitap edilirken ana, anne kavramı kullanılır. Sadece sözlükteki tanımlara göre ele alacak olursak, sıkıntılı durum karşısında Rus dilinde anne ya da ana ile ilgili kötü söz kullanımı olmasına rağmen, Türk dilinde anne kavramı tanımında fazla örnek ile karşılaşmamaktadır.

Atasözlerinde kadın; kız, eş, ana, üvey ana, akraba (hala, teyze, elti, kaynana), gelin evlat, kardeş olarak roller aldığı görülmektedir. Bu nedenle kadının konumuna göre, kendisinden bazı beklentilerde bulunulmuştur. Ancak kadının "anne" (мама, мать) ve "eş" (жена) olarak daha çok ön plana çıkarıldığı ve bu rollerdeki beklentilerin arttığı görülmektedir.

“Anne ve Baba” sözcükleri, Türk kültürel mirasının günümüze ulaşan belgesi Dede Korkut Kitabı’nda, “Ana ve Ata” şeklinde ifade edilmektedir. Görüldüğü gibi, anne sözcüğü yüzyıllardır değişmeden Türk dilinde günümüze kadar süre gelmiş bir kavramdır. Genel anlamda eski Rus ve Türk kültürü incelendiğinde “anne” kavramının baba kavramından önce geldiği görülür. Yüzyıllardır toplumda kadının çocuk doğurması ile birlikte annelik sıfatına erişmesi, ona toplumunda saygınlık ve statü kazandırır.

³⁴ Tatyana Feodorovna Efremova, *Noviy Tolkovo-Slovoobrazatelny Slovar Russkogo Yazıka*, Moskva, Moskva 2000, 532

³⁵ TDK, 2013, 131

Atasözlerini incelediğimizde kadının özel olduğu, aile içerisinde öneminin yüksek olduğu ve geleneksel rolleriyle ön plana çıktığı görülmektedir.

Kadın, özellikle anne kimliği ile aile kurumunun temeli olarak oldukça saygı görmektedir. Çünkü Rus ve Türk atasözlerinde kadını yücelten ve onun iyi, yapıcı yönlerini destekleyen atasözleri olduğu gibi, yeren ve kötüleyen atasözleri de bulunmaktadır. Fakat annelik ile ilgili atasözlerini ele aldığımızda hemen hemen yok denecek kadar az yerme ve kötüleme içeren atasözleriyle karşılaşmaktayız, bu da bize anneliğin her iki toplumdaki yerini ve önemini, dahası kutsallığını rahatlıkla ifade etmektedir. Aile içerisinde en çok anneye değer biçilir. Dinimizde "Cennet anaların ayakları altındadır" sözü ile, ananın manevi yeri vurgulanır. Ancak onların rızaları ile Cennetin kapılarının aralanacağına işaret edilir. Dilimizde bunu destekleyen çok güzel atasözleri vardır.

Atasözleri açısından ailede annenin rolüne ve konumuna bakıldığında en başta “sevgi ve şefkat” barındıran karaktere büründüğü görülür; Her iki dildeki atasözlerini incelediğimizde hayattaki en iyi arkadaşın, yol göstericinin ve destekçinin anne olduğunu, hiçbir kimse ya da akrabanın anne yerini alamadığını rahatlıkla görebilmekteyiz.

Мать – кормилица, а кормилица – не мать. Ç. Anne- dadıdır, ama dadı – anne değildir.
Жена для совета, тёща для привета, а нет милей родной матери. Ç. Eş tavsiye için, kayınvalide selamlaşma için, öz anneden daha seveceni yoktur.
Нет такого дружка, как родная матушка. Ç. Öz anne gibi arkadaş yoktur.
Нет милее дружка, чем родная матушка. Ç. Öz anneden daha sevecen arkadaş yoktur.
Родных много, а мать роднее всего. Ç. Akraba çoktur, ama anne hepsinden yakındır.

Ana gibi yar, vatan gibi diyar olmaz.

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.

Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz.

Anne, sevgi ve güvenin de temel yapı taşıdır. "Annelik içgüdü" atasözlerimize "sevgi", "şefkat" " koruma" "güven ve bağlılık " anlamlarını kazandırdığı söylenebilir.

Сердце матери отходчиво. Ç. Ana kalbi çabuk yumuşar.
Материнская ласка конца не имеет. Ç. Anne şefkati sonsuzdur.
Материнская молитва со дна моря достанет. Ç. Anne duası deniz altına ulaşır.

Ana sevgisi, bütün sevgilerin kaynağıdır.

Ana yiğidin kalkanıdır.

Her iki toplumda da Aile ve aileyi oluşturan yapı taşlarından anne ve babanın rolü çok büyüktür, hakkı ödenemeyen annelerin eşi benzeri yoktur ve kimseyle mukayese edilemez, dünyadaki en değerli varlık ve insan üzerinde yaratıcıdan sonraki en büyük hak sahibidir.

Самое ценное и дорогое на свете – это мать и отец. Ç. Anne ve baba hayattaki en değerli varlıktır.
На свете все найдешь, кроме отца и матери. Ç. Anne ve baba dışında hayatta her şey bulunur.
Одна у человека родная мать, одна у него и Родина. Ç. İnsanın annesi ve vatani tektir.
Отцов много, а мать одна. Ç. Baba çoktur, ama anne tektir.
Не оставляй отца и матери на старости лет, и Бог тебя не оставит. Ç. Anne ve babanı yaşlıyken yalnız bırakma, Tanrı (Allah) da seni bırakmaz.
Материнским словам Бог правит. Ç. Ana sözü, Tanrı (Allah) sözüdür.

Anadan olur daya, hamurdan olur maya.

Ana hakkı, Tanrı hakkı.

Ana hakkı ödenmez.

Cennet anaların ayakları altındadır.

Her iki kültürdeki atasözlerinin bize verdiği ortak anlam; Çocuk ve anne birbiri için çok değerli ve özeldir, çünkü çocuğu koruyup, kollayan, yedirip içiren yani yetiştiren annesidir. Bu nedenle anneler her zaman çocukları tarafından saygı, sevgi ve sonsuz değer görmektedirler.

С матерью жить – ни горя, ни скуки не знать. *Ç. Anne ile yaşayan üzüntü sıkıntı bilmez.*

У кого есть matka, у того голова гладка. *Ç. Annesi olanın başı okşanır.*

Мать кормит детей как земля людей. *Ç. Toprağın insanları beslediği gibi, anne çocuklarını besler.*

Ana evladından geçmez.

Anamın aşı tandırın başı.

Anamın ekmeğine kuru, ayranına duru demem.

Anam versin de ağı versin.

Analı kuzu kınalı kuzu.

Rus atasözlerinde annenin çocuklarına duyduğu yakınlık ve sıcaklık, güneşin verdiği sıcaklığa benzetilerek dile getirilmiştir. Fakat Türk atasözlerinde böyle bir benzetmeden yararlanılmamıştır.

При солнышке тепло, при матушке добро. *Ç. Güneşle ılık (sıcaklık), anneyle iyilik.*

Сердце матери лучше солнца греет. *Ç. Anne kalbi güneşten daha iyi ısıtır.*

Biyolojik ve duygusal bağlamda anne ve çocuk birbirine kimseyle olmadığı kadar bağlıdır. Rus atasözlerinde anne-çocuk bağlılığı ve ilişkisi, olumlu anlamda dişi hayvan ve yavrularının birbirine düşkünlüğü ile bağdaştırılarak Rus diline atasözü olarak kazandırılmıştır. Fakat bu tip benzetme ve ilişkilendirme Türk atasözlerinde görülmemektedir.

Слепой щенок и тот к матери ползет. *Ç. Kör köpek yavrusu sürünerek annesine gider.*

Куда матушка, туда и дитяtko. *Ç. Anne nereye, yavruları oraya.*

Птица рада весне, а младенец – матери. *Ç. Kuşlar bahardan, yavru annesinden mutlu memnun olur.*

Anneler her zaman çocuklarının iyiliği, güzelliği, refahı için çabalamalarına rağmen ilişkilerinde zaman zaman birbirlerini üzüp, canlarını yakabilirler, kırgınlık ve küslükler olabilir ama bu durum elbette önemsiz ve geçicidir. Her iki kültürde açıkça örneğini görebilmekteyiz.

Материнский гнев, что весенний снег: и много его выпадает, да скоро растает. Ç. Anne öfkesi bahar karı gibidir: çok yağar ama çabuk erir.

Anasının teptiği buzağının canı yanmaz.

Ananın bastığı yavru incinmez.

Türk ve Rus Atasözlerinde annenin toplum ve aile içindeki rol ve sorumluluklarına da değinilmiştir. Annenin en önemli görevi aile içerisindeki düzeni sağlama ve her anlamda çocuklarını doğru bir şekilde eğitip yetiştirmektir, çocuklar için sürekli model konumundadır. Onların ahlak-i değerleri ve karakterlerinin şekillenmesinde ağırlıklı olarak söz sahibidir.

Özellikle, kız çocukları birçok bilgiyi annesinden görür ve öğrenir, kız çocuğunun karakterinin oturmasında anne oldukça etkin bir rol oynar, Rus dilindeki atasözleri incelediğimizde, genel anlamda annenin çocuklarıyla olan ilişkisi, çocuklarına bağlılığı, sevgisi ve fedakârlığı ele alınır. Anne-kız ilişkisine örnek olarak az atasözüne rastlamaktayız, fakat Türk atasözlerinde ise anne ve çocukları ile olan ilişkiden ziyade, anne-kız ilişkisini destekleyen atasözleri oldukça fazladır. Anne ile kız birbirinden ayrılmaz ve en yakın arkadaşlıklar, kız evlatların annelerinden etkilendiği, her şeyi ondan öğrendiği, hatta kaderinin bile annesine benzediği anlamına ulaşmaktayız.

Дочь- матери помощница. Ç. Kız evlat annenin yardımcısıdır.

Глядя на мать, бери дочь. Ç. Anasına bak kızını al.

Хороша дочь Аннушка, коли хвалит мать да бабушка. Ç. Anne ve ninesi överse, Annushka iyi kızıdır.

Дочка ягоды ела, а у матери оскомины. Ç. Kız evlat meyve yer, anasının dişi kamaşır.

Ana ile kız, helva ile koz.

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Ana kızına taht kurar, kız bahtı kocadan arar.

Ananın çıktığı dala kızı salıncak kurar.

Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz.

Anadan gören inci dizer, babadan gören sofra yazar.

Ana gezer, kız gezer; bu çeyizi kim düzer?

Her iki dil ve kültürün atasözlerini incelediğimizde, dünyadaki en değerli varlık olan anneyi kaybetmek, insan hayatında ki tarif edilemez en büyük acı ve trajedidir.

Пчелки без матки – пропащие детки. Ç. Anasız arılar – kayıp yavrulardır.

Без матушки родной и цветы не цветно цветут. Ç. Annesizken, çiçekler renginde açmaz.

Без отца-полсироты, а без матери и вся сирота. Ç. Babasız yarım öksüz, annesiz tam öksüz.

Anamın öleceğini bilseydim kulağı dolu dariya satardım.

Baba öksüzü öksüz değil, ana öksüzü öksüz.

Anne; koşulsuz ve sınırsızca evladını sever ve onun için en iyisini yapmaya çalışır, fakat Rus ve Türk atasözlerinde tüm bu koşulsuz iyiliğe karşın, karşılığını annesine veremeyen yani hayırsız evlatları kınayan örneklerimizde bulunmaktadır.

Материнское сердце в детках, а детское в камне. Ç. Ana kalbi çocuklarında, çocukların ki taşta.

Yaza çıkardık danayı, beğenmez oldu anayı.

Annenin gerek hayatındaki gerek davranışlarındaki tutumu özellikle çocuklarını büyük oranda etkilemektedir. Nitekim sağlıklı davranışlar sergilemeyen çocukların annelerini kınamak için; ya da bazı annelerin fedakâr, sevgi dolu ve düşünceli olmasına karşın bazı annelerin ise bir o kadar düşüncesiz, boş vermiş olabildiğini örneklendiren Türkçede az da olsa örneklerine rastlarken, Rus dilinde bu tip örneklerle karşılaşmamaktayız.

Anaları ne ki danaları ne olsun.

Ana var kat kat, ana var yalın kat.

Genel anlamda, görüldüğü üzere, her iki kültürün geleneksel aile düzeninde “anne” ön plandadır, çünkü evi derleyip, toplayan yuva haline getiren annedir. Dolayısıyla, aile içerisinde kadın düzenleyici bir rol üstlenir, baba figürünü üstlenen erkek ise ailede yine önemli yer edinmiş, ekonomik gücü temsil eden belirleyici bir karakterdir. Bu denli kutsal öneme sahip olan anne kavramı dışında bir de üvey anne kavramı dilimize yerleşmiştir. Günümüz Türkçesinde “Üvey anne” terimine karşılık

olarak; “öz olmayan anne”, “Analık”, “Annelik” de denmektedir³⁶. Çağdaş Rus dilinde ise üvey anneye “*Мачеха*” denmektedir. Günlük dilde yaygın kullanım alanına sahiptir.

S.İ. Ojegov’un kaleme aldığı açıklamalı sözlükte üvey anne, yani *Мачеха*, teriminin anlam karşılığı ise: ‘*Erkek eşin bir önceki evliliğinden olan çocuklarına annelik yapan kadın*’ dır.³⁷

Öz anne her zaman çocuklarını koruyup kollayan, şefkat ve sevgi gösteren bir rolde iken, üvey ana, her kültürde olduğu gibi Rus ve Türk kültüründe de yaygın bir önyargı sonucu öz evlâtlardan uzak düşünülmüş, kötü gösterilmiştir. Bu durum kültürün bir parçası olan atasözlerine de yansımaktadır. Her iki kültürde üvey anneyle ilgili daha sınırlı sayıda atasözü bulunmaktadır. Çünkü iki toplumda da üvey anneye iyi gözle bakılmayıp, ondan iyi ve olumlu davranış sergilemesi beklenmez. Üvey anne çocuklarla ilgilenirken, ekmek verirken ve hatta sevip okşarken bile sert bir tutum içerisindedir ve bunu çocuklara hissettirir.

Родная земля- матушка, чужая сторона – мачеха. <i>Ç. Anne- Ana vatan, Üvey anne- yabancı topraktır.</i>
Сыр калача белее, а мать мачехи милее. <i>Ç. Kaşar ekmekten beyaz, öz anne üvey anneden daha yakındır.</i>
Из дома гонит мачеха, а из лесу – медведь. <i>Ç. Ormandan ayı, evden üvey anne kovar.</i>
Достаток- мать, убожество – мачеха. <i>Ç. Anne – refah, üvey anne – sefalet.</i>
Кто имеет мачеху, тот и печаль имеет. <i>Ç. Üvey annesi olanın derdi vardır.</i>
Мать гладит по шерсти, мачеха супротив. <i>Ç. Anne nazikçe okşar, üvey anne tam tersidir.</i>
Мать и бьет, так гладит, а чужая и гладит, так бьет. <i>Ç. Annenin dövmesi sevmeye, üvey annenin sevmesi dövmeye benzer.</i>

Analık fenalık, kara yamalık.

Analık usta, yumağı ufak yapar; çocuklar usta, ekmeği çifte yapar.

Üvey ana ekmeği, demirdendir tokmağı.

Anasız çocuk evde hardır, babasız çocuk çarşıda.

³⁶ TDK, 2011, 121

³⁷ Ojegov, 580

Baba öksüzü öksüz değil, Ana öksüzü öksüz.

Üvey Annenin gerçekten annelik yapabilmesi kolay değildir. Rus atasözleri, üvey anne ne kadar iyi olursa olsun, öz anne ile kıyaslanamayacağını bizlere gösterirken;

Мачеха добра, да не мать родна. Ç. İyi üvey anne, yine de öz anne gibi değildir.

Sadece tek bir Türk atasözünde; üvey annelerin hiçbir koşulda, çocuklara kötü davranmamasını öğütlemektedir.

Üveye etme özünde bulursun; geline etme kızında bulursun.

Rus dilinde anne sözcüğünün karşılığı olarak; “Мама, мать, матушка, маменька, мамуля, мамочка, родная мать, родимая мать” hitaplarıyla günlük yaşamda sıklıkla karşılaşabiliriz. Türk dilinde ise; “anne, ana, valide” hitapları yaygın kullanım alanına sahiptir. Görüldüğü gibi anne sözcüğünün karşılığı Rus dilinde daha derin ve geniş yer tutmaktadır. Üvey anne kavramının Türkçedeki eş anlamlısı “Analık” olup, Rusçada ise “Мачеха, не родная” olarak kullanılmaktadır. Rus dilinde Annenin karakter analizi ele alındığında olumsuz yani negatif özellikleri yok denecek kadar az olup, daha çok Anne olumlu özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Rus atasözlerinde görülen anne kalbi – “Материнское сердце” kavramı; sevgi, koruma, sınırsız güven ve bağlılığı temsil eder. Anne, koşulsuzca kalbini çocuklarına adamıştır.

Материнское сердце в детках, а детское в камне. Ç. Ana kalbi çocuklarında, çocukların ki taşta.

Материнское сердце в детках. Ç. Ana kalbi çocuklarındadır.

Сердце матери лучше солнца греет. Ç. Anne kalbi güneşten daha iyi ısıtır.

Сердце матери отходчиво. Ç. Anne kalbi çabuk yumuşar.

Rus atasözlerinde anne şefkati – “Материнская ласка” kavramı; annenin çocuklara karşı olan şefkatinin sonsuz ve sınırsız olduğunu bildirmektedir.

Материнская ласка конца не имеет. Ç. Anne şefkati sonsuzdur.

Материнская ласка конца не знает. Ç. Anne şefkati son bilmez.

Anne sevgisi – “*Материнская любовь*” kavramı ise; annenin çocuklara olan sevgisi ve ilgisinin karşılıksız olduğu ve ömür boyunca sürüp hiç bitmeyeceğini ifade eder. Anne kalbi ve anne sevgisi içeren Rus atasözleri birbirine benzer, eşanlam barındırır.

Материнская любовь до гроба. *Ç. Anne sevgisi mezara kadardır.*

Anne duası – “*Материнская молитва*” kavramı: annenin yavrusuna ettiği duanın kabul olup, her kapıyı açacağına inanılır. Ana duasının kutsal kabul edildiğini vurgulamaktadır.

Материнская молитва со дна моря достанет. *Ç. Anne duası deniz altına ulaşır.*

Материнская молитва со дна моря вынимает. *Ç. Anne duası deniz altından çıkar.*

Rus atasözlerinde anne şefkati – “*Материнская ласка*” kavramı; annenin çocuklara karşı olan şefkatinin sonsuz ve sınırsız olduğunu bildirmektedir.

Материнская ласка конца не имеет. *Ç. Anne şefkati sonsuzdur.*

Материнская ласка конца не знает. *Ç. Anne şefkati son bilmez.*

Atasözlerindeki anne ilgisi, bakımı “*Материнская забота*” kavramı ise; anne hem maddi hem de manevi açıdan çocuklarına her olanağı sağlamaktadır. Her zaman onların iyiliği ve güzelliği için çabalar, onlar için endişelenir.

Материнская забота в огне не горит и в воде не тонет. *Ç. Anne endişesi ateşte yanmaz, suda batmaz.*

Anne sözü – “*Материнское слово*” kavramı; yeryüzündeki en kutsal varlık olan annelerimizin her sözü çok değerlidir, önemle ciddiye alınmalıdır, çünkü her zaman çocuklarını koruyup kollamak onların en büyük görevidir.

Материнское слово мимо (на ветер) не молвится. *Ç. Anne sözü rüzgâr söylentisi değildir.*

Anne ruhu – “*Материнская душа*” kavramı; anne ruhu ve sevgisi her zaman çocuğuyla iç içedir. Ne kadar kötü bir evlat dahi olsa, anne çocuğuna kin tutamaz ve acımasız davranamaz, sevgisinden ötürü yeri geldiğinde evladına kör, sağır, dilsiz olabilir.

Материнская душа кривая, материнская любовь слепая. Ç. *Ana ruhu eğridir, ana sevgisi kördür.*

Rus atasözlerindeki anne öfkesi – “*Материнский гнев*” kavramı: annenin çocuklara karşı olan öfkesinin geçici ve zararsız olduğunu vurgular, anne evladına hiçbir zaman kötülük etmek istemez.

Материнский гнев что весенний снег: и много выпадет, да скоро растает. Ç. *Anne öfkesi bahar karı gibidir: çok yağar ama çabuk erir.*

Her iki dilin atasözlerini incelediğimizde “anne” kavramının yeri büyüktür ve kelimelerle ifade edilemez. Çocuğun doğup, büyüüp gelişmesinde; nesilden nesle aktarılan maneviyatta buna bağlı olarak ulusların ilerleyebilmesinde annenin ve hatta kadının rolü, emeği büyüktür.

Sonuç olarak Rus atasözlerindeki “*anne ve üvey anne*” karakterine genel bakış atacak olursak;

1. Rus ve Türk atasözlerinde annenin yeri ve sözleri kutsaldır. Aileyi aile yapan, dirlik ve birlik sağlayan anne, her zaman ve her koşulda çocuklarıyla yakından ilgilenir. Her iki dilde annelik- Allah katıyla eşit tutulmaktadır. Bu düşünceyi destekleyen atasözlerine; “*Ana hakkı, Tanrı hakkı*”, “*Cennet anaların ayakları altındadır*” ve Rus atasözlerinden “*Материнским словам Бог правит*”i örnek olarak verebiliriz.
2. Atasözlerinde Anne ve çocuk ayrılmaz bir bütündür. Anne neredeyse çocuklar da oradadır. Ayrıca; çocuk yetiştirme ve eğitime sorumluluğu annededir. Bu nedenle çocuklar iyi-kötü davranışlarında anneyi örnek alırlar.
3. Atasözleri açısından ailede annenin rolüne ve konumuna bakıldığında en başta “sevgi ve şefkat” barındırdığı gözümüze çarpmaktadır. Yavrularına gösterdiği sevgi, şefkat sonsuz ve sınırsızdır. Anne, ölene kadar yavrularının arkasında en büyük destekçisidir.
4. “Annelik içgüdü” kavramı içerisinde “koşulsuz sevgi”, “şefkat” “koruma” “güven ve bağlılık” anlamları geniş yer tutmaktadır.
5. Bazı zamanlarda anneler, evlatlarına kızabilir ya da sert bir şekilde uyarabilir, ama bu kesinlikle çocuklarının kötülüğü için değil, aksine iyiliği içindir. Bazı şeyleri düzeltebilmek ya da iyileştirmek içindir. Bu gibi durumlarda anneler

asla kin tutmaz, öfkeleri ise baharda yağın kar gibi çabucak erir, geçer. Anne ruhu sevgi doludur, yavrusunu korur kollar, asla kin tutmaz.

6. Anne duası her zaman evlatlarının arkasındadır ve her kapıyı açar. Anne sözü, tıpkı Tanrı sözü gibi kutsaldır, annelerin evlatları üzerindeki gölgesi, endişe ve titizlenmesi hiç bitmez.
7. Rus atasözlerinde Dünyanın yaşam kaynağı Güneş ile anne arasında benzetme yoluna gidilmiştir. Çünkü biri kâinata, diğeri insanlığa yaşam vermektedir. Türk atasözlerinde böyle bir örneğe rastlamamaktayız.
8. Rus atasözlerinde çocuk kaç yaşında olursa olsun her zaman annenin gözünde küçüktür, bakıma ve sevgiye muhtaçtır. Tartışmasız, her annenin çocuğu kendine güzel ve özeldir.
9. Rus atasözlerinde anne kavramına hiçbir kötü özellik atfedilmezken, Türk atasözlerinde olumsuz karakter sergileyen anne örneğiyle çok az da olsa karşılaşmaktayız. Çoğunlukla iki dile ait atasözleri anne kavramına olumlu yaklaşmaktadır.
10. Rus ve Türk dilinde üvey anne kavramı, zihinlerde kötü çağırışım yapmaktadır. Kıskanç, düşüncesiz ve bencil karakteri simgelemektedir. Üvey anne ne kadar iyi olsa bile, öz anne yerini tutmaz. Öz annenin çocuklarına yaklaştığı şekilde bir tutum sergileyemez. İki dil ve kültür sonuç olarak üvey anne kavramına olumsuz yaklaşmaktadır.

2.1.2. Atasözlerinde “Baba” ve “Üvey Baba” Kavramı

Rus ve Türk atasözlerinde tıpkı anne gibi yine çokça geçen aile bireylerinden biri de “baba” dır. Geleneksel toplum yapısında yaş ve cinsiyete dayalı bir hiyerarşik yapılanma vardır. Evin büyüğü babadır ve anneye gösterilen hürmet, sevgi, saygı babaya da gösterilmektedir.

Ünlü Rus dil bilimci Tatyana Feodorovna Efremova, Rus dili sözlüğünde “*omey, nana, бабушка, батька*” yani “baba” kavramının karşılığını;

*‘Mevcutta ya da yakın zamanda çocuk sahibi olan erkek,
Yavruları bulunan erkek hayvan,
Din adamları, papaz ve rahiplere verilen ad*

*Aile arasında yaşlı erkeklere hitap olarak belirtmiştir.*³⁸

Türk Dil Kurumu sözlüğünün terim açıklamasına göre ‘baba; çocuğu olan erkek, peder; çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkektir.’³⁹

Anne, daha çok kız çocuğunun yetişmesinde önemli bir rol model iken baba da erkek çocuğunun yetişmesinde büyük rol oynar. Genel anlamda baba figürünü incelediğimizde, anne figürüne göre daha karmaşık yapıya erişmekteyiz.

İlk olarak, maddi ve manevi anlamda ailesini her zaman koruyup kollayan baba, çocuklarına tüm hayatlarında destek olup, yol göstericidir. Evin direği rolündeki babaya, eşi ve çocukları tarafından sonsuz hürmet ve saygı vardır. Rus atasözlerinde anne ve babaya verilen değer eşittir: onlar büyüktür, gösterilen sevgi, saygı sonsuz ve sınırsızdır. Türk atasözlerinde ise ağırlıklı olarak anne için ayrı, baba için ayrı yüceltici atasözleri bulunmaktadır.

Самое ценное и дорогое на свете — это мать и отец. *Ç. Anne ve baba hayattaki en değerli varlıktır.*

Не оставляй отца и матери на старости лет, и Бог тебя не оставит. *Ç. Anne ve babanı yaşlıyken yalnız bırakma, Tanrı (Allah) da seni bırakmaz.*

Кто родителей почитает, тот вовек не погибает. *Ç. Her kim ailesini sayarsa, asla yok olmaz (mahvolmaz)*

Отца с матерью почитать- горя не знать. *Ç. Anne, baba ile yaşayan üzüntü bilmez.*

Babaya hayır etmeyen kimseye hayrı olmaz.

Baba nasihati tutmayan pişman olur.

Rus atasözlerinde; baba figürünün genel anlamda çocuklarına karşı tıpkı bir asker gibi koruyup kollayıcı olduğu, onlara her zaman sevgi ve hoşgörüyle yaklaştığını görebilirken, Türk atasözlerinde ise daha cinsiyetçi yaklaşımla, babanın birebir oğluya olan ilişkisi ele alınır.

Как бог до людей, так отец до детей. *Ç. Tanrının insanlara davrandığı gibi, baba da çocuklarına davranır.*

Один отец, один и норовец. *Ç. Bir baba, bir şövalyedir.*

³⁸ Efremova, 728

³⁹ TDK, 2011, 219

Çocuklar sosyalleşme sürecindeki cinsiyet rollerini aile içinde öğrenir. Cinsiyet rolleri ise çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, diğer insanlarla ilişkilerinin düzenli olup, toplumda uyumlu bir kişi olması konusunda önemli rol oynar. Nasıl ki kız çocuk anneyleyse, erkek çocuk da baba ile sıkı iletişim kurmaktadır. Baba oğluna en iyi rehberdir, ona hayatı, görev ve sorumluluklarını öğretir. Baba, oğlu için en büyük rol modelidir. Hatta bu süreçte kızabilir, ama hepsi oğlunun iyi yetişmesi içindir.

Слова сына- отцу отрада.	Ç. Oğlunun sözü babanın mutluluğudur.
Отец наказывает, отец и хвалит.	Ç. Baba hem cezalandırır hem över.
Отец сына не на худо учит.	Ç. Baba oğluna kötülük öğretmez.
Толковый сын — правый глаз отца.	Ç. Bilgili oğul babanın sağ gözüdür.

Oğlan babadan öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.

Baba himmet, oğul hizmet.

Babanın sanatı oğula mirastır.

Aile içi ilişkilerde çocuk ve ebeveynlerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları vardır, ama büyükler her zaman daha vericidir. Çocuklar büyüdüklerinde özellikle evlendikten sonra kendi önceliklerine göre hareket etmeye başlarlar, ailelerine gereken ilgi, sevgi ve yardımı gösterememektedirler, babaların her koşulda çocuklarına yaptığı sonsuz fedakarlığa değinip, çocuklarından hiçbir karşılık göremediğini belirten atasözleri de bulunmaktadır. Rus atasözleri cinsiyetçi bir yaklaşım sergilemezken, Türk atasözlerinde yine baba-oğul eşleşmesi göze çarpmaktadır.

Отца-мать забудешь, а есть не забудешь.	Ç. Anne, babayı unutursun, ama yemek yemeyi unutmazsın.
--	--

Baba oğula bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.

Bir baba dokuz oğul besler, dokuz oğul bir babayı besleyemez.

Babayla oğlanın pabucu bir olunca, evde kavga eksik olmaz.

Bununla birlikte; Bazı durumlarda baba ne kadar iyi, örnek vasıflara sahip olsa da çocukları onlara benzemeyebiliyor. Erkek evlatların yaptığı yersiz davranışlar, aptallıkları, babalarının hiçbir şekilde telafi edip, düzeltemeyeceğini destekleyen Rus atasözleri de vardır.

Глупому сыну и родной отец ума не пришьет. Ç. Aptal oğula babası bile akıl işleyemez.
--

В глупом сыне и отец не волен. Ç. Aptal oğulun babası da özgür değildir.

Отец богатый, да сын не удатный. Ç. Baba zengin, ama oğlu mutsuz.
--

İyi evlât babayı vezir, kötü evlât rezil eder.

Türk atasözlerinde erkek çocuklarına daha fazla değer verildiği görülmektedir, çünkü erkek çocukları soyadını devam ettirerek neslin devamını sağlar, bunun yanı sıra kız çocuklarına daha az değer verildiği görülmektedir. Kız çocukları ilerde evlenip, baba evinden ayrılacağı için, gideceği yerin yani koca evinin, kız çocukları için daha önemli olduğunu vurgulayan atasözlerimizde bulunmaktadır.

Baba ekmeği zindan ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği.

Baba vergisi görümlük, koca vergisi doyumluk.

Aile reisi konumundaki koruyucu, fedakâr, iyi özelliklere sahip baba figürü dışında; atasözlerimiz, her iki toplum içerisinde zaman zaman alışılmışın dışında yani zıt karakterli örneklerle de rastlayabileceğimizi öğütlemektedir. Bu tip atasözlerinde hayırsız ve kötü özellikteki baba, çevresini, özellikle çocuklarını maddi ve manevi zarara uğrattığına değinilmektedir.

Отец про походы, мать про расходы. Ç. Baba gezmeyi, anne ihtiyaçları düşünür.
--

Про нашего батьку много молвы, да мало доброго. Ç. Babamız hakkındaki söylentiler çok, ama iyilik olarak- çok az.
--

Baba koruk yer, oğlunun dişi kamaşır.

Baba borç yapar, çoluk çocuk aç yatar.

Baba eder, oğul öder.

Babaya dayanma kariya güvenme.

Türk atasözlerinde, dünya üzerinde maddi olarak hiçbir şeyin kalıcı olmayacağı, tembel olunmaması gerektiğini belirten ve daha çok çocuklara öğüt vermeye yönelik, özellikle de baba malını bilinçsizce harcamamak gerektiğini vurgulayan atasözlerimizde mevcuttur.

Baba mirası yanan mum gibidir.

Babadan mal kalır kemal kalmaz.

Baba malı tez tükenir evlat gerek kazana.

Türk atasözlerinde karakter bakımından çocuğun iyi ya da kötü olarak babaya benzediğini destekleyen atasözü bulunmamaktadır, bunun nedeni çocuğun evde eğitilip yetiştirilme sorumluluğunun annede olmasıdır. Fakat Rus atasözlerinde bu anlamda yeterince örnek bulunmaktadır. Rus ailesinde baba tüm çocuklarına örnektir. İyi karakterli, örnek davranışlar sergileyen babanın çocuklarının da kendisine benzeyeceğini ya da kötü karakter sergileyen babanın çocuklarının da yine kendisini örnek aldığını açıkça görebilmekteyiz.

Где хороший отец, там и сын молодец. <i>Ç. İyi babanın olduğu yerde oğluna da aferin.</i>
Трезвый отец — детям образец. <i>Ç. Alkol içmeyen baba çocuklarına örnektir.</i>
Каков отец, таковы детки. <i>Ç. Baba nasılsa çocukları da öyledir.</i>
За что отец, за то и детки. <i>Ç. Baba nasılsa çocukları da odur.</i>
Если отец драчлив, то и сын его будет драчливым. <i>Ç. Baba hırçınsa çocukları da hırçın olur.</i>
Отец рыбак, и дети в воду смотрят. <i>Ç. Baba balıkçıysa, çocukları da suya bakar.</i>
Какого дерево, таков и клин; каков батька, таков и сын. <i>Ç. Ağaç nasılsa, gövdesi öyledir, baba nasılsa, oğlu öyledir.</i>

Her iki dile ait atasözlerini incelediğimizde ev birliğinin sağlanması ve çocukların hayatındaki yeri açısından anne daha önemli görünse de babanın da aile ve çocukların hayatındaki yeri tartışılmaz. Anasız babasız büyüyen çocuk için hayat zor ve yıpratıcıdır.

Без отца- сын шалун, без матери- дочь. <i>Ç. Babasız- erkek, annesiz kız evlat huysuzdur.</i>
--

Anasız çocuk evde hardır, babasız çocuk çarşıda.

Her iki kültür ve atasözlerindeki baba kavramı dışında bir de dilde üvey baba kavramı bulunmaktadır. Rus dilinde ise üvey baba sözcük karşılığı ‘отчим’ olarak kullanılmaktadır. Ünlü dil bilimci S.İ. Ojegov’un a.g.y’ ında ise отчим; ‘Annenin ilk evliliğinden olan çocuklara şu an ki kocasının durumu’ olarak yer almaktadır.⁴⁰

⁴⁰ Ojegov, 1203

Türk dilinde bulunan akrabalık adlarından babalık için ‘*üvey baba, çocuklara öz olmayan baba*’ tanımlaması yapılmaktadır.⁴¹ Atasözleri bakımından “*üvey baba*” daha geri planda kalmaktadır. Azda olsa örneklendirerek Türk atasözlerinde üvey annenin çocuklara açıkça kötü davranıp istemediğini görebilirken, üvey babalar bu denli kötülenmez ve atasözleri bakımından üvey babayla ilgili örnek verememekteyiz. Nedeni ise annenin, annelik iç güdüsüyle çocuğunu her zaman koruyup kollayacağı, üvey babaya ezdirmeyeceği olarak düşünülür. Rus atasözlerinde ise üvey baba ne kadar iyi olsa da yine de öz baba yerini tutmayacağını destekleyen tek atasözü bulunmaktadır.

Отчим молодец, да не родной отец. Ç. Üvey babaya aferin, ama yine de öz baba değildir.

Atasözlerimizdeki “*baba ve üvey baba*” ile ilgili incelememizi genel hatlarıyla toparlayacak olursak;

1. Her iki kültürde baba karakterine aile içerisinde; eş ve çocukları tarafından saygı, sevgi, hürmet sonsuzdur. Allah’ın rızasını kazanabilmek ancak onları memnun edip sevip saydığımız sürece mümkündür.
2. Baba eve maddi destek sağlayan koruyup kollayıcı güçtür. Evin direğidir. Sorumlulukları ağırdır, fakat bazı Rus ve Türk atasözlerinde akli evi dışında olan, hayırsız baba örneğiyle de karşılaşabilmekteyiz.
3. Rus ve Türk atasözlerinde baba çocuklarına, özellikle oğluna en iyi rehberdir, ona hayatı, görev ve sorumluluklarını öğretir. Hatta bu süreçte kızabilir, ama asla oğluna zarar gelsin istemez, hepsi oğlunun iyi yetişmesi içindir.
4. Rus atasözlerinde cinsiyetçi bir yaklaşım yoktur ve ailesinde baba tüm çocuklarına örnektir. İyi karakterli, örnek davranışlar sergileyen babanın çocuklarının da kendisine benzeyeceğini ya da kötü karakter sergileyen babanın çocuklarının da yine kendisini örnek aldığını açıkça görebilmekteyiz. Türk atasözlerinde karakter bakımından çocuğun iyi ya da kötü olarak babaya benzediğini destekleyen atasözü bulunmamaktadır, nedeni ise bu görevin annede olmasıdır.
5. Bazı durumlarda baba ne kadar iyi, örnek vasıflara sahip olsa da çocukları onlara benzemeyebiliyor. Erkek evlatların yaptığı yersiz davranışlar ve

⁴¹ TDK, 2013, 47

aptallıkları babalarının hiçbir şekilde telafi edip, düzeltemeyeceğini destekleyen Rus atasözleri ağırlıktadır.

6. Sahiplenici, fedakâr, iyi özelliklere sahip baba figürü yanında atasözlerimiz, her iki toplum içerisinde alışılmışın dışında yani zıt karakterli örnekleri de bizlere sunmaktadır. Bu tip atasözlerinde kötü özellikteki baba, çevresini ve özellikle çocuklarını maddi-manevi zarara uğratabileceği konusunda toplumu uyarmaktadır.
7. Rus ve Türk atasözlerinde üvey baba oldukça geri plandadır ve üvey anne kadar kötülenmez. Türk atasözlerinde görüşü destekleyen örnek bulunmamakla birlikte, Rus atasözlerinden bir adet örnek mevcuttur.

2.1.3. Atasözlerinde “Karı” ve “Koca” Kavramı

Atasözlerimizi incelemeye devam ettiğimizde “kadın” ve “erkek” figürü üzerine çokça atasözümüzün bulunduğunu görebiliriz. Fakat Atasözlerinden açıkça görülüyor ki, toplumda sade bir kadın figüründen ziyade kadın için daha çok “annelik” ve de “eş olma” yani “karılık” rolü biçilmiştir. “Babalık” rolü dışında, erkek karşımıza “koca” rolüyle çıkmaktadır.

*‘Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadına, eşe, zevceye karı denir’*⁴². Eş, karı için Türk dilinde **avrat**, **hanım**, **hatun**, **zevce** eş anlamlıları kullanılabilmektedir. Rus dilinde eş yani karı sözcüğünün karşılığı olarak sıklıkla **жена** kullanılsa da eş anlamlı olarak **женка**, **женушка**, **хозяйка**, **хозяйюшка**, **супружница**, **супруга** eş anlamlıları da bulunmaktadır. Açıklamalı Rusça sözlüğünde жена için; *‘Erkeğin resmi nikahlı eşi, kadına denir’*.⁴³ tanımı yapılmıştır. Daha önceden anne kavramının toplumdaki yeri, rol görev ve sorumlulukları ile ilgili atasözlerimizi geniş çerçevede incelemiştik. Manevi anlamda aile içerisindeki en önemli rolü üstlenen anne aynı zamanda “karı” yani eş rolüyle de atasözlerimizde oldukça önemli yer tutmaktadır. Kadın anne rolündeyken daha çok çocuklarına karşı sorumlulukları vardır ve çocuklarıyla olan yakın, sıcak ilişkisini atasözlerimizde görebilmekteyken, karı yani eş rolündeki kadının ise daha çok kocasına yani eşine karşı olan sorumluluklarını, tutumunu, iyi ve kötü yanlarıyla ele alındığını görebilmekteyiz.

⁴² TDK, 2011, 1328

⁴³ Ojegov, 459

Manevi anlamda aile içerisinde en önemli rolü üstlenen anneden hemen sonra gelen baba, maddi ve manevi destek olarak **koca** yani eş rolüyle de atasözlerimizde oldukça önemli rol oynamaktadır. TDK sözlüğüne göre; ‘*bir kadının evlenmiş olduğu erkeğe koca denir*’⁴⁴ Türk dilinde **eş**, **refik**, **zevç** eş anlamlılarını da duymak mümkündür. Türk atasözlerinde “koca” maddi gücü temsil ederek evin reisi konumdadır, aile üzerinde otoriterdir. Rus dilinde koca sözcüğünün karşılığı **муж** olup, bununla birlikte eş anlam taşıyan **Супруг, супружник, хозяин, муженек, мужик** eş anlamlıları da bilinmektedir. Büyük Rus dilbilimciye ait adı geçen sözlüğümüzde муж yani koca için ‘*Kadının resmi nikahlı eşi, erkeğe denir.*’⁴⁵ tanımı yapılmıştır.

Rus ve Türk atasözlerinden çıkaracağımız ortak kanı; geleneksel aile yaşamında kadın daha çok ev içi düzenleme ve çocuk yetiştirmede söz sahibiyken, erkek ise maddiyat, geçinme ve evi idare edip aile birliği ve güvenliğini sağlama rolünü üstlenmiştir. Türk atasözlerinde karı ve koca genellikle bireysel olarak ele alınırken, Rus atasözlerinde karı-koca kavramları birlikte ele alınır. İlerleyen kısımlarda atasözlerimizi gruplandırarak detaylıca inceleme imkânı bulacağız.

Kadın ve erkek ancak evlilik yoluyla birbirine “karı-koca” olabilir. Evlilik fedakârlık gerektirir, mutlulukta ve üzüntüde, iyi günde ve kötü günde, sağlık ve hastalıkta birbirine destek olmak taşıyabilmektir.

Dini inanç ve toplumsal gereklilikler bile evlenip aile kurulmasını gerektirmektedir. Hristiyanlık ve İslam dini tarafından evlilik, Allah katında kutsal görülmüştür. İki kutsal kitapta bunu destekleyen birçok ayet bulunmaktadır. Kutsal kitap Kuran-ı Kerim’de “İçinizden bekarları (kadın ve erkek) evlendirin”⁴⁶ emredilmektedir, çünkü nikah aileyi meşru kılıp süreklilik sağlar. Çok eski zamanlardan bu yana her iki kültürde tek eşlilik (monogami) görülmektedir. Rus ve Türk atasözlerinde de bu durum açıkça vurgulanmaktadır. Tarih boyunca farklı kültürlerden etkilenen Türkler zaman zaman çok eşle evlendikleri görülmüştür, fakat eski Türklerden beri, tek eşlilik yaygındır, kadının yeri büyüktür ve evde söz hakkı vardır. Türk milliyetçiliğinin babası olarak tanınan Ziya Gökalp’e göre “*hakanların ve beylerin “hatun” dan başka “kuma” adıyla başka illere mensup eşleri de bulunabilirdi. Fakat*

⁴⁴ TDK, 2011, 1454

⁴⁵ Ojegov, 911

⁴⁶ Nur, 24/ 32.

Türk töresi bunları resmen eş olarak tanımazdı, çocukları hakan olamazdı, mirastan hak alamazlardı.”⁴⁷ Görüldüğü gibi eski Türk toplumunda dahi tek eşliliğin yaygın olduğu desteklenmektedir. İki kültürde de kadın ve erkeğin hayatta birbirlerine ihtiyacı olduğu ve tek başlarına anlamsız olduğunu belirten, özellikle de kadınlara eş ve evlilik tavsiye edilmektedir.

Не женат- не человек. Холостой- полчеловека. Ç. Evli olmayan- insan değildir. Bekar- yarım insandır.

Где муж, там и жена. Ç. Kocası nerdeyse kadın orda olmalıdır.

Жена без мужа- всего хуже. Ç. Kocasız kadın – en kötüsü.

Жена без мужа- вдвое хуже. Ç. Kocasız kadın – iki katı kötülük.

Не та счастлива, которая у отца, а та счастлива, которая у мужа. Ç. Baba evinde olan değil, koca evinde olan mutludur.

Bir eve bir baca, bir kadına bir koca.

Kocasız kadınla, yularsız at ikisi de birdir.

Kadının yeri kocasının yanındır.

Kadının biri alâ, ikisi belâdır.

Rus ve Türk kültüründe kutsal bir yeri olan ailenin geçinmesi ve uyum içinde olması, aile bireylerinin birbiriyle dayanışması önemlidir, bu nedenle eşlerin fikir ve düşünceleri hatta ruhları tektir. Doğal olarak her ailede anlaşmazlıkların olabileceği ve bunun üstesinden gelinebileceği öğüdünü veren aile bütünlüğünü destekleyen atasözlerimizde bulunmaktadır.

Муж- голова, жена – душа. Ç. Koca- kafa, karı- ruh.

Муж да жена- одна душа. Ç. Karı ve koca – tek ruh.

У мужа и жены мысли один. Ç. Karı ve kocanın fikri birdir.

Без жены, что без кошки, а без мужа, что без собаки. Ç. Karısız-kedisiz gibi, kocasız- köpeksiz gibidir.

Без мужа, что без головы, а без жены, что без ума. Ç. Kocasız – başsız gibi, karısız- akılsız gibidir.

Муж без жены- что гусь без воды. Ç. Karısız koca – susuz kaz gibidir.

⁴⁷ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1976, 159.

Муж без жены- что конь без узды. <i>Ç. Karısız koca – yularsız at gibidir.</i>
Промеж мужа и жены нитки не протянешь. <i>Ç. Karı koca arasına iplik bile gerilmez.</i>
Муж жене- отец, жена мужу– венец. <i>Ç. Koca karısına- baba, karısı kocasının- baş tacıdır.</i>

Bir adamın karısı o adamın yarısı.

Allah, karı ile kocayı uydurmazsa, aile birliği olmaz.

Dumansız baca, çekişmedik karı koca olmaz.

Karı ile koca arası ipek, araya giren köpek.

Eski zamanlardan beri geleneksel Rus halkında ve Hristiyanlık inancında boşanmak hoş karşılanmamaktadır. Aile birliği her şeyden önde gelmektedir. Bu durumu destekleyen atasözleri de mevcuttur.

Жена не рукавица, с руки не сбросишь. <i>Ç. Karın (eşin) eldiven değildir, elinden çıkaramazsın.</i>
Муж (жена) не сапог: не снимешь с ног. <i>Ç. Koca(karı) çizme değildir, ayağından çıkaramazsın.</i>

Aile içerisinde evi çekip çeviren, toparlayan kadın, kocasının ve çocuklarının kısacası yuvasının temel yapı taşıdır. Yuvayı yuva yapan, erkeği yücelten, ona anlam veren karısıdır. Kadın aileyi temsil eden, kısacası aileye ve kocaya yön veren kadındır, bu nedenle atasözleri tarafından kadının iyi karakterli ve akıllı olması öğütlenir ki eş, çocuk, ev düzeni sağlansın ve beraberinde aileye mutluluğu getirsin.

Жены добрые, похвален муж. <i>Ç. Karısı iyiye, kocası övülür.</i>
Добрая жена-венец мужу и без печалие, а зла жена-лютая печаль, истощение дому. <i>Ç. İyi karı-kocasının baş tacı ve üzüntüsüzdür, kötü karı-şiddetli üzüntü, evdeki zayıflıktır.</i>
Добрая жена- веселье, а худая-(злое) зелье. <i>Ç. İyi karı – eğlence, kötü karı-zehirdir.</i>
Добрая жена да жирные щи- другого добра не ищи. <i>Ç. İyi karı (eş) ve yağlı çorba- daha da iyisini arama.</i>
Добрая жена- так в дом метёт, а худая жена из дома метёт. <i>Ç. İyi karı eve taşır, kötü karı evden taşır.</i>
Жена благонаравно- венец мужу своему. <i>Ç. Zarif kadın- kocasının baş tacıdır.</i>

Добрую жену взять – ни скуки, ни горя не знать. Ç. İyi karıyı alan sıkıntı keder bilmez.

С доброй женой и горе – в полгоря, а радость – вдвойне. Ç. İyi karıyla keder-yarım kederdir, ama mutluluk- iki katıdır.

Evi ev eden avrat, yurdu şen eden devlet.

Kadın erkeğin eşi, evin güneşidir.

Kadın kocasını isterse vezir, isterse rezil eder.

İyi kadının kocası cübbesinden belli olur.

Atasözlerinde; kadınların kocalarının fikirlerine, işlerine, itibarlarına, geleceklerine yön veren insanlar olarak düşünüldüğü görülmektedir. Her anlamda kocalarını yükselten de düşüren de karılarıdır, bu sebepten kötü niyetli ya da kocasıyla, eviyle ilgilenmeyen kadın atasözlerinde sürekli kötülenip, yerilmiştir.

От плохой жены состаришься, от хорошей помолодеешь. Ç. Kötü kadınla yaşlanırsın, iyi kadınla gençleşirsin.

Жена да муж- змея да уж. Ç. Karı ve koca- yılan.

Жена в сурьме- а муж в тюрьме. Ç. Karı sürmeyle – koca hapiste.

Жена бранчива- мужу позор. Ç. Kötü karı- kocanın yüzkarasıdır.

Добрая жена дом сбережёт, а плохая (худая)- руковом разнесёт. Ç. İyi karı evi ayakta güçlü tutar, kötü karı eliyle taşır.

Худая жена и хорошего мужа портит. Ç. Kötü karı, iyi kocasını da bozar.

Avradı bed olanın sakalı tez ağarır.

Avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar.

Avrat var, arpa unundan aş yapar; avrat var, buğday unundan keş yapar.

Geleneksel Rus toplumunda, yani eski yüzyıllarda, kadında somut ve fiziki güzellik aranmazdı, hatta fazla güzelliğin aileye mutsuzluk bile getirebileceğine inanılırdı. Asıl olan kadının iyi bir ev hanımı olması, karakterinin ve yüreğinin güzel olması, doğurgan olup çocuklarını iyi yetiştirmesi idi.

С лица жены воду не пить, умела бы пироги печь. Ç. Karının yüzünden su içilmez, turta pişirebilmeli.

Aynı zamanda her iki kültüre ait atasözlerinde koca kavramının olumsuz anlam taşıdığı; bencilce davranıp, karısına ve ailesine değer vermediğini belirten örneklerde mevcuttur, bu durum aile birlik ve dirliğini zora sokan ve tavsiye edilmeyen unsurdur.

У плохого мужа жена всегда дура. *Ç. Kötü kocanın karısı her zaman aptaldır.*

Муж пьет, а жена горшки бьет. *Ç. Koca içer, karısı toprak kaba vurur.*

Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası.

Rus atasözlerinde eşler arası yaş uyumunu vurgulayan ve kadının erkekten genç olmasını tavsiye eden atasözümüz bulunmaktadır. Erkeklerle kendilerinden küçük kadınla evlenmeleri gerektiğini vurgulayan ya da kızlara erken yaşta evliliği öneren atasözleri “kız evlat” başlığı altında değerlendirilmiştir, yani Türk atasözleri için de aynı tavsiye geçerlidir diyebiliriz.

Муж стар, а жена молода- дожидайся детей, муж молод, а жена стара- дожидайся плетей. *Ç. Koca yaşlı karı gençse – çocuk bekle, Koca genç ama karı yaşlıysa – kırbaç bekle.*

Bir kadın için, onun serbestçe para harcayacağı, gönül ferahlığı ile yaşayacağı yer kocasının evi, onun himayesidir. Türk atasözlerinde baba evi, evlat evi ya da parası, yardımları bir yere kadardır, karının asıl yeri kocasının evidir. Rus atasözlerindeki benzer atasözleri, içerisinde “kız evlat” kavramı barındırdığı için kız evlat başlığı içerisinde değerlendirilmiştir.

Koca ekmeği meydan ekmeği, evlat ekmeği zindan ekmeği.

Koca ekmeği ortada, oğul ekmeği rafta.

Sonuç olarak; Rus ve Türk kültüründe aile çok önemlidir ve aile oluşumu karı-kocanın evlenip bir araya gelmesiyle olur, karı kocanın birbiriyle olan ilişkisi, rol ve sorumluluklarını da atasözleri yardımıyla inceleme fırsatı bulabiliyoruz.

1. Öncelikle Rus kültüründe Aile çok özel ve kutsaldır, ailenin birliği ve dirliği her şeyden önce gelmektedir. “Человек без семьи, что дерево без плодов.” (Ailesiz insan, meyvesiz ağaca benzer.) atasözünün de desteklediği gibi ailesiz bir insan asla düşünülemez. Aile kurmaya verilen önem aynı zamanda iki kültüre ait dini inanışla da desteklenmektedir.

2. Her iki kültürde evliliğe ve aile kurmaya teşvik eden oldukça fazla atasözü bulunmakla birlikte, bekarlık tavsiye edilmez, bekar kimse adeta düşkün, eksik, yalnız ve acınası bir kişi olarak ele alınmaktadır.
3. Karı-koca arasındaki uyum hayret vericidir, tıpkı bir elmanın iki yarısı gibi eşler birbirlerine benzerler, bu nedenle birbirlerinden ayrı düşünülemezler ve bu şekilde aile birliği kurularak, mutluluk içerisinde nesil devamı sağlanır.
4. Her iki kültürde kadının, erkeğe göre daha genç olması gerektiği tavsiye edilir, çünkü kadının yaş faktörü; anne olabilmesi ve çocuk yetiştirmesi için önemli bir unsurdur.
5. Her ailede olduğu gibi zaman zaman karı koca arasında anlaşmazlık olabilir ama bunlar geçicidir. Eşler arası diyalog ne kadar sıkıysa, aralarındaki iletişim de o denli güçlüdür. Aile her sorunu çözüme kavuşturup altından kalkmalıdır, çünkü her iki toplumda ve dini inanışlarında boşanma tasvip edilmemektedir.
6. Geleneksel Rus toplumunda kadının dış, yani somut güzelliğinden öte, soyut güzelliğine önem verilirdi. Açıklamak gerekirse; kadın her şeyden önce iyi bir ev hanımı olmalı, evinde hakkıyla yemek ve temizliğini yapabilmeli, gerekirse tarlada veya hayvan bakımlarında eşine yardımcı olmalı, söz konusu kadın aynı zamanda “anne” rolünü de üstlenmiştir, dolayısıyla; doğurgan olup, eşini ve çocuklarını çekip çevirebilmelidir, çünkü aile içi düzen kadının görevidir. Aynı zamanda kadın iyi karakterli olmalıdır, çünkü her daim eşini temsil etmektedir. Onun şahsına kötü izlenim veya söz getirmemelidir. Eşinin manevi anlamda yükünü azaltmalıdır, onu dinlemeli gerekirse akıl vermelidir, çocuklarını iyi eğitmelidir. Benzer özellikleri ve kavramları Türk atasözlerinde de tespit etmekteyiz. Ağırlıklı olarak, atasözlerimizde iyi bir ev kadını olunması hakkında öğüt verilmektedir. Elbette görev ve sorumluluğunu yerine getirmeyen kadınlar hakkında da örnekler bulunmaktadır, ama bu durumdan kaçınılır ve tavsiye edilmez, daha çok uyarı amaçlı örneklerdir.
7. Koca kavramı ise her iki kültürde de ailenin direği konumunda ve önemli rol oynamaktadır, fakat babanın sorumlulukları ev içerisinde değil, aksine dışarıdadır. Aileyi temsil eder, aile üyelerini dışarıya karşı korur, sever sayar ve onların maddi anlamda geçimlerini sağlar. Koca evin temelidir, eşi ona yardımcı konumundadır. Aynı zamanda “baba” rolünü de üstlenen kocanın da

çocukları üzerinde ayrı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Birkaç olumsuz anlam içeren örnek bulunsa da daha çok karısını sevmesi, saygı gösterip, yardımcı olması, her alanda bir bütün olmaları öğütlenmektedir.

2.1.4. Atasözlerinde “Çocuk” Kavramı

Ünlü Rus dil bilimci S.İ Ojegov’un açıklamalı Rusça sözlüğünde “çocuk” teriminin karşılığı **ребенок**, çoğul hali yani “çocuklar” ise **дети** olarak kaleme alınmıştır. Adı geçen sözlüğümüzde *Ребенок; ‘Ergenlik dönemi öncesi, küçük yaşlardaki kız veya erkek çocuk’⁴⁸* tanımlaması yapılmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde *‘küçük yaştaki erkek veya kız evlâda çocuk denir’⁴⁹*. Rus ve Türk kültüründe çocuk önemli bir rol oynar, çünkü varlık olarak çocuk, kültürün devamlılığı, yenilenmesi ve nesilden nesle aktarılması açısından değerlidir. Çocuklar aracılığıyla, bugünümüzü yarınlara ve hatta geleceğe taşıyız. Soyun devamı çocuk ile sağlanır ve çocuk sahibi olmak bir statüdür, bu nedenle Rus ve Türk atasözlerinde çocuk sahibi olmayı teşvik eden atasözlerimiz bulunmaktadır.

Дети- цветы жизни.	Ç. Çocuklar – yaşamın çiçekleridir.
Дети- благодать Божья.	Ç. Çocuklar – Allah (Tanrı)nın lütfudur.
У кого детей нет, во грехе живет.	Ç. Çocuğu olmayan günah işler, günahla yaşar.
Не строй семь церквей, пристрой семь детей.	Ç. Yedi kilise kurma, yedi çocuk kur
У кого детей много, тот не забыть от Бога.	Ç. Çocuğu çok olan Allah (Tanrı) tarafından unutulmaz.
Семья без ребенка, что очаг без огня.	Ç. Çocuksuz aile ateşsiz ev gibidir.

Çocuklu ev Pazar, çocuksuz ev mezar.

Çocuk evin meyvesidir.

Çocuksuz kadın, meyvesiz ağaç gibidir.

Rus ve Türk toplumunda çocuksuz olmak hoş karşılanmayıp, ailede çocuk olması tavsiye edilirken aynı zamanda çocuk sahibi olunca dertlerin ikiye katlandığı, beraberinde sorunları da getirdiğinden yakınılan atasözleri de mevcuttur.

⁴⁸ Ojegov, 384

⁴⁹ TDK, 2011, 556.

Без детей- горе, а с детьми – вдвое. <i>Ç. Çocuksuzluk acı keder, çocuklu olmak iki katı.</i>
Без детей- сухота, а с детьми – перхота. <i>Ç. Çocuksuz- kuraklık, çocuklu olmak kepektir.</i>
Нет детей- печаль, а есть вдвое. <i>Ç. Çocuk olmaması üzücü, olması iki katı.</i>
Без детей тоскливо, а с детьми хлопотно. <i>Ç. Çocuksuzluk keder, çocuklu olmak zahmettir.</i>

Evladın var mı, derdin var.

Evladın varsa bin derdin var, evladın yoksa bir derdin var.

Çocuk büyütmek zorlu ve uzun bir dönemdir ve fedakârlık ister. Çocuğu olmayanlar bu fedakarlığı ya da çocuk sahibi olanların yaşadığı sıkıntıları bilemezler.

Кто детей не имеет, тот и горестей не знает. <i>Ç. Çocuğu olmayan acı keder bilmez.</i>
У кого нет детей, нет и заботы. <i>Ç. Çocuğu olmayanın endişesi de yoktur.</i>
Без детей гребты не знаешь. <i>Ç. Çocuksuz olan endişe bilmez.</i>

Geleneksel kültürde çocuk statü ve güven kaynağıdır; lakin, Rus ve Türk atasözlerinde genellikle çocuk büyütmenin maddi ve manevi zorluklarına işaret edilir, çocuklar küçükken aileye bariz sıkıntı yaşatırlar, yetişkin bir birey olduklarında bile farklı açılardan ailelerine yük ve sıkıntı yaşatabilirler, işte bu nedenle atasözlerimiz az çocuk sahibi olunmasını öğütler.

У кого дети, у того и заботы. <i>Ç. Çocuğu olanın endişesi de vardır.</i>
Детки маленькие поесть не дадут, детки большие пожить не дадут. <i>Ç. Çocuklar küçükken yemek yemene izin vermez, büyük iken yaşamana izin vermez.</i>
Дай Бог, кому детей родить, тому их и вскормить. <i>Ç. Çocuğu doğana, Allah doyurmayı nasip etsin.</i>
Малые дети спать не дают, большие- сам не уснёшь. <i>Ç. Çocuklar küçükken uyumana izin vermez, büyük iken kendin uyuyamazsın.</i>
Маленькие дети- руки болят, большие – сердце. <i>Ç. Çocuklar küçükken kollar ağrır, büyük iken -kalp.</i>
Большие дети- большая забота. <i>Ç. Çok çocuk- çok endişe.</i>

Çok çocuk anayı şaşkın, babayı düşkün eder.

Çocuk büyütme taş kemirmek.

Çocuk düşe kalka büyür.

Rus atasözlerini incelediğimizde cinsiyet ayrımı yapmaksızın çocuk yetiştirmenin ciddi bir iş olduğu ve belli kural ve disiplin çerçevesinde çocuğun eğitilmesi gerektiğini vurgular.

Детей наказывай стыдом, а не кнутом.	Ç. Çocuğu kırbaçla değil, utandırmayla cezalandır.
Не научишь детей работать, так и сухарика не принесут.	Ç. Çocuğa çalışmayı öğretmezsen, kuru ekmek bile getirmez.
Наказывай детей в молодости, упокоят тебя в старости.	Ç. Gençliğinde çocuğunu cezalandır ki, yaşlılığında seni rahat ettirsin.
Детей воспитать- не курочек пересчитать.	Ç. Çocuk eğitmek-tavukları saymak değildir.
Детей годовать- век кормить.	Ç. Çocuk büyütme – yüzyıl beslemek.

Çocuğun bulunduğu yerde kov (dedikodu, gıybet) olmaz.

Türk atasözlerinde ise çocuk genel anlamda pasif bir karaktere bürünmüştür. Her zaman anne ve babanın kol kanat gemesi gereken, tek başına işin üstesinden gelmeyi beceremeyen bir konumdadır. Çocuk korunup kollanmaya muhtaçtır. Oyun ve eğlenceye düşkündür.

Çocuğa iş, ardına sen düş.

Çocuğa iş buyuran, ardınca kendi gider.

Çocuğu işe sal, ardınca sen var.

Çocuk oyundan, Abdal düğünden usanmaz.

Çocuk ile yola gitme, yükün düşerse güler.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre; ‘Bir kimsenin oğul veya kız çocuğuna evlât denir.’⁵⁰. Hem kız hem de erkek evlat için genel olarak kullandığımız “evlat” kavramı Türk kültüründe çok eski çağlardan beri önemli rol oynamaktadır, çünkü evlat ailenin temel yapıtaşdır ve neslin devamını sağlar. “Evlat” kavramı “çocuk” kavramına göre çok daha kutsal ve önemli bir yere sahiptir. Genel kavramı çağrıştıran “evlat” sözcüğü

⁵⁰ TDK, 2011, 837

kendi arasında **erkek** veya **kız evlat** olmak üzere ikiye ayrılır. Rus dilinde ve atasözlerinde bu denli genel bir kavram yoktur, sadece kız evlat ya da erkek evlat olarak belirtmemiz yeterlidir. Türk atasözlerinde cinsiyet gözetmeksizin, genel olarak hayırlı bir evlâtta bulunması gereken vasıflardan bahsedilmiştir.

İyi evlât babayı vezir, kötü evlât rezil eder.

Hayırlı evlât neylesin malı, hayırsız evlât neylesin malı.

2.1.4.1. Atasözlerinde “Kız Evlat” Kavramı

İki dil ve kültürde de çokça geçen akraba adlarından birisi de kız evlattır. Çağdaş Rus dili sözlüğünde “kız evlat” için **дочь, дочка, доченька** tanımlaması yapılmaktadır. A.g.y’ da kız evlat yani *дочь*, ‘Ailenin çocuklarından dişi olanına denir’⁵¹ Aynı şekilde Türkçe de ki anlam karşılığına baktığımızda ise ‘dişi çocuğa kız evlat denir.’⁵² Türk atasözlerinden ele alacak olursak kız çocuğuna erkek çocuğu gibi çok değer verilmez, nedeni ise kız çocuğu ailede misafirdir, ileride evlenip baba evinden gidecek olmasıdır. Kız çocukları birer sıkıntı, aileye ağırlık ve dert olarak yansıtılmaktadır. Fakat erkek çocukları için durum tam tersidir. Erkek çocukları hep baba evindedir, soyun devamını sağlayacaktır.

Rus atasözlerini incelediğimizde ise Türk kültüründeki gibi cinsiyetçi bir yaklaşım yoktur, kız çocukları anneleri için tıpkı kutsal bir hazine gibi değerlidirler, annenin en büyük yardımcısı ve arkadaşlarıdır. Bazı atasözlerinden erkek evlattan daha değerli olduklarını anlayabiliyoruz.

Дочки дороже сына. Ç. Kız evlat erkek evlattan daha değerlidir.

Береги дочь до венца. Ç. Kızını verene(evlendirene) kadar koru.

Дочь- матери помощница. Ç. Kız evlat annenin yardımcısıdır.

Rus atasözlerinde aileler kız evlatlarını sevip korurlar, her koşulda kızlarını savunurlar ve dışarıya karşı hep övgüyle bahsederler.

Хороша дочка Аннушка, хвалить мать да бабушка / Добра дочь Аннушка, хвалят мать да бабушка. Ç. Anne ve ninesi överse, Annushka iyi kızıdır.

⁵¹ Ojegov, 423

⁵² TDK, 2011, 1434.

Хороша дочь если мать любит. Ç. Eğer anne kızını seviyorsa, kızı iyidir.

Хороша дочь коли мать хвалит. Ç. Eğer anne kızını övüyorsa, kızı iyidir.

Hem Rus hem de Türk atasözlerinde anne ve kızın bir olduğu, fiziksel ve karakter bakımından birbirlerine çok benzediği ve hatta Türk atasözlerinde annenin kaderi nasılsa kızının kaderinin de aynı olduğunu destekleyen atasözleri de bulunmaktadır. Anne kız evladı için evde büyük bir rol model konumundadır. Türk atasözlerinde anne- kız ikili ilişkisin ele alan örnekler daha fazladır.

Какова мать, такова и дочь. Ç. Anne nasılsa kızı da öyledir.

Точка в точку, как мать в дочку. Ç. Nokta noktaya benzediği gibi kız anneye benzer.
--

Ana ile kız, helva ile koz.

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Alma soysuz kızını, sürer anası izini.

Ananın çıktığı dala kızı salıncak kurar.

Ananın bahtı kızına.

Geleneksel Türk kültüründe kız çocukları birer sıkıntı, sızı olarak görülmüştür. Kız çocuğunu yetiştirmek, büyütme, giydirmek oldukça masraflıdır. Ayrıca, kız çocukları için ailede serbest ve başı boş bırakılmaması öğütlenmektedir. Bu bakımdan kız evlada sahip çıkmak koruyup kollamak, ona terbiye vermek aile için bir külfettir. Rus atasözlerinde ise böyle bir durumdan söz edilmemektedir.

Kızını dövmeyen dizini döver.

Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya.

Bir evde iki kız; biri çuvaldız, biri biz.

Kızın var, sizin var.

Bir ev (gemi) donanır, bir kız (çıplak) donanmaz.

Erkek evlat baba evinde bakidir, fakat kız evlat ailesinde doğar, büyür ve zamanı geldiğinde ailesinin de onayladığı uygun kişiyle evlenir, kendi yuvasını kurar. Bu nedenle geleneksel olarak her iki kültürde kız çocuğu doğduğu andan itibaren çeyiz hazırlığı ve düğün için gerekli eksiklikleri ailesi tarafından tamamlanmaya başlar.

Bunun dışında Türk kültüründe erken yaşta evliliğin tavsiye edildiği açıkça görülmektedir.

Дочку в колыбельку — приданое в коробейку. *Ç. Kız beşikte, çeyiz kutuda.*

Дочку замуж выдать- не пирог испечь. *Ç. Kızı kocaya vermek- kek pişirmek değildir.*

Kız beşikte çeyiz sandıkta.

Kız kucakta, çeyiz bucakta.

On beşindeki kız ya erde gerek ya yerde.

Her iki kültürde kız verirken, damat ve ailesi iyice araştırılıp incelenir ve kızları için en uygun aile seçilir. Erkek tarafı kız istemeye geldiğinde, kız ailesinin cevabı olumlu olsa bile bunu hemen söylemeleri hoş karşılanmaz, erkek ailesinin birkaç kez daha gelmesi makbuldür.

Дочку сватать, за матушкой волочится. *Ç. Kızı sözleme, annesi için sürüklenmektir.*

Bir kızı bin kişi ister (de) bir kişi alır.

Kız evi naz evi

Sözlü edebiyat ürünlerinden atasözlerini incelerken Rus ve Türk atasözlerinde kız evlat için ortak noktaya varacağımız bir örnekte; kız çocukların ailede misafir konumunda olmalarıdır. Aile, kızları için gerekli tüm vazife ve sorumlulukları yerine getirir, evlatlarını büyütüp, yetiştirir. Zamanı geldiğinde kız evlatlar evlenip başka bir eve gelin gideceği için eskiye nazaran baba evine uzak izlenimi verir. Geleneksel Kültürde kız evden giden yani “verilen”, erkek ise “alan” dır.

Выданная дочь- отрезанный ломоть. *Ç. Kocaya verilmiş kız- kesilmiş dilim (parça).*

Дочь- чужое сокровище. *Ç. Kız evlat – yabancı mirastır.*

Пропитая дочь- не своя, чужая. *Ç. Verilen kız – senin değil, yabancındır.*

Дочь питаю- за окно кидаю, сына кормлю в долг даю, отца- мать кормлю - долг плачу. *Ç. Kızı besliyorum – pencereden atıyorum, oğlu besliyorum borç veriyorum, anne babamı besliyorum – borcumu ödüyorum.*

Baba ekmeği zindan ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği.

Baba vergisi görümlük, koca vergisi doyumluk.

2.1.4.2. Atasözlerinde “Erkek Evlat” Kavramı

Türk dilinde ‘*erkek evlâda oğul denir*’⁵³. Günümüzde **oğul, oğlan, erkek** evlat eş anlamlılarını da duymak mümkündür. Türk kültüründe erkek çocuk değeri, kız çocuğuna göre daha yüksektir; çünkü erkek evlattan beklentiler çoktur. Aile açısından erkek evlada sahip olmak büyük bir prestij ve üstünlük göstergesidir. Rus dilinde erkek evlat sözcük karşılığı olarak sıkça **сын, сынок, сыночек, сынишка** hitaplarını duyarız. Rusça açıklamalı sözlüğümüzde erkek evlat için; ‘*ailedeki eril cins çocuk*’⁵⁴ tanımını görmekteyiz. Türk atasözlerinde erkek evlat üstünlük, yücelik göstergesidir ve çoğunlukla övülen atasözleri bulunmaktadır. Rus atasözlerinde bu denli övme ve yüceliğe rastlanmaz. İyi erkek evlada sahip olma ve kötü erkek evlada sahip olma ile ilgili yeterince atasözü bulunmaktadır. İki dilde de baba-oğul ilişkisi ağırlıklı olarak konu edinilmiştir. Türk atasözlerinde oğula sahip olmanın üstünlüğünü vurgulayan övgüyle bahseden atasözleri mevcuttur.

Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün.

Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun.

Oğlanı her karı doğurmaz, er karı doğurur.

Eski Slavlardan beri Rus kültüründe aile kurmak çok önemli olup, Tanrı katında kutsaldır. Çocuk sahibi olmak ise ailenin vazgeçilmezidir, mutluluğu ve aile birliğini taçlandırır. Geleneksel Rus kültüründe çocuk sayısının fazlalığı ve kalabalık aile öğütlenmektedir. Koruyucu ve savaşçı roldeki erkek evladın kültürdeki yeri ve önemini görebiliyoruz.

Один сын- не сын, два сына- полсына, три сына – сын. Ç. Tek oğul- oğul değil, iki oğul – yarım oğul, üç oğul – tam oğul.

Türk atasözlerinde karakter açısından baba-oğul benzerliğini destekleyen atasözü bulunmamaktadır, bunun nedeni evde çocuk yetiştirme sorumluluğunun annede olmasıdır. Fakat Rus atasözlerinde bu anlamda yeterince örnek verebiliyoruz. Rus ailesinde baba tüm çocuklarına örnektir. İyi karakterli, örnek davranışlar sergileyen babanın oğlunun da tıpkı kendisine benzeyeceğini veya kötü karakter sergileyen

⁵³ TDK, 2011, 1790

⁵⁴ Ojegov, 1970

babanın oğlunun da yine kendisini örnek aldığını destekleyen atasözlerini örnek gösterebiliriz.

Где хороший отец, там и сын молодец.	Ç. İyi babanın olduğu yerde oğluna da aferin.
Какой батька таков и сын.	Ç. Baba nasılsa oğlu da öyledir.
Отец рыбак, и дети в воду смотрят.	Ç. Baba balıkçıysa, çocukları da suya bakar.
Какого дерево, таков и клин; каков батька, таков и сын.	Ç. Ağaç nasılsa, gövdesi öyledir, baba nasılsa oğlu öyledir.

Babanın (atanın) sanatı oğluna mirastır.

Oğlan atadan (babadan) öğrenir sofra açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.

Çocuklar sosyalleşme sürecindeki cinsiyet rollerini aile içinde öğrenir. Cinsiyet rolleri ise çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, diğer insanlarla ilişkilerinin düzenli olup, toplumda uyumlu bir kişi olması konusunda önemli rol oynar. Atasözlerindeki baba-oğul ilişkisinin bu denli sıkı olması, geleneksel toplumdaki yapının, ilişkinin yansımasıdır. Baba oğluna en iyi rehberdir, ona hayatı, görev ve sorumluluklarını öğretir. Baba, oğlu için en büyük rol modelidir. Oğul sahibi olmak ise baba için büyük gurur kaynağıdır, ileriki yıllarda yetiştirilen iyi oğul babaya en büyük destek ve yoldaş olacaktır.

Корми сына до поры: придет пора- сын тебя прокормит.	Ç. Oğlunu besle doyur: zamanı geldiğinde oğlun seni doyuracak.
Добрый сын всему свету на зависть.	Ç. İyi oğula tüm dünya gıpta eder.
Слава сына- отцу отрада.	Ç. Oğlunun sözü babanın mutluluğudur.
Толковый сын- правый глаз отца.	Ç. Bilgili oğul babanın sağ gözüdür.

Baba himmet, oğul hizmet.

Devlet oğul, mal tahlıl, mülk değirmen.

Ayrıca, bazı durumlarda baba ne kadar iyi, örnek vasıflara sahip olsa bile, oğulları hayırsız olup, onlara benzemeyebiliyor. Erkek evlatların sergilediği kötü davranışlar nedeniyle toplum gözünde babalarının itibarı kötülenmektedir. Oğulların yaptığı yersiz

davranışları, aptallıkları, babalarının hiçbir şekilde telafi edip, düzeltemeyeceğini destekleyen Rus atasözleri de vardır.

Из-за плохого сына бранят и отца. <i>Ç. Kötü oğul yüzünden baba da yerilir.</i>
От плохого сына отец седеет. <i>Ç. Kötü oğul yüzünden babasının saçı beyazlar.</i>
Плохой сын имя хорошего отца срамит. <i>Ç. Kötü oğul iyi babanın adını da karalar.</i>
Глупому сыну и родной отец ума не пришьет. <i>Ç. Aptal oğula babası bile akıl işleyemez.</i>
Умный сын- отцу замена, глупый- не помощь. <i>Ç. Akıllı oğul baba yerine, aptal oğulun yardımı bile olmaz.</i>
Умный сын слова боится, а глупый и побоев не страшится. <i>Ç. Akıllı oğul sözden korkar, aptal oğul dayaktan bile korkmaz.</i>

İyi evlât babayı vezir, kötü evlât rezil eder.

Akıllı oğlan neyler ata malını, akılsız oğlan neyler ata malını.

Oğlum deli, malı neylesin; oğlum akıllı, malı neylesin.

Baba oğluna bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.

Her iki kültürdeki ortak gözlemimiz; Belirli bir yaşa gelen evlatların, oğulların her anlamda verdikleri iyi ya da kötü kararlara ailelerinin karışması doğru bulunmaz. Ailelerden sadece desteklemeleri beklenir.

Сын мой, а ум у него свой. *Ç. Oğul benim ama akıl kendinin.*

Oğlumu (evlâdı) ben doğurdum; ama gönlünü ben doğurmadım.

Sonuç olarak Rus atasözlerindeki “*çocuk, kız ve erkek evlat*” karakterlerine genel bakış atıp analiz edecek olursak;

1. Her iki kültürün yüzyıllar sonucu birikimi olan atasözlerinde çocuk kavramı önemli ve oldukça kıymetli bir yere sahiptir. Tanrının insanlığa hediyesi olan çocuklar evin neşesidir. Her evde çocuk olması gerektiği vurgulanır, çünkü çocuklar bir toplumun geleceğidir, kültürel mirasçılardır. Hatta Rus atasözlerinde sayıca çok çocuk olmasını destekleyen atasözleri de göze çarpmaktadır.
2. Bununla birlikte iki kültürde de çocuksuz aile için acı, kederli ve sıkıcı gibi ek tanımlar yapılmıştır. Bu nedenle çocuksuz aile kötülenir, tasvip edilmez.

3. Rus ve Türk atasözlerinde genellikle çocuk büyütmenin maddi ve manevi zorluklarına işaret edilir, çocuklar küçükken ve dahi yetişkinen aileye birçok sıkıntı yaşatırlar, bu sorumluluk ve büyük fedakarlığa değinen örnek atasözleri olduğu gibi çocuğu olmayanların da bu sıkıntıları anlayamayacağını destekleyen atasözleri de mevcuttur.
4. Rus atasözlerinde evlatlar için cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenmez, aileler kız evlatlarını sevip korurlar, her koşulda kızlarını savunurlar ve dışarıya karşı hep övgüyle bahsederler. Annenin en büyük yardımcısı ve arkadaşıdır kız evlatlar ve tıp ki kutsal bir hazine gibi değerlidirler.
5. Rus ve Türk atasözlerinde ortak tespit diyebileceğimiz bir madde de anne ve kızın birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğudur. Karakter olarak kızlar annelerine benzer, hayatı sorumlulukları ilk anne yardımıyla öğrenirler. Tıp ki noktanın noktaya benzemesi gibi kızlarda annelerine benzer atasözlerinde, çünkü onlar için her konuda rol model annededir.
6. Rus ve Türk atasözlerinde bir diğer önemli ortak tespit ise kız çocuklarının baba evinde misafir olmasıdır, vakti gelen kız evlenip yuvadan uçar, bu nedenle kız çocukları emanettir, iyi bakılmalı hoş tutulmalıdır.
7. Eski Slavlardan beri Rus kültüründe aile kurmak çok önemli olup, Tanrı katında kutsaldır. Geleneksel Rus kültüründe çocuk sayısının fazlalığı ve kalabalık aile öğütlenmektedir. İki dilde de baba-oğul ilişkisi ağırlıklı olarak konu edinilmiştir. Türk atasözlerinde erkek evlat üstünlük, yücelik göstergesidir fakat Rus atasözlerinde cinsiyetçi bir yaklaşım olmayıp bu derece övme ve yüceliğe rastlanmaz.
8. Rus ailesinde baba tüm çocuklarına örnektir. İyi karakterli, örnek davranışlar sergileyen babanın oğlunun da tıpkı kendisine benzeyeceğini veya kötü karakter sergileyen babanın oğlunun da yine kendisini örnek aldığını destekleyen atasözleri çokça bulunmaktadır.
9. Bazı Rus atasözlerinde ise baba ne kadar iyi, örnek vasıflara sahip olsa bile, oğulları hayırsız olup, onlara benzemeyebiliyor. Erkek evlatların bu tutumu nedeniyle toplum gözünde babalarının itibarı kötülenebilmektedir.

2.1.5. Atasözlerinde “Kardeş” Kavramı

Kardeşlik kavramı, çekirdek aile içerisindeki önemli kan bağlarından biridir. Dünya üzerindeki birçok dil ve atasözünde olduğu gibi Rus ve Türk atasözlerinde de kardeşliğin önemi ve kardeşler arasındaki sıkı bağdan bahsedilmektedir. Kardeş kavramının tanımına bakacak olursak; Türk Dil Kurumu sözlüğünde, ‘*aynı anne babadan doğmuş veya en azından anne, babalarından biri aynı olan çocuklar birbirinin kardeşi olarak adlandırılmaktadır.*⁵⁵. Bunun yanında Türkçede kardeş; genel bir kavramdır. Kardeş kavramını daha özele indirgeyecek olursak; Ailede kendimizden yaşça küçük olan kız için “*kız kardeş*”, erkek için “*erkek kardeş*” kavramları kullanılmaktadır. Türk ailesi içerisinde ‘*yaşça büyük olan kız kardeşe “abla”*⁵⁶, ‘*yaşça büyük erkek kardeşe ise “abi”* ya da “*ağabey*”⁵⁷ olarak hitap edilmektedir.

Rus dilinde ise “kardeş” olarak tanımlayabileceğimiz genel bir kavram ya da kullanılan sözcük karşılığı bulunmamaktadır. Yaşça küçük olan erkek kardeş için *младший брат*, yaşça büyük olan yani ağabey konumundaki erkek kardeş için *старший брат* tamlamaları kullanılmaktadır. Açıklamalı Rusça sözlüğünde *брат*, *братик*, *братан*, *братушка*, *братуха* eş anlamlıları geçmektedir. Sözlükteki *брат* yani erkek kardeş için sırasıyla;

*Ailedeki erkek çocuğun diğer çocuklara karşı konumu,
Aile ve arkadaşlar arasındaki yaşça büyük olan erkeğe seslenme,
Her yönden (fiziksel ve ruhsal) kendini yakın hissettiğin erkek kimse,
Keşiş, din adamı,*⁵⁸ tanımlamaları yapılmaktadır.

Yine çağdaş Rus dilinde yaşça küçük olan kız kardeş için *младшая сестра*, yaşça büyük olan yani abla konumundaki kız kardeş için *старшая сестра* tamlamaları kullanılmaktadır. Açıklamalı Rusça sözlüğünde *сестра*, *сеструха*, *сестрёнка* eş anlamlıları gözümüze çarpmaktadır. Sözlükteki *сестра* yani kız kardeş için sırasıyla;

*Ailedeki kız çocuğun diğer çocuklara karşı konumu, (üvey kız kardeş, süt kız kardeş)
Aynı fikirde olunan çok yakın kız arkadaş*

⁵⁵ TDK, 2011, 1325

⁵⁶ TDK, 2011, 9

⁵⁷ TDK, 2011, 15

⁵⁸ Ojegov, 117

Tıbbi personel (hemşire, hastabakıcı vb...)

*Rahibe*⁵⁹ açıklamasını görmekteyiz.

Çağdaş Rus dilinde “kardeş” kavramının pek çok karşılığı ve yaygın kullanım alanı vardır. Anlam karşılıklarına bakacak olursak;

Anne ve babası bir olan yani kan bağı bulunan öz kardeşler için *Родные, кровные, полнородные братья / сёстры*, Babaları bir fakat anneleri farklı olan kardeşler için *однородные братья / сёстры*, Anneleri bir fakat babaları farklı olan kardeşler için *одноутробные братья / сёстры*, Rus dilinde amca, dayı, teyze veya hala çocukları yani kuzenler için *двоюродные, двуродные, сродные братья / сёстры*, Kuzen çocukları içinse *троюродные, внучатные братья / сёстры* yani üçüncü kuşaktan yine kardeş olarak isimlendirilmektedir. Üvey anne ya da üvey babanın çocukları yani üvey kardeşler *сводные братья / сёстры*, Aynı kadından süt emmiş, fakat kan bağı yani kardeş olmayan çocukların her birine süt kardeş yani *молочные братья / сестры* denir. İslam inanişinde yer almayan, fakat Hristiyanlıkta önemli bir yere sahip olan vaftiz töreni sonrası vaftiz anne ve babanın çocukları, vaftiz edilen çocuğun kardeşi sayılır ve Rus dilinde vaftiz kardeş yani *Крёстные братья / сестры* olarak geçer. Bu kardeşlerin aslen kan bağı olmayıp, ruhani bağlıdırlar. Hayatları boyunca birbirlerini sayıp severler, özel günlerinde (doğum günü, evlilik, doğum, ölüm...vb) desteklerini esirgemezler ve kardeş sayıldıkları için birbirleriyle evlenemezler. Çok eski zamanlardan bu yana çağdaş Rus dilinde kardeşliğin önemi halen ve yaygın olarak hissedilmektedir.

İki kültürde de kardeşler arasında yaşça büyük olan “abla ve abi” ye büyük saygı, sevgi, hürmet vardır. Onların görevi ise; küçük kardeşlerine her zaman rol model konumunda bulunup yardımcı olmaktır. Yaşça büyük olan ağabey baba rolüyle, abla ise tıpkı bir anne rolüyle kardeşlerini koruyup, kollar ve onlara doğru yolu gösterir.

Кто имеет старшего брата, у того есть защита. Ç. Ağabeyi olanın, savunması vardır.

Старший брат, как второй отец. Ç. Ağabey ikinci baba gibidir.
--

Большой брат меньшого не догонит. Ç. Büyük ağabey küçüğünü kovalamaz.
--

Kardeşin büyüğü baba, küçüğü evlat yerine geçer.

⁵⁹ Ojegov,1790

Rus atasözleri tamamı cinsiyetçi yaklaşımla kız ve erkek kardeş için fazlaca atasözleri bulunmaktadır. Rus kültüründe eski zamanlardan beridir baba yerine geçen erkek kardeş, ağabey önemli bir konuma sahiptir. Kardeşlerine karşı sevgisi büyüktür, kelimelerle ifade edilemez, kardeşlerin arkasındaki büyük güç ve zenginlik olarak görülmektedir.

Братская любовь – каменная стена. Ç. Erkek kardeş sevgisi- taştan duvardır.
Братская любовь пуще (лучше) каменных стен. Ç. Erkek kardeş sevgisi taş duvardan daha iyidir.
Доброе братство лучше богатства. Ç. İyi kardeşlik zenginlikten daha iyidir.
Доброе братство дороже всякого богатства. Ç. İyi kardeşlik türlü zenginlikten daha değerlidir.

Kardeşim olsun da kanlım olsun.

Rus atasözlerinde kız veya erkek kardeşler önemli bir konuma sahiptir. Ne olursa olsun ve hangi şartta olursa olsun kardeşe sahip olmak paha biçilmezdir. En iyi arkadaş – kardeşir ve kardeşler her zaman birbirine sıkıca kenetlenip, destek olması öğütlenirken, Türk atasözlerinde bu görüşü destekleyen atasözü bulunmamaktadır.

Брат без брата – что сокол без крыла, сестра без брата – как хворостина голая Ç. Ağabeysiz erkek kardeş – kanatsız şahin gibi, ağabeysiz kız ise – çıplak dal gibidir.
Один брат, один свет милый. Ç. Bir erkek kardeş, bir hoş ışık
Брат брата не выдаст Ç. Kardeş kardeşi ele vermez.
Брат с братом на медведя ходят. Ç. Kardeş kardeşle ayıya yürür.
Нет друга супротив родного брата. Ç. Öz erkek kardeşe karşı arkadaş yoktur.
Сестра с сестрою, как река с водою. Ç. Kardeş kardeşle, nehirle su gibi.
Своя_сестра и сопливая хороша. Ç. Kendi kız kardeşin sümüklüken de iyidir.
Всем сестрам по серьгам. Ç. Tüm kız kardeşlere küpe.
Скромность – сестра таланта. Ç. Alçakgönüllülük – kız kardeş yeteneğidir.

Rus toplumunda yüzyıllardan beri ailelerin kalabalık ve çok çocuklu olması öğütlenip süre gelmiştir. Buna bağlı olarak kardeşler arası dayanışma birlik ve beraberlik kavramı da atasözlerinde yerini almıştır, ama yine de her toplumda olduğu

gibi Rus atasözlerinde de kardeşler arası geçimsizlik, husumet ya da kıskançlık konusunu işleyen örnekler rastlayabiliyoruz. Türk atasözlerinde aile bağları bu denli kuvvetliken, kardeşlik hususunda bunu söylemek daha zor, çünkü Türk atasözlerine göre kardeşler birbirine düşkün değildir ve mesafeli durulması öğütlenmektedir, hatta kardeşten daha öncelikli sırada eş gelmektedir.

От хорошего братца ума набраться; от худого братца рад отвязаться. Ç. İyi erkek kardeşten akıl almalı; kötü erkek kardeşten kaçtığına mutlu olmalı.
Сестра сестре завидует в красоте. Ç. Kız kardeş kardeşin güzelliğini kıskanır.
Бездельность – сестра болезни. Ç. Hareketsizlik – kız kardeş hastalığıdır.
Бритва остра, да кому же сестра? Ç. Bıçak keskin, ama kime kız kardeşim?

Kardeş kardeşi atmış, yar başında tutmuş.

Kulaktan burun yakın, kardeşten karın yakın.

Rus ve Türk atasözlerinde kardeş kavramı; birlik beraberlik anlamı dışında, bireysellik anlamında birbiriyle uyuşmaktadır, yani; kardeşler yetişkin bir birey haline geldiklerinde, birbirlerinden bağımsız ve tamamen bireyseldirler, ekonomik özgürlükleri ve yaşama dair kararlar kendilerine aittir ve birbirlerine pek faydaları dokunmaz. Bu anlamda kardeşler arasındaki “bencillik” duygusuna dikkat çekebiliriz.

Брат-то ты мой, да кушай хлеб свой. Ç. Sen benim erkek kardeşimsin, ama kendi ekmeğini yemelisin.
Братец мой, а ешь хлебец свой. Ç. Erkek kardeşimsin, ama kendi ekmeğini yemelisin.
Брат он мой, а ум у него свой. Ç. O benim erkek kardeşim, ama akıl, fikir kendinin.
Брат мой, а уши у него свои. Ç. O benim erkek kardeşim, ama kulakları kendinin.

Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış.

Kardeşi kardeş yaratmış, rızkını ayrı yaratmış.

Her iki dildeki kardeşlik kavramına ait anlam açısından olumlu ve olumsuz atasözlerini gruplandırmıştık, birde hem olumlu hem de olumsuz anlam içeren atasözlerimiz bulunmaktadır. Kardeşler bazen birbirlerine karşı kin, haset, düşmanlık besleseler de yine de ökeleri ve kırgınlıkları kısa süreli olacaktır. Kardeşlik ilişkisinde

dostluk ve düşmanlık iç içedir, fakat asla birbirlerinin kötülüğünü istemezler. Türk atasözlerinde bu anlamda daha çok örneğe rastlamaktayız.

Дружба и вражда – сестры. Ç. Dostluk ve düşmanlık – kız kardeşler.

Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.

İki kardeş savaşmış, eblah buna inanmış.

Kardeş kardeşin ne öldüğünü ister ne onduğunu.

Kardeşin düşmanlığı, karşıdan düşman çıkıncaya kadardır.

Kardeşim olsun da kanlım olsun.

Sonuç olarak atasözlerindeki “*kardeş*” kavramına genel bakış atacak olursak;

1. Öncelikle Türk atasözlerinde cinsiyet belirtilmez ve “kardeş” diyerek genel bir kanıyla topluma öğüt vermektedir, fakat Rus atasözlerinde durum tam tersidir, tamamı cinsiyetçi yaklaşımla kız ve erkek kardeş için ayrı ayrı atasözleri bulunmaktadır.
2. Rus ve Türk atasözlerinde kardeşin büyüğüne, diğer kardeşleri tarafından, her zaman sevgi saygı sonsuzdur, o koruyup kollayıcıdır.
3. Özellikle Rus atasözlerinde erkek kardeşe sahip olmak bir statüdür. Erkek kardeşler arası dayanışma, sevgi tüm zenginliklerin ötesinde görülürken, bir ağabeye sahip olmak ise kardeşlerin arkasında kale gibi sağlam bir duvar olarak görülmektedir. Kız kardeş kavramı; Rus atasözlerinde erkek kardeşe göre daha silik karakterlidir. Kız kardeş kavramı ile ilgili olumlu atasözleri bulunmasına rağmen düşmanlık, haset ve kıskançlık gibi olumsuz anlam barındıran atasözleri de mevcuttur.
4. Rus atasözlerinde en iyi arkadaş – kardeştir ve kardeşler her zaman birbirine sıkıca kenetlenip, destek olması öğütlenirken, Türk atasözlerinde bu görüşü destekleyen atasözü bulunmamaktadır, bununla birlikte her iki kültüre ait atasözleri incelediğimizde kardeşler arası geçimsizlik, husumet ya da kıskançlık konusunu işleyen örneklerle de rastlayabiliyoruz.
5. Rus ve Türk atasözlerinde kardeşlik kavramında gözümüze çarpan bir ortak nokta ise bencillik duygusunun ön planda olmasıdır. Kardeşler yetişkin bir birey haline geldiklerinde, ekonomik özgürlükleri ve yaşama dair kararları kendilerine aittir ve birbirlerine yardımları olmaz.

6. Rus atasözleri ağabey ve erkek kardeş kavramına genellikle olumlu yaklaşırken kız kardeş kavramına daha çok olumsuz yaklaşmaktadır. Kız kardeşler daha çok kıskanç, sıkıntı veren, problem yaratan kimseler olarak gösterilmektedir.
7. Kardeşlik kavramıyla ilgili Türk atasözlerinin çoğunluğunda dostluk ve düşmanlık iç içedir, kardeşlerin arasında ne kadar geçimsizlik de olsa, asla birbirlerinin kötülüğünü istemezler. Bu nötr yaklaşım Türk atasözlerinde daha çok görülmekteyken Rus atasözlerinde sadece birkaç örnekle karşılaşmaktayız.

2.1.6. Atasözlerinde “Dede ve Büyükanne” Kavramı

Her toplumun zamanla kalıplaşmış kendine has kültür mirası olan örf, adet, gelenek ve görenekleri vardır. Rus ve Türk Milleti'nin geleneklerinden biri de büyüklere saygıda kusur etmemektir, çünkü büyüklere saygılı olmak hem dinî hem de insanî bir görevdir. İslam dinine ait bir Hadis'te “Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir”⁶⁰. Aynı zamanda, Hristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil'de yaşlılara saygı göstermek ve anne babaya iyi davranmak oldukça önemlidir. Bu konuya İncil'de şöyle değinilmiştir: “... Rab yolunda anne babanızın sözünü dinleyin. Çünkü doğrusu budur. İyilik bulmak, yeryüzünde uzun ömürlü olmak için yaşlılara saygı göstereceksin.”⁶¹, örneğini de atasözleri destekler niteliktedir.

Без старых не проживешь. Ç. Yaşlı insanlar olmadan yaşayamazsın.

Старик, да лучше семерых молодых. Ç. Yaşlı kimse, yedi gençten daha iyidir.
--

İki güçlü ve köklü kültürde bu denli aziz ve önemli yere sahip olan büyüklerimiz içerisinden akraba sıfatını taşıyan dede ve nine kavramlarını inceleyeceğiz. Öncelikle; ‘torunu olan erkeğe, büyükbabaya, ya da büyük pedere **dede**’ denir⁶². Rus dilinde ise dede kavramının karşılığı olarak **ded**, **dedуля** veya **dedушка** hitaplarını kullanabiliriz. Sözlük anlamına bakacak olursak: *Дед: ‘1. Anne ya da babanın babası, atalarımız. 2. Yaşlı kimseye seslenme. 3. Ordu da genç askerlerin, kıdemce rütbeli kişiye seslenişi.*⁶³ Kültürde bu derece önemli yere sahip olan dede kavramı Rus atasözlerinde

⁶⁰ Tirmizî, Birr, 15; Ebû Dâvûd, Edeb, 66

⁶¹ Pavlus'tan Efesliler Mektup, 6:1-4

⁶² TDK, 2011, 604

⁶³ Ojegov, 368

yeterince örneğe sahip iken, Türk atasözlerinde sınırlı sayıdadır. Türk atasözlerinde dede, işi yapandan ziyade çevresindekilere yapmaları gereken işi gösteren birer lider konumundadır. “Bağ babadan, zeytin dededen kalmalı”, “Zeytin dededen, incir babadan kalmalı” atasözlerinde olduğu gibi daha uzun soluklu işlerde büyükbabalara danışılması öğütlenmektedir. “Giden gelse dedem gelirdi” örneğinde olduğu gibi dedelerin yaşlarının ileri olması ve ölüm düşüncesinin daha çok gündemde olması kaynaklı dede ile ilgili atasözlerinde ölüm temasına rastlanmaktadır. Türk atasözlerinde dede kavramının iyi ya da kötü karakter özelliklerini tasvir eden atasözü örneğine rastlanmamaktadır. Rus atasözlerinde ise dede kavramı en çok torun ve büyükanne ile olan karşılıklı ilişkilerini ele almaktadır. Torun kavramına gelecek olursak eğer, Türk dilinde genel bir kavrama karşılık gelir ve sözlükteki anlamına göre; *Bir kimseye göre çocuğunun çocuğuna torun denmektedir*⁶⁴. Fakat torun kavramı daha da özelleştirebilmek adına kız torun ya da erkek torun olarak belirtilebilir. Rus dilinde ise ‘kızının ya da oğlunun oğluna **внук**, kızına ise **внучка**’⁶⁵ denmektedir. Geleneksel Türk ve Rus kültüründe büyükler tarafından torunlar çok sevilir ve değer görür, torunların yetişmesinde özellikle büyükanne ve dedenin rolü büyüktür, hatta “*Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü*” atasözü torunlara olan düşkünlüğün ne denli büyük olduğunu gözler önüne sermektedir.

Ailenin bir diğer hatırı sayılır büyüğü ise büyükanne, diğer deyişle ninedir. Sözlük anlamına göre **nine**; ‘torunu olan kadın ve yaşlı kadınlar için kullanılan seslenme sözüdür’⁶⁶. Aynı zamanda Türk kültüründe annenin annesi için *anneanne*, babanın annesi için ise *babaanne* seslenişleri de sıklıkla kullanılmaktadır. Rus dilinde ise nine için *бабка, бабу, бабуля, бабуся, бабулечка, бабуленька, бабушка* gibi birçok eş anlamlı sözcük duymak mümkündür. Açıklamalı anlam olarak *бабушка*; ‘annenin ya da babanın annesine denmektedir.’⁶⁷ Ayrıca halk arasında yaşlı kadınlara hitap biçimi olarak da kullanılmaktadır. Rus atasözlerini incelediğimizde dede-torun ya da büyükanne-torun ilişkisi ele alınmaktadır, fakat Türk atasözlerinde bu tip bir yaklaşım görülmemektedir.

⁶⁴ TDK, 2013, 623

⁶⁵ Ojegov, 193

⁶⁶ TDK, 2013, 440

⁶⁷ Ojegov, 52

Rus atasözlerinde dede kavramını incelediğimizde en belirgin özellik torunuyla ve diğer aile üyeleriyle arasında olumlu ilişki olduğudur, ailede dede sevip sayılır, yaşından ve tecrübelerinden dolayı hürmet edilir ve çocukları tarafından barınma, yemek gibi temel ihtiyaçları her zaman karşılanır. Her iki kültürde yaşlıya saygı ve sevgi sonsuz olduğu için atasözlerimizde dede kavramıyla ilgili hiçbir olumsuz anlam bulunmamaktadır.

У кого есть дед, у того и обед. <i>Ç. Kimin dedesi varsa, onun yemeği vardır.</i>
Корми деда на печи – и сам будешь там. <i>Ç. Ocak başında dedeni besle- kendinde orada olacaksın.</i>
Внук по дедушку пришел. <i>Ç. Dedesinin torunu geldi.</i>
Кого дедушка любит, тому и косточки в руки. <i>Ç. Dede kimi severse, kemikleri onun elindedir.</i>

Her ne kadar Rus atasözlerinde dedeye hürmet, sevgi ve saygı öğütlense de bazen torunlar dedelerine gereken önemi vermeyip onları ihmal edebilirler, özellikle maddi-manevi çıkarları doğrultusunda dedeleriyle iletişim kurabilirler.

Про то дедушка не ведает, где внучек обедает. <i>Ç. Torununun nerde yemek yediğin dedesi bilmez.</i>
Дедушка не знал, как внук корову украл; дедушка спал, а внук и кожу снял. <i>Ç. Dede torununun ineği nasıl çaldığını bilemedi; dede uyudu, torunu derisini soydu.</i>

Ailedeki en saygıdeğer, hakkı ödenmez kişilerin başında tartışmasız büyükanne yani nine gelmektedir. Türk atasözlerinde nine hakkında ne olumlu ne de olumsuz anlam içeren atasözü bulunmaktadır, bununda Türk-İslam kültürünün ataerkil yapıda olması kaynaklı olabileceğini düşünmekteyiz. Rus kültüründe tam tersi kadının her yaşta önemi, yeri, rolü ve fonksiyonu büyüktür, bu nedenle büyükanne baskın ve önemli bir karakterdir ve atasözlerinde bunu destekleyen çokça örneğe rastlamaktayız. Rus atasözleri büyükanne yani nine karakterine tamamıyla olumlu yaklaşmaktadır, olumsuz bir örneğe rastlanmamaktadır. Rus atasözlerinde nine kavramı tıpkı anne kavramında olduğu gibi torunlarına sonsuz sevgi, şefkat gösterip, onları korur ve kolar. Rus toplumunda ninenin yeri büyüktür, her torunu üzerinde emeği vardır, hakkı ödenmez. Onun sevgisi ve yakınlığını daha önce gördüğümüz anne kavramındakine benzer atasözleriyle açıklayabiliriz.

Нет милее дружка, чем родная бабушка. *Ç. Öz nineden daha sevecen arkadaş yoktur.*

При солнышке тепло, а при бабушке добро. *Ç. Güneşi yanında ılık, ninenin yanında iyi.*

Hiçbir olumsuz atasözü örneği bulunmayan nine; yaşlanmış olsa da analık içgüdüsünü kaybetmez ve tıpkı torunlarına davrandığı gibi sevgi, şefkat, koruyup-kollama, telaşlanma ve hatta yakın ilgisini diğer aile bireylerine de hissettirmektedir. Maddi durumu olmasa da çocukları arkasındaki sonsuz manevi güç ve kuvveti hiçbir zaman esirgemez. Nine; analık ve kadınlık görevini tam hakkıyla yerine getiren saygıdeğer aile üyesidir.

Бабушке- один только дедушка не внук. *Ç. Nineye sadece dede torun değildir.*

Баба, бабушка, золотая сударушка! Бога молишь, хлебом кормишь, дом бережешь, добро стережешь. *Ç. Nine, nineciğim, altın kadınım! Tanrıya dua edersin, ekmekle doyurursun, evi toplarsın, iyi koruyucusun.*

Была б моя бабуся – никого не боюсь: бабушка – щиток, кулак с молоток. *Ç. Ninem olsaydı eğer – kimseden korkmazdım: nine-sigortadır, çekiçle yumruktur.*

Бабушка старенька, а денег у нее маленько. *Ç. Nine yaşlıdır, parası azdır.*

Rus atasözlerinde dede ve nine kavramlarının iç içe bulunduğu atasözlerini de ayrı değerlendirmek istedik. Bu bağlamda atasözleri yardımıyla evde nine ve dedenin rol ve görev paylaşımlarını rahatlıkla görebiliyoruz. Şüphesiz, dede ve nine el ele vererek torunlarıyla birlikte tüm aile bireyleri için her konuda seferber olurlar, onlara manevi destek olarak, çok büyük yol göstericidirler.

Для внука дедушка – ум, а бабушка – душа. *Ç. Torunu için dede-akıl, nine-ruhtur.*

У кого есть бабушка и дед, тот не ведает бед. *Ç. Dedesi ve ninesi olan dert bilmez.*

Бабушка у бражки, дед на печи. Бабушка на печь, а дед по дрова. *Ç. Nine brajka⁶⁸ başında, dede ocakbaşında. Nine ocakbaşında, dede odun başında.*

Подрались дедушка с бабушкой, и семеро внуков не разберут по что. *Ç. Dede nineyle savaşıyor, yedi torun ne için olduğunu anlayamaz.*

⁶⁸ * Bknz: Бражка, Брага (бродить): Eski bir ev yapımı Rus içeceği, daha çok yine bir geleneksel Rus içeceği olan kvas'a benzer. İçeriğinde şerbetçiotunun arpa, darı, yulaf gibi tahıllarla birlikte mayalanması sonucunda oluşan fermente halk içegeğidir.

Dede ve büyükanne kavramına genel bir bakış atacak olursak;

1. Dede torunların ikinci babası, büyükanne ise ikinci anne yerine geçmektedir. Rus ve Türk toplumunda büyüklere saygı ve hürmet sonsuzdur, bu nedenle dede ve büyükanne kavramı, atasözlerinde kesinlikle olumsuzluk içermemektedir. Rus ve Türk kültüründe ve dahi dini inanışlarımızda yaşlıya, akrabaya saygıda kusur edilmemesi öğütlenmektedir. Dede kavramı için bizlere onları sevip, kollayıp, gözetmek ve karşılayamadıkları ihtiyaçlarını karşılamamız gerektiği tavsiye edilir. Onları yaşlılıkta unutmamamız gerektiği, çünkü ileride bizimde yaşlanacağımızın altı çizilmektedir. Torunlar ise dedelerine karşı biraz vurdumduymaz olabilir ve onları ihmal edebilir. Atasözlerindeki büyükanne kavramı ise herkesi şefkatle, sevgiyle ve sabırla kucaklayan bir karakterdir.

Büyükanne ev işleriyle ilgilenir, yemek yapar, torunlarıyla ilgilenir ve aynı zamanda dinen, Tanrıya en yakın olandır. Bu anlamda atasözlerindeki anne kavramıyla çok yönden örtüşmektedir. Dede ve nine ayrılmaz bir bütündür, evde sevgi ve saygı çerçevesinde bir iş bölümü vardır, her zaman evlatlarına yol gösterici, onlara kol kanat gerici.

2.1.7. Atasözlerinde “Kayınvalide ve Gelin” Kavramı

Geleneksel hayatta ve atasözlerinde kadın; eş, teyze, hala, yenge ve daha birçok sığata bürünebilirken; aynı zamanda, kadın anne rolüyle tam bir şefkat ve fedakârlık sembolüdür. Anne kavramı atasözlerimizde çok önemli bir konuma sahiptir. Ancak kutsal değeri olan bu kadın, kayınvalide yani halk dilinde kaynana olunca fedakârlık sembolü olan anne “kaynanalık etmeye” başlar. Kaynanalık etmek ise Türkçede yaygın kullanılan bir deyimdir ve kötü davranmak ya da her şeye karışmak anlamı taşımaktadır. Her iki dildeki anlam karşılığına bakacak olursak Türkçe sözlüğümüzde; ‘*Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesine kaynana ya da kayınvalide denir*’⁶⁹ tanımını görmekteyiz, çünkü kayınvalide ortak ad olup, Türk dilinde hem gelinin hem de damadın annesine denmektedir. Rus dilinde ise kayınvalide kavramı biraz daha farklıdır, Açıklamalı Rusça sözlüğümüze göre; ‘*sadece kocanın annesine свекровь* ya

⁶⁹ TDK, 2011, 1368

da *свекровушка*,⁷⁰ *kadının, gelinin annesine ise mēuça*’⁷¹ denmektedir. Görüldüğü üzere iki farklı sözcük ve buna bağlı olarak farklı atasözleri bulunmaktadır. Kaynana ile ilgili atasözlerimizin çoğunda gelin kavramı da yer almaktadır. Türk dilinde *gelin*, *evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın anlamlarına gelir*⁷². Çağdaş Rus dilinde gelin kavramı için birkaç anlam bulunmaktadır; ‘*evlenmiş kadın ya da evlilik çağına ulaşmış kıza невеста, erkek kardeşinin ya da oğlunun eşi, aynı zamanda erkek kardeşlerin eşlerinin birbiriyle olan ilişkisine de gelin yani невестка*’⁷³ denmektedir, yine Türkçeye gelin olarak çevirdiğimiz *choxa* ise ‘*kadının kocasının (eşinin) anne ve babasına olan konumudur*’⁷⁴

Damadın annesi olan kaynana yani *свекровь* iki kültürde de kıskanç ve kötü düşünen, gelinine eziyet çektiren bir karakter olarak görülmüştür. Atasözlerinde ailenin üyeleri arasında yer alan gelin-kaynana ilişkilerinde, genelde iyi bir iletişim ve etkileşim olduğu söylenemez. Daha çok gerginlik ve problem söz konusu edilmektedir. İki ezeli rakip olan gelin-kaynana arasındaki anlaşmazlık 4 bin yıl öncesine dayandığı belgelerle ispatlanmıştır; arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan çivi yazılı bir tablette, genç bir kadının kendisinden binlerce kilometre uzaktaki kocasına, “*Gel beni bu annenden kurtar, yoksa öleceğim.*” diye seslendiği ortaya çıkmıştır⁷⁵.

Kayınvalidelerin gelinlerden birtakım beklentilerin olduğu da görülür. Örneğin gelin eve gelir gelmez ondan aileye bir evlât vermesi beklenir. Daha çok Türk kültüründe doğurganlığı sağlama amaçlı düğün sonrası oğlan evine getirilen gelinin kucağına çocuk verilmesi, yine duvak töreninde gelinin ellerine arpa, buğday verilerek çocuğu olması dileği ile etrafa serptirilmesi halen devam eden kültürel bir olgudur. Gelin- kaynana ilişkisini ele alan atasözleri ve deyimlerde genel olarak “acımasızlık, çaresizlik, fesatlık, geçimsizlik, şikâyet, talihsizlik, kışkırtma” gibi konular ele alınmıştır. Toplumda gelin-kaynana ilişkileri anlamında gözle görülmeyen norm ve kurallar vardır ve neredeyse tüm gelinler ve kaynanalar arasında benzer sorunlar yaşanmaktadır.

⁷⁰ Ojegov, 1755

⁷¹ Ojegov, 2003

⁷² TDK, 2011, 921

⁷³ Ojegov, 996

⁷⁴ Ojegov, 1853

⁷⁵ Serhan Alkan İspirli, “Atasözlerimiz, Deyimlerimiz ve Manilerimizde Gelin Kaynana İlişkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (ESOSDER)*, (9), 3, 2004, 19.

İlk olarak kayınvalidenin karakter özellikleri ile ilgili olan atasözlerini ele aldığımızda Rus atasözlerinde kayınvalidenin gelinine yapmış olduğu zalimlik ve kötülükleri gözümüze çarpmaktadır, kaynana kötü olup adeta gelinin kanını kurutmaktadır ve her zaman gelinini izleyerek açığını hatasını gözlemektedir.

Лихая свекровь и затылком видит. <i>Ç. Kötü kaynana ensesiyle görür.</i>
У лихой свекрови и на затылке глаза. <i>Ç. Kötü kaynananın gözleri ensesindedir.</i>
У лихой свекрови и сзади глаза. <i>Ç. Kötü kaynananın gözleri arkadadır.</i>
У лихой свекрови правды нет. <i>Ç. Kötü kaynananın doğrusu yoktur.</i>
Свекровь сушит кровь. <i>Ç. Kaynana kanı kurutur.</i>
Свекровь в дом — все вверх дном. <i>Ç. Kaynana evde, herkes amuda kalkar.</i>

Kaynana ile ilgili atasözlerinin büyük bir kısmı gelin ile olan karşılıklı ilişkiyi konu edinmektedir. Rus ve Türk atasözlerinde kaynana ve gelin çekişmesi ön plandadır. Kaynana tarafından gelin evde baskılanan ve istenmeyen kişiliktir. Türk atasözlerinde ise aynı anlama gelen atasözü ve deyimler mevcut olmasının yanında kayınvalide ne kadar iyi niyetli olsa bile yine gelinine bir şekilde zarar vereceğine inanılır, kötülük bakımından kayınvalide yılan ile eş görülmektedir.

Сноха во двор, а свекровь за стол. <i>Ç. Gelin bahçeye, kaynana masaya.</i>
Свекровь кошку бьёт, а невестке наветки даёт. <i>Ç. Kaynana kediye döver, gelinine ima eder.</i>
Свекровь кошку ругает- снохе наметки даёт. <i>Ç. Kaynana kediye kızar, gelinine ima eder.</i>
Свекровь злится, что невестка веселится. <i>Ç. Kaynana kızar, gelin eğlenir.</i>
Блудливая свекровь и невестке не верит. <i>Ç. Kötü kaynana gelinine de inanmaz.</i>
Свекровь снохе говорила: невестушка, полно молоть, отдохни — потолки. <i>Ç. Kaynana gelinine der ki: gelinim, tamamını öğüt, tavanda – dinlen.</i>
Смалчивай, невестка, – сарафан куплю <i>Ç. Sessiz ol gelin, sana elbise satın alırım.</i>

Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.

Gelin çiçek (her) dediği gerçek, kaynana yılan (her) dediği yalan.

Gelinin dini yok, kaynananın imanı.

Kaynana öcü, oğlu cici.

Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar.

Türk atasözlerinde kayınvalideyi öven ya da hakkında olumlu anlam barındıran atasözü bulunmamaktadır. Rus atasözlerinde ise az da olsa kaynanayı öven onu yücelten atasözleri mevcuttur.

Добрая свекровь – вторая мать для невесты. Ç. İyi kaynana – gelin için ikinci annedir.

Кому свекровь свекровушка, а кому и свекровища. Ç. Kaynana kimisi için kaynana, kimisi için hazinedir.

Türk atasözlerinde gelin kavramı; kendini düşünen, nazlı ve kayınvalide tarafından beğenilip istenmeyen karakter iken, Rus atasözlerinde ise gelin cefa çektirilen çalışkan yapılı, kayınvalidesinin buyruğu altındadır.

Все в семье спят, а невестке молоть велят. Ç. Ailede herkes uyur, ama geline öğütme (iş) verilir.

Рано невестка встала, да мало напряла. Ç. Gelin erken kalktı, ama az şey yaptı.

Gelin altın taht (kürsü) getirmiş, çıkmış (üstüne) kendisi oturmuş.

Gelin halı getirir, serer kendi oturur.

Geline “Oyna.” demişler, “Yerim dar.” demiş.

Kayınvalide ve gelin hakkındaki atasözlerinin genel çıkarımını bu bölümde değil, benzer özelliklere sahip oldukları için, karşılaştırmalı olarak, kayınvalide ve damat ilişkilerinin yer aldığı bir sonraki bölümde, birlikte ele alacağız.

2.1.8. Atasözlerinde “Kayınvalide ve Damat” Kavramı

Rus atasözlerinde gelin-kaynana (damadın annesi) ilişkisi dışında birde damat-kayınvalide (gelinin annesi) ilişkileri önemli yer tutmaktadır. Türk atasözlerinde gelinin annesi ve damat arasındaki ilişkiyi ele alan örnek bulunmamaktadır, fakat Rus atasözlerinde oldukça fazla örnekle karşılaşmaktayız. Daha öncede söz ettiğimiz gibi çağdaş Rusçada kayınvalide kavramı, Türkçedekinden farklı olarak, kendi arasında ikiye ayrılır. Çağdaş Rus dilinde; ‘*karının (gelinin) annesine meuça*’⁷⁶ yani kayınvalide,

⁷⁶ Ojegov, 2003

‘kızının ya da kız kardeşinin eşine зять’⁷⁷ yani damat denir. Türk dilinde ‘bir kızın ailesinden olan büyüklere göre kızın kocasına güveyi damat demektir’⁷⁸. ‘İç güveyisi ise eşinin ailesinin evinde oturan damada denir’⁷⁹. Türk geleneklerinde iç güveyisi evliliği pek yoktur; dolayısıyla atasözlerinde de çok geçmez. Güveyi veya iç güveyisi kelimelerinin geçtiği 3 adet atasözü bulunmaktadır, fakat bu atasözlerinden 2 tanesi akrabalık ilişkisi içermez, sadece **İçgüveysi iç ağrısı** atasözünde bu kişilere karşı bir önyargının olduğu, her yaptığına göze battığı, hanımının baba evine yerleşmesinden dolayı bir rahatsızlık, eksiklik sezildiği görülür. Sadece kayınvalide-damat ilişkisini konu edinen atasözü ise bulunmamaktadır. Rus atasözlerinde ise damat ve kayın valide arasında büyük bir çekişme olduğu gözlemlenir. Rus toplumunda damatlar beğenilmeyen ve istenmeyen kişilerdir.

Rus atasözlerinde gelinin annesi, damat ve damat tarafı tarafından pek sevilmez ve adeta şeytanla bir tutulmaktadır. Kaynana maddi manevi damadı için fedakarlıkta bulunmaz, aynı şekilde damadı tarafından da kayınvalide evde istenmez.

Тещу в дом- черта в дом. Ç. Kaynana evde, şeytan evde.

У тещи карманы тощи. Ç. Kaynananın cebi boştur.
--

Her ne kadar olumsuz anlam içeren atasözleri ağırlıklı olsa da kayınvalide hakkında olumlu sözlerde bulunmaktadır. Onun misafirperver olduğunu, sakın ve yumuşak huylu olup her zaman aksi ve ters davranmadığını kanıtlayan atasözlerinin bulunmasıyla beraber, kayınvalideye karşı iyi, yakın ve samimi davranmayı öğütleyen, böylelikle sıkıntıların azalarak daha rahat bir yaşam olacağı öğütlenir.

Зять да сват у тещи- первые гости. Ç. Dünür ve damat kaynananın ilk misafiridir.

Будешь любить тещу- будешь жить проще. Ç. Kayınvalideni seversen – daha iyi yaşarsın.
--

Теща пышна, а против зятя не вышла. Ç. Kaynana yumuşakken, damada karşı çıkmaz.
--

Rus atasözlerinde daha öncede değindiğimiz gibi gelinin annesi ve damat arasında bir çekişme ve karşılıklı istenmeme durumu vardır. Gelinin annesi tarafından damat sürekli kötülenir, sevilmez ve istenmeyen kişidir. Rus atasözlerinde damat tüm

⁷⁷ Ojegov, 569

⁷⁸ TDK, 2011, 1014

⁷⁹ TDK, 2011, 1145

azizlerden uzakta şeytanla bir tutulur, hatta Tanrı bile damadı sevmez ve kabul etmez, çünkü Rus toplumunda kadının egemen ve lider olduğu bir sistem olan bir yapı görülmektedir.

Oysaki Türk toplumu çok eski zamanlardan beri erkek egemen bir toplumdur ve bu durum yüzyıllardır benimsediğimiz İslam dini tarafından da desteklendiği için atasözlerimizde erkekler hakkında olumsuz örneğe az rastlanmaktadır. İşte tam da bu nedenden damat hakkında olumlu ya da olumsuz bir atasözü bulunmamakla birlikte damada Türk toplumu içerisinde saygı, sevgi ve hürmet gösterilmektedir. Böylelikle; damadın konumu ve rolü daha çok toplumun örf, adet ve geleneğine göre şekillendiğini görmekteyiz.

Нет черта в доме- прими зятя. Ç. Evde şeytan yoksa- eve damat al.
Зять в дом- и иконы вон. Ç. Damat eve – ikonlar dışarı.
Бери зятя в дом — неси Бога вон! Ç. Damadı eve al – Tanrıyı dışarı çıkar!
Зять на двор — пирог на стол. Ç. Damat bahçede- pasta masada.
Зятек едет - на похмелье зовет. Ç. Damat yolda gider içmeye çağırır.
Зять за порог- теща за кочергу. Ç. Damat eşikte- kaynana demir çubuğuyla.
Зять с тещей говорит до вечера, а слушать нечего. Ç. Damat kaynanayla akşama kadar konuşur, ama hiçbir şey dinlemez.
В прощенный день зять у тещи гостит. Ç. Af gününü damat kaynanada misafirdir.
Теща зятю голову маслит. Ç. Kaynana damadın kafasını yağlar.

“Annelik” ten sonra kadına bahsedilen saygıdeğer sıfatlardan biride “kayınvalide” dir. Kayınvalide olmak toplumsal bir statüdür. Kayınvalidenin damadı ve geliniyle arasındaki ilişkiyi atasözleri üzerinden incelediğimizde şu sonuçlara varmaktayız:

1. Rus dilinde kayınvalide için iki farklı sözcük bulunmaktadır. Damadın annesine; *свекровь*, gelinin annesine ise *теща* denmektedir. Türk dilinde ise “kayınvalide” her ikisi için ortak tanımdır.
2. Rus ve Türk atasözlerinde, kayınvalide (*свекровь*) ve gelin ilişkileri ön plandadır, Rus atasözlerinde kayınvalide-gelin ilişkisine olumlu yaklaşan birkaç atasözü dışında çoğunluğu olumsuz yaklaşmaktadır. Aralarında yüzyıllardır süregelen kıskanma, aşağılama, kavg, geçimsizlik, şikâyet,

çekişme ve bitmek bilmeyen husumet bulunmaktadır. Kaynana gelinine inanıp güvenmez, onu her zaman izler ve açığını bulup kötöleme yoluna girer.

3. Türk atasözlerinde gelin kavramı; kendini düşünen, nazlı ve kayınvalide tarafından beğenilip istenmeyen karakter iken, Rus atasözlerinde ise gelin sakin, cefa çeken, çalışkan yapılı, kayınvalidesinin buyruğu altındadır. Gelinler; ne kadar iyi ve anlayışlı olup, orta yolu bulmak istese de hep ezilir, aşağılanıp, dışarda tutulmaya çalışmıştır. Bu ilişkide kayınvalide baskın, gelin ise silik karakterdir.
4. Çağdaş Rus dilinde “зять” yani damat kavramı, tıpkı Türk dilindeki gibi kızının kocasına, kız kardeşinin kocasına ve görümcenin kocasına seslenme içinde kullanılmaktadır. Невестка yani gelin kavramı ise toplumda daha da geniş kullanım alanına sahiptir. Öncelikle oğlunun karısına, erkek kardeşlerinin karısına, erkek kardeşlerin eşlerinin birbirine olan durumuna da yine gelin denmektedir. Bu seslenişler Türk dilinde de görülmektedir. Ayrıca günümüz Rus dilinde, золовка yani görümce ve свояченица yani baldız için de genel olarak “gelin” denilebilmektedir.
5. Atasözlerimizde rastladığımız bir diğer ikili ilişki ise; kayınvalide ve damat arasında olandır. Rus atasözlerinde kayınvalide (меща) ve damat birbirinden haz etmez, aralarında anlaşmazlık ve sürekli bir problem bulunmaktadır. Damat, kayınvalide evinde istenmeyen, güvenilmeyen ve sürekli maddi beklentisi olan adeta uğursuz ve kötü gösterilen bir kavramdır. Türk atasözlerinde damat hakkında bir atasözü bulunmamakla birlikte kültür ve dinimiz kaynaklı olarak damada saygı ve sevgi gösterilir. Sadece Türk atasözlerinde küçümsenen, acınan ve sindirilen karakter olarak iç güveysi kavramıyla ilgili bir örnek bulunmaktadır. Fakat ataerkil Türk toplumunda iç güveysi evliliklere rastlanmaz ve hoş görülmez. Rus dilinde damadın kayınpederinin evine evlenmesi durumu için uygun *примак* terimi bulunmaktadır. Eski dönemlerde çok nadirde olsa Rus toplumunda görülen bir olaydır.

2.1.9. Atasözlerinde “Kayınpeder” Kavramı

Atasözlerinde aile kavramı geniş bir inceleme alanına sahiptir. Akrabalık, aynı zamanda, hısımlık anlamına da gelmektedir ve hukukta evlilik yoluyla meydana gelen bu hısımlığa sıhri hısımlık, dünür hısımlığı ya da kayın hısımlığı da denir. Bu nedenle eşlerin akrabaları arasındaki ilişkide de bir çeşit akrabalık sayılır. Kayın hısımlığı da tıpkı kan hısımlığı gibi derecelendirilir. Birinci dereceden hısım sayılan kayınpeder için sözlükte; ‘*kadın veya kocaya göre birbirlerinin babasına **kayınpeder** denir.*’⁸⁰ En yaygın kullanım *kayınpeder* dışında **kaynata** ya da **kayınbaba** seslenişleri de dilde mevcuttur. Tanımdan da anlaşıldığı üzere Türk dilinde kayınpeder genel bir kullanımdır ve Türk atasözlerinde kayınpeder kavramı işlenmemektedir, bu nedenle olumlu ya da olumsuz örnek bulunmamaktadır. Fakat Rusça akrabalık adları bakımından birçok dile göre fazla çeşitliliğe sahiptir, bu nedenle kayınpeder kavramı için iki farklı tanım ve sesleniş bulunmaktadır.

Çağdaş Rus dilinde; ‘*kocanın babasına **свёкор**⁸¹ karının babasına **мечт**⁸²* denmektedir. Rus atasözlerinde ise **свёкор** yani damadın babasının eve gelen geliniyle ilişkisine daha çok değinilmektedir. Bu karşılıklı ilişkide kayınpeder gelinine tıslayan, azarlayan, tartışan, korkutan ve ona zahmet veren bir karakterken, gelin daha dinleyip kabullenici ve erkek ailesi tarafından ezilen bir karakterdedir. Atasözlerinin kayınpeder kavramına yaklaşımı büyük oranda olumsuzdur.

Свекра не змея, а все время шипит. <i>Ç. Kayınpeder yılan değil, ama her zaman tıslar.</i>
Свекра мягко стелет, жестко спатъ. <i>Ç. Kayınpeder yavaş yayılır, zor uyur.</i>
Свекор- гроза, а свекровь выест глаза. <i>Ç. Kayınpeder- korkutur, ama kaynana gözünü yer.</i>
Свекор дочку бранить- невестке науку даёт. <i>Ç. Kayınpeder kızına kızar- gelinine ders verir.</i>
Свекор журлив, свекровь хлопотница, золовка смутьянка, деверь насмешник. <i>Ç. Kayınpeder azarlar, kaynana sorun çıkarır, görümce tartışır, kayınbirader alay eder.</i>

⁸⁰ TDK, 2013, 317

⁸¹ Ojegov, 1761

⁸² Ojegov, 2000

Свѣкор кропотлив, секров журлива, деверь пересмешник, золовка сумутлива, а ладушко ревнив. Ç. Kayınpeder zahmetli, kayınvalide azarlar, kayınbirader alay eder, görümce tartışır, koca kıskanır.

Tek bir atasözü kayınpederin daha olumlu ve ılımlı yani itaatkâr yaklaştığını göstermektedir.

Тесть любит честь, зять любит взять, а свѣкор со свекровью- покорность. Ç. Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, ama kayınpeder kayınvalideyle itaat eder.

Rus atasözlerinde ise *тесть* yani gelinin babasının daha çok damadıyla olan karşılıklı ilişkisi ele alınmaktadır. Gelinin babası için her şeyden önce gurur ve şerefi gelmektedir, hatta tüm atasözlerinde “kayınpederin onurlu” olduğunun altı çizilmektedir. Rus atasözlerinde damat karakteri olumsuz bir tablo çizmektedir ve sürekli kayınpederden maddi talepte bulunmaktadır. Bu durum kayınpeder tarafından hoş karşılanmamaktadır. Rus atasözleri, kayınpeder kavramına olumlu yaklaşmaktadır.

Каков тесть, такова ему и честь. Ç. Kayınpeder nasılsa, onuru da öyledir.

Тесть любит честь. Ç. Kayınpeder onuru sever.

Тесть ведёт честь, а зять любит взять. Ç. Kayınpeder onurludur, ama damat almayı sever.

Зять хочет всё взять, а тесть любит честь. Ç. Damat hepsini almak ister, ama kayınpeder onuru sever.

Тесть, как ни вертись, а за затыка поплатись. Ç. Kayınpeder ne kadar dönse de damat için öder.

Тесть любит честь, зять любит взять, шурин глаза шурить и не любит дать. Ç. Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, kayınbirader gözlerini sıkıca yumar ve vermeyi sevmez.

Birkaç cümle ile “kayınpeder” kavramını özetleyecek olursak;

1. Kayınpederlerin birbirleriyle olan karşılıklı ilişkisini inceleyen örnek bulunmamakla birlikte, gelinin babasının damatla, damadın babasının ise gelinle olan karşılıklı ilişkilerini konu edinen atasözleri bulunmaktadır. Rus atasözleri gelinin babasına çok daha olumlu yaklaşmaktadır. Gelinin babası dik duruşlu ve gururlu bir kimliktir, damadının maddiyata düşkün olmasını eleştirir, sindiremez, bu nedenle damat kayınpeder tarafından sevilmeyen

karakterdir, aralarındaki ilişki gergin ve sıkıntılıdır. Damadın babası ise gelinine daha çok öfkelenip, ona cefa ve zahmet verip, sıkıntı yaratmaktadır. Rus atasözleri *мечть* kavramına çok daha olumlu yaklaşmaktadır. Türk atasözlerinde ise kayınpeder kavramını destekleyen atasözü bulunmamaktadır.

2.1.10. Atasözlerinde “Görümce” Kavramı

Çağdaş Türk dilinde ve atasözlerinde **görümce** için: ‘Bir kadının kocasının kız kardeşi’⁸³ tanımlaması yapılmaktadır. Rus dilinde ise görümce sözcüğünün karşılığı **золовка**’dır. Золовка yani görümce sözcük anlamı için ünlü dil bilimci S.İ. Ojegov’un açıklamalı Rusça sözlüğünde ‘kadının kocasının kız kardeşi’⁸⁴ tanımını görmekteyiz. Her iki kültür ve aile yapısında görümce, gelinler tarafından seilmeyen, sürekli gelinlerle kavga içinde olan, aileyi karıştıran kadın olup, toplumda kötü bilinmektedir. Her iki dilde de gelin-görümce ilişkisi açıkça işlenir. Atasözlerinde görümce karakter olarak; art niyetli, kötü, sinsi olarak vurgulanmaktadır. Türk atasözlerinde görümce ile ilgili çok az örnek olmasına rağmen, deyimlerde ve yerel halk ağzında daha fazla örneğe rastlanmaktadır. Buna rağmen Rus atasözlerinden daha çok örnek verebiliriz.

Золовка- змеинная головка.	Ç. Görümce – yılan kafasıdır.
Золовки- сверни головки.	Ç. Görümce – kafanı geri çevir.
Золовка- хитра на уловки.	Ç. Görümce – sinsi tuzaklardır.
Золовки- колотовки, побей головки.	Ç. Görümce – vur kafasına odunla.

Elti eltiden kaçır, görümceler bayrak açar.

Sonuç olarak atasözlerindeki “**görümce**” karakterine genel bakış atacak olursak;

1. Rus ve Türk kültürünün yansıması olan atasözlerinde görümce kavramının az sayıda örneği olmasına rağmen kötü karakterin temsilcisidir. Görümce; sinsilik ve kurnazlık açısından adeta bir yılan benzetilmektedir. Erkek kardeşi ve gelin arasında hasetlik ve kıskançlığa bağlı olarak problem yaratan görümceden uzak durulması gerektiği öğütlenmiştir. Kötü anlam içeren atasözleri dışında, iyi özelliklerinin

⁸³ TDK, 2013, 216

⁸⁴ Ojegov, 564

vurgulandığı örnek bulunmamaktadır. Rus atasözleri görünce kavramına olumsuz yaklaşmaktadır.

2.1.11. Atasözlerinde “Kayınbirader” Kavramı

Akrabalık, aynı zamanda, hısımlık anlamına da gelmektedir ve hukukta evlilik yoluyla meydana gelen bu hısımlığa sıhri hısımlık, dünür hısımlığı ya da kayın hısımlığı da denir. Bu nedenle eşlerin akrabaları arasındaki ilişkide de bir çeşit akrabalık sayılır. Kayın hısımlığı da tıpkı kan hısımlığı gibi derecelendirilir. İkinci dereceden hısımlık sayılan kayınbirader için sözlükte; ‘*kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşlerine **kayınbirader** denir*’⁸⁵. En yaygın kullanım *kayınbirader* dışında **kayın** ya da **kayınço** eş anlamlıları da dilde mevcuttur. Tanımdan da anlaşıldığı üzere *kayınbirader* genel bir kullanımdır. Fakat Rusça akrabalık adları bakımından birçok dile göre daha fazla sözvarlığına sahiptir, bu nedenle *kayınbirader* kavramı için iki farklı tanım ve sesleniş bulunmaktadır. Çağdaş Rus dilinde; ‘*kocanın erkek kardeşine **деверь***⁸⁶ *karının erkek kardeşine **шурин***⁸⁷ denmektedir. Türk atasözlerinde *kayınbirader* kavramı işlenmemektedir, bu nedenle olumlu ya da olumsuz örnek bulunmamaktadır.

Rus atasözlerinde ise **деверь** yani damadın erkek kardeşleri daha çok olumlu anlam taşımaktadır. Eve gelen gelin ve *kayınbirader* arasında karşılıklı, arkadaşça ve ağırlıklı olarak iyi ilişkiler bulunmaktadır. Gelin; kayınvalide ve görünceyle tartışırken aralarında kıskançlık ve geçimsizlik varken *kayınbirader*le aralarında tam tersi hoş bir ilişki vardır. Damadın akrabaları içinde geline en az zararı dokunan kişi *kayınbirader*idir.

Лучше бы семь дверей было, чем одна золовка. <i>Ç. Bir görünceден, yedi kayınbirader daha iyidir.</i>

Лучше деверья четыре, чем золовушка одна. <i>Ç. Bir görünceден, dört kayınbirader daha iyidir.</i>
--

Деверь невестке- обычный друг. <i>Ç. Kayınbirader geline arkadaşdır.</i>
--

⁸⁵ TDK, 2013, 316

⁸⁶ Ojegov, 366

⁸⁷ Ojegov, 2269

Деверь- смешник и невестки- обычный друг. <i>Ç. Kayınbirader şakacıdır ve geline arkadaşdır.</i>
Свекор журлив, свекровь хлопотница, золовка смутьянка, деверь насмешник. <i>Ç. Kayınpeder azarlar, kayınvalide sorun çıkarır, görünce tartışır, kayınbirader alay eder.</i>
Свёкор кропотлив, секров журлива, деверь пересмешник, золовка сумутлива, а ладушко ревнив <i>Ç. Kayınpeder zahmetli, kayınvalide azarlar, kayınbirader alay eder, görünce tartışır, koca kıskanır.</i>

Rus atasözlerinde bir diğer kayınbirader kavramı olan **шурин**, gelinin erkek kardeşlerine verilen isimdir. Gelinin erkek kardeşi yani kayınbiraderin damat ile olan ilişkisinin atasözlerine tamamı olumsuz anlamda yansımıştır. Rus halkında damat ve kayınbirader olumsuzluk anlamında birbirine eşittir. Tanrı bile onlardan haz etmez, ailede sevilmezler. Damat, gelinin ailesinden para almayı sever ve bekler, fakat kayınbirader duyarsız ve acımasızdır, damada karşı gelebilir.

Зять да шурин, черт их судит. <i>Ç. Damat ve kayınbirader, şeytan onları yargılasın.</i>
Зять да шурин — Бог их судят. <i>Ç. Damat ve kayınbirader, Tanrı onları yargılasın.</i>
Тесть любит честь, зять любит взять, шурин глаза шурить и не любит дать. <i>Ç. Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, kayınbirader gözlerini sıkıca yumar ve vermeyi sevmez.</i>
Шурин по зяте не наследник. <i>Ç. Damattan sonra kayınbirader mirasçı değildir.</i>

Gelin ve damadın erkek kardeşleri olan kayınbiraderleri incelememiz sonucunda;

1. Rus atasözlerinde **деверь** kavramına çok daha olumlu yaklaşmıştır. Geline yakın ve arkadaş canlısı yaklaşmaktadır, geline zararı dokunmaz ve daha nötr bir karakteri simgelemektedir.
2. Bir diğer kayınbirader kavramı olan **шурин**, damat ile anlaşmazlık içindedir. Kayınbirader, şeytan ile bir tutulmaktadır ve ailede olumsuzluk anlamında damat ile aynı değerlendirilebilir. Daha çok damatla tersleşir ve duyarsız davranışlarda bulunur. Türk atasözlerinde ise bu kavram işlenmemiş olup, olumlu ya da olumsuz örneğe rastlanmamaktadır.

2.1.12. Atasözlerinde “Dünür” Kavramı

Geleneksel Rus ve Türk kültüründe aile çok önemlidir ve aile kurmak ancak ve ancak evlilik yoluyla sağlanmaktadır. Evlenmek- insanlara Tanrının emridir! İki farklı insanın yollarını birleştireceği bu kutsal yolda birtakım kişiler çiftlere yardımcı olmaktadır. Türk örf ve adetlerinde evlilik yolunda atılan ilk adım *kız istemedir*. Damat ve ailesi misafir olarak kızın evine gelir hem aileler tanışır hem de kız ve babasının evlilik için rızası istenir. Eski zamanlardan günümüze gelen Slav geleneklerinden biride *сватовство, сватанье* ya da bir diğer adıyla *просит руки*. Bu Rus toplumunda evliliğe atılan ilk adımdır, aynı şekilde damat ve ailesi çiçek ve hediyeleriyle kızın evine gider ve evlenme niyetini ortaya koyar, tam da bu noktada *сват* ve *сваха* önemli bir rol oynar. Anlam bakımından daha da detaylandırarak olursak, **Сват** için; **1. ‘Eşlerin babalarının birbirlerine göre olan durumuna denir. 2. Çiftleri birbirine uygun gören, isteyen erkek.’**⁸⁸ **Сватья** ya da **сваха** için; **1. ‘Eşlerin annelerinin birbirlerine göre olan durumuna denir. 2. Çiftleri birbirine uygun gören, isteyen kadın’**⁸⁹ tanımlamalarını görmekteyiz. Eski Rus adetlerinden biri olan kız isteme için genellikle *сваха*, yani arabulucu kadın, kız evinin daha bahçesindeyken gelinin ailesine geliş nedeni ve evliliğe ikna edici konuşmalarını yapmaya başlar. Konuşmalarında mümkün olduğunca damadı över. Gelinin ailesinin kararı olumlu olsa bile hemen kızlarını vermezler, birkaç gün düşünme süresi talep edilir. Günümüzde bu gelenek daha çok köy ve kasabalarda yaşatılırken, büyük şehirlerde daha az rastlanmaktadır. Rus dilindeki bu tanımlamalara karşılık olarak ise Türk dilinde ‘*eşlerin anne ve babalarının birbirlerine göre durumuna dünür*’ denmektedir.⁹⁰ Dünür kavramı genel bir kavramdır ve hem erkek hem de kadın için kullanılabilir. Evlilik çağında oğlu olan annelerin oğullarına uygun bir kız arayıp bulmaları sonucunda yapılan evliliklere *görücü usulü evlilik* adı verilir. Günümüz Türk kültüründe görücü usulü evlilikler oldukça azalmıştır. Eğer yakın çevrede uygun bir kız yoksa, tanıdıklar ve aracı kişiler vasıtasıyla bir kız bulunur ve gençler görüştürülerek onların da fikirleri dikkate alınır. Kız tarafı ve erkek tarafı birbirlerini tanıyıp karar verdikten sonra, sırada kız isteme vardır. Kız tarafının fikrini almak ve

⁸⁸ Ojegov, 1753

⁸⁹ Ojegov, 1754

⁹⁰ TDK, 2013, 157

onları ikna etmek için aracı kadın ya da erkek birçok defa kız evine gider. Her iki tarafı ikna etmeye çalışan bu aracı kişilere ise *dünür başı* adı verilir.

Bizim atasözlerinde ele alacağımız *сват* ve *сваха* kavramları daha çok gelin ve damadın ailesinin, yani anne ve babalarının karşılıklı ilişkilerini ele almaktadır. Rus atasözlerinde bu konuda incelememiz için yeterince örnek bulunmaktadır. Rus atasözlerinde dünür ilişkisi, aralarında kan bağı olmasa da tam olarak bir akrabalık ilişkisidir.

Свату сват так и нам родня. Ç. Dünür dünüre ve bize akrabadır.

Fakat, Türk kültüründe dünür kavramı önemli olup, yaygın kullanımda olmasına rağmen bu durum atasözlerine yansımamıştır, dünür kavramı ile ilgili ne olumlu ne de olumsuz örneğe rastlanmaktadır.

Rus atasözlerini incelerken, öncelikle erkek tarafından kız isteme için uygun görülen arabulucu kişinin ileri yaşlarda ve evli olması gerektiği savunulur. Genç, deneyimsiz ve bekar kişi bu iş için uygun değildir, çünkü bu kimse damadın iyi özelliklerini ön plana çıkarmalıdır, uygun görülen kızın iyi bir ev hanımı veya anne olup, olamayacağını tecrübelerine dayanarak test edebilmedir.

Холостово сватам не посылают. Ç. Bekarları dünürlüğe göndermezler.

Холостово сватать не посылают. Ç. Bekarları kız istemeye göndermezler.

Rus dilinde, gelin ve damadın aileleri yani dünür ilişkileri üzerine birçok atasözü bulunmaktadır. Öncelikle evlenme çağına gelmiş olan bekar kızların evinin kapıları dünür ve damat adaylarına açıktır. Her ne kadar kayınvalide damat ve dünürüyle anlaşmazlık yaşasa da kayınvalidenin ikramda ve saygıda kusur etmeyeceği ilk misafiri damat adayı ve dünürüdür.

Зять да сват у тещи- первые гости. Ç. Damat ve dünür kayınvalidenin ilk misafiridir.

Свату- первая чарка и первая палка. Ç. Dünüre- ilk kupa ve ilk sopa.

Rus atasözlerinde erkek dünürlerin birbirleriyle olan ilişkileri soğuk ve mesafelidir. Aralarında huzursuzluk ve geçimsizlik hakimdir. Bazen aralarında barış hâkim olsa da tıpkı düşmanlar gibi birbirlerine karşı tedbirlidirler.

Сват свату друг, да не вдруг. Ç. Dünür dünürün arkadaşıdır, ama hemen değil.

Сват свату холодной друг. Ç. Dünür dünüre soğuk arkadaşdır.

Добрый сват- собаке брат. Ç. İyi dünür, köpeğin kardeşidir.

Ай да сват! и согрешивши сват. Ç. Ay, dünür! ve günahkâr dünür.

С бранчивой сватьей не напрощаешься. Ç. Huysuz dünürle vedalaşamazsın.

Evlat ile ilgili atasözlerini incelerken de değindiğimiz gibi karakter bakımından kız evlat yani gelin daha çok annesini, erkek evlat yani damatta babasını örnek almaktadır. Bu anlamda öncelikle damadın babası hakkında bilgi edinerek, damat hakkında ön bilgiye sahip olunabilir.

Каков сват, таков и жених. Ç. Dünür nasılsa, damat öyledir.

Dünürler birbirlerinin zor zamanlarında yardım ederler, fakat hiçbir zaman bu yürekten ve gerçek yardım olmayacaktır. Birbirlerine mümkün olduğunca yüzeysel davranırlar.

Сватушка, вот тебе шапка и рукавицы; ночуй, родимый. Ç. Dünürcüğüm, işte sana şapka ve eldiven, gecele canım.

Dünür kavramı için olumsuz örnekler ağırlıkta olmasına rağmen az da olsa iyi karakterli ve birbirinden memnun dünür ilişkileri de bulunmaktadır.

Тот мне и сват, кто мне рад. Ç. Beni memnun eden kişi dünürümdür.

Любой- сват, не любой- добрый человек. Ç. Herhangi-dünür, herhangi iyi insan değildir.

Rus atasözlerindeki dünür ilişkilerini kadınlar açısından ele alacak olursak, daha da fazla olumsuz örneğe rastlamaktayız. Damadın ve gelinin annesi tıpkı kaynana kavramına benzer özellikler taşımaktadır. Öncelikle kız isteme döneminde dünür, damat hakkında övgüyle bahseder. Bu dünürün başlıca görevlerindendir.

Одна сваха чужбину хвалит. Ç. Dünür yabancıyı över.

Dünürün bir başka görevi ise gelinin ailesinin rızası ile gelini alıp, bir an önce düğünün yapılarak, yuva kurmalarına vesile olmaktır. Bu anlamda dünür aceleci davranışlar sergilemektedir.

Сваха на свадьбу спешила- на мутовке рубаху сушила. Ç. Dünür düğüne acele etti- gömleğini dalda kuruttu.

Сватья на свадьбу спешила- на мутовке рубаху сушила. Ç. Dünür düğüne acele etti- gömleğini dalda kuruttu.

Tıpkı kayınvalide ya da görümceye benzer özelliklere rastladığımız dünür kavramındaki kadın sinsi, güvenilmez, içten pazarlıklı, oyunlu ve her an kötülük beklenen bir karakterdir. Atasözlerinde tasvir edilirken adeta yılan ve köpeğe benzetilmektedir. Bu çerçevede toplumda çekinilen ve sevilmeyen bir karakterdir.

Сваха лукавая- змея семиглавая. Ç. Dünür sinsi- yedi başlı ylandır.

Сваха ходит собачьей тропой. Ç. Dünür köpek iziyle yürür.

Сваха чужие грехи на душу принимает. Ç. Dünür başkalarının günahlarını alır.

Кто свахе поверить, трёх дней не проживёт. Ç. Kim dünüre inanırsa, üç güne yaşamaz.

Dünür için ağırlıklı olarak kötü örneklendirme yapılmış olsa da az sayıda olumlu örneklere de rastlamaktayız. İyi karakterli olan dünür, gelin ve damat için anne yerine geçebileceğini, birbirleriyle sevgi saygı çerçevesinde hoş ilişki içinde olabilecekleri vurgulanmaktadır.

У доброй свахи женихи с невестами все на перечёте. Ç. İyi dünür; gelin ve damatlarının hepsini sayar.

Yapılan evliliklerle birlikte ortaya çıkan aralarında kan bağı olmayan dünür ilişkilerinin Rus atasözlerine yansımaları özetleyecek olursak;

1. Gelin ve damadın babaları *сват*, annelerine *сватья* ya da *сваха* denmektedir. Fakat *сваха* kavramı günümüzde daha çok erkek tarafından, ara bulucu olarak, gelinin ailesini ikna etme amaçlı gelen kadın anlamına da gelmektedir. Seçilen kadın tecrübeli ve evli olmalıdır. Halk tarafından bekar kimseler bu göreve uygun görülmez. Dünür kavramı ise Rus atasözlerinde resmen akraba olarak nitelendirilmektedir.
2. Erkek dünürlerin birbirleriyle olan ilişkileri soğuk ve mesafelidir. Aralarında gerilim ve problem mevcuttur. Birbirlerine iyilik yaptıklarında, bu tamamıyla samimi olmayıp, resmi bir tutum içerisinde gerçekleştirilir. Erkek dünür için, günahkâr, köpek, huysuz benzetmeleri yapılmış olup, yaklaşım olumsuzdur. Elbette, azınlıkta da olsa, kavrama olumlu yaklaşan atasözleride bulunmaktadır.

3. Rus atasözlerinde kadın dünür kavramının tamamına yakını olumsuzluk sergilemektedir, karakter bakımından daha çok kayınvalide ve görümce kavramlarıyla benzeşmektedir. Toplumda sevilmeyen, sinsî, güvenilmez, içten pazarlıklı, oyunlu ve her an kötülük beklenen bir kavramdır. Kadın dünür için, yılan, köpek benzetmeleri yapılmıştır. Aynı zamanda aceleci davranışlar sergilemektedir. Kavrama eser miktarda olumlu yaklaşan atasözü örneği bulunmaktadır. Türk atasözlerinde ise dünür kavramıyla ilgili atasözüne rastlanmamaktadır.

2.1.13. Atasözlerinde “Vaftiz Anne” ve “Vaftiz Baba” Kavramı

Toplumun ve kültürün yüzyıllardır süre gelen alışkanlıklarının şekillenmesinde dini inançlarımızın da tartışmasız etkisi büyüktür. Nasıl ki Türk kültürü İslamın yaşayış kaidelerinden etkilendiyse, Rus toplumu da Hristiyanlığı kabulünden sonra yaşam kuralları üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Rus atasözlerine yansıyan ve ailevi ilişkilerde önemli yer edinen vaftiz töreni Hristiyan inanışında oldukça önemli bir kavramdır.

Köken bilim açısından vaftiz sözcüğü "suya batırmak, yıkamak" anlamlarına gelen Yunanca βαπτίζω (*vaptizo*) sözcüğünden türemiştir. Bu dini tören kilisede papaz tarafından gerçekleştirilen *günahlardan arınma* ve *yeniden doğma* törenidir. Yeni doğan bebeğin Hristiyan dinine kabulü sırasında, bebeğin kefilliğini üstlenen vaftiz anne ve vaftiz babası bu dini seremoninin en önemli kişileridir.

Türk dilinde mevcut olan vaftiz anne kavramının Rus dilindeki karşılığı *крестная мать*, vaftiz babayı ise *крестный отец* olarak çevirebiliriz. Fakat Rus atasözlerinde ve geleneksel halk dilinde daha çok vaftiz baba için; *кум*, *куманек*, vaftiz anne içinse; *кума*, *кумушка* kavramlarına sıklıkla rastlamaktayız. Açıklamalı Rusça sözlüğündeki karşılıklarına bakacak olursak *кум*; ‘*vaftiz babanın, vaftiz edilen çocuğun öz ailesine ve vaftiz anneye karşı olan tutumu*, *кума* ise; *vaftiz annenin, vaftiz edilen çocuğun öz ailesine ve vaftiz babaya karşı olan tutumuna*⁹¹ denmektedir.

Yaklaşık tüm Hristiyanlığı benimsemiş toplumlarda olduğu gibi çok eski zamanlardan beri Rus toplumunda da vaftiz anne ve vaftiz babanın rolü büyük ve Tanrı

⁹¹ Ojegov, 770

katında azizdir. Yeni doğan bebek vaftiz anne ve babasını seçemeyeceği için bu görev çiçeği burnunda anne ve babanın vazifesidir. Gerçek anlamda kan bağı olmayan fakat birbirlerine güvenen, arkadaşlıktan öte yakın bağları bulunan, birbirinden bağımsız kadın ve erkeğe, yeni doğan bebeğin vaftiz anne ve babası olmaları için teklifte bulunulur. Bu çok özel ve aziz bir tekliftir, kabul edilmelidir ve ret edilmesi büyük günahdır. Vaftiz anne ve babanın yakın akrabalık duyguları dışında yaklaşımları bulunmamalıdır, Tanrı katında birbirleriyle evlenmeleri yasak ve günahdır. Bu önemli seremoniden sonra kutsanan çocuk, onun biyolojik ailesi ile vaftiz ailesi artık dini alanda birbirleriyle akraba sayılmaktadır. Bu akrabalık elbette kan yoluyla kurulan bir akrabalık değildir, Tanrı katında ruhani bağ ile birbirlerine bağlıdırlar. Vaftiz anne ve babanın öncelikli görevi; yeni doğan çocuğa yaşamı boyunca ikinci ailesi olarak yoldaşlık etmek, dini ilkeleri yaşayarak öğretmek ve onu dini yükümlülükleriyle birlikte gerçek bir Hristiyan olarak yetiştirmektir. Bunun dışında vaftiz evlatlarının tüm önemli günlerinde yanlarında bulunmaları gereklidir, bu şekilde onlara hem maddi hem de manevi güç kapısı olmalıdırlar. Herhangi bir nedenden ötürü çocuğun biyolojik ailesinin vefat etmesi durumunda vaftiz anne ya da vaftiz baba çocuğu himayesi altına alıp, bakımını eğitimini üstlenmelidir. Toplum ve dini açıdan bu derece önemli ve kutsal bir yere sahip olan *кум* ve *кума* kavramı hakkında birçok Rus atasözü mevcuttur. İslam dininde benzer bir olgu olmadığı için Türk dilinde ve atasözlerinde vaftiz anne ya da vaftiz baba kavramı kendine karşılık bulamamaktadır. Rus atasözlerinde vaftiz ailenin yakınlığının kan bağıyla eşit sayıldığını destekleyen atasözü mevcuttur.

Кумовство да свойство- ближнее родство. Ç. Vaftiz ve hısım akrabalığı- akrabadan daha yakındır.

Bebeğin vaftiz törenine giderken, vaftiz anne ve vaftiz baba bir araya gelerek birtakım hediyeler alırlar, bu hediyeler çocuğa vaftiz ailesi tarafından verilen ilk hediyelerdir. Vaftiz baba çocuğa para, altın ya da sembolik haç kolye hediye ederken vaftiz anne ise daha çok el yapımı beyaz gömlek, havlu ya da kalın kumaştan yapılan çeşitli giysi ya da havlular hediye edebilir.

Кум дарит крест, а кума ризки. Ç. Vaftiz baba haç, vaftiz anne beyaz gömlek hediye eder.

От кума алтын, а от кумы полотно. Ç. Vaftiz babadan altın(para), vaftiz anneden kalın kumaş.

Кум к куме с мылом, а кума к куму с пряником. Ç. Vaftiz baba vaftiz babaya sabunla, vaftiz anne vaftiz anneye kurabiyeyle gider.

Daha öncede bahsettiğimiz üzere vaftiz anne ve baba olarak seçilen kişilerin birbiriyle akrabalık ilişkisi olmamalıdır ve birbiriyle akrabalık ilişkisi dışındaki yaklaşımları günahtır, bu nedenle geleneksel Rus toplumunda vaftiz anne ve vaftiz babanın evde baş başa kalması uygun görülmezdi.

Приходи, кум, на обед, когда кумы дома нет. Ç. Evde vaftiz anne yokken, vaftiz baba yemeğe gel.

Çocuğun doğumundan itibaren vaftiz anne ve vaftiz babası maddi manevi hep yanında olup, verici konumdadırlar. Doğum günü, yeni yıl, paskalya ve diğer bayramlarda hatta evlenirken bile vaftiz ailesi onu hediyelerle tebrik etmeli ve yalnız bırakmamalıdır.

Здравствуй, кума, завтра новый год! Ç. Merhaba, vaftiz anne, yarın yeni yıl!

Взять- так кум- куманёк, а отдать- я тебе и знать не знаю. Ç. Almak- öylesine vaftiz babacım, vermek- seni tanımayı bile bilmiyorum.

Кому до чего, а нашему куму до всего. Ç. Kime neye kadar, ama vaftiz babamıza herşeye kadar.

Çocuğun biyolojik ailesi kadar vaftiz ailesi de sorumluluk üstlenir ve çocuk üzerinde maddi manevi emek harcarlar. Bazı durumlarda sabredemeyip, dayanamayacak duruma gelebilirler.

Кум потерял ум, а кума сошла с ума. Ç. Vaftiz baba aklını kaybetti, vaftiz anne çıldırdı.

Çocuğun biyolojik ailesi ve vaftiz ailesi özel günlerde bir araya gelir ve kutlama yapılır, tabi ki kutsal içecek şarap masalardan eksik olmaz.

Кум да кума, да кубышка вина. Ç. Vaftiz anne, vaftiz baba ve bir küp şarap.

Vaftiz anne ve vaftiz babanın varlığı çocuk için güçlü bir duvar gibidir, çünkü onlar ikinci ailesidir. Bu anlamda çocuk hayatı boyunca danışıp fikir alabilir, vaftiz anne ve babası daengin tecrübeleriyle yol gösterici büyük bir rehberdir.

Кум- большой ум. Ç. Vaftiz baba- büyük akıldır.

Добрая кума прибавит ума. Ç. İyi vaftiz anne akıl verir.

Vaftiz baba hakkında ağırlıklı olarak olumlu anlam içeren atasözleri bulunmaktadır. Bunun dışında daha nötr yaklaşan az sayıda atasözü de bulunmaktadır.

При куме не жить, а без кума не быть (не прожить). *Ç. Vaftiz babayla yaşanmaz, vaftiz babasız olunmaz (yaşanmaz).*

Не быть у кума - не пить и пива. *Ç. Vaftiz babada olma- bira da içme.*

Vaftiz anne ve baba üzerine olumsuz örnek olarak verebileceğimiz ortak atasözlerini incelediğimizde daha çok güvenilmeyen kişilikte olduklarını, dedikoduyu sevip sır tutamadıklarını rahatlıkla görebilmekteyiz.

Сказал куме по секрету, а она- всему свету. *Ç. Vaftiz anneye sır verdim, oda-bütün dünyaya.*

Знает кум, да кума, да людей полсела. *Ç. Vaftiz anne ve babanın bildiğini, köy halkının yarısı bilir.*

Konu vaftiz anne olunca olumsuz örneklerin çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Atasözlerini incelediğimizde vaftiz annenin karakter bakımından huysuz, belirsiz, bazen nefret dolu, uzak durulması bir karakter olarak yansıtılmaktadır. Vaftiz anneyi açıkça günah kapısı olarak gören atasözleri bulunmaktadır, bu nedenle günahattan yani üvey anneden olabildiğince uzak durulması tavsiye edilmektedir.

Ближе кума- более греха, далее кума- менее греха. *Ç. Vaftiz anneye yakın- daha çok günah, vaftiz anneye uzak- daha az günah.*

Дале кума, меньше греха. *Ç. Vaftiz anneden uzakta, daha az günah.*

С бранчливой (сварливой) кумой не напрощаешься. *Ç. Huysuz vaftiz anneyle vedalaşamazsın.*

Поехала кума неведомо куда. *Ç. Vaftiz annenin nereye gittiği belli değil.*

От постылой кумы и подарки не милы. *Ç. Nefret dolu vaftiz annenin hediyeleri de hoş değildir.*

Rus atasözlerindeki vaftiz anne ve vaftiz baba kavramına genel bir bakış atacak olursak;

1. Tanrı huzurunda söz veren vaftiz anne ve vaftiz baba, bu kutsal görevi hakkıyla yerine getirmelidir, çünkü her şeyden evvel bu dini bir olgudur. Onlar kan bağıyla değil, ruhani bağ ile bağlıdırlar. Fakat toplum ve din açısından kan

bağıyla olan akrabalıktan farksızdır. Elbette her doğan çocuğun vaftiz anne ve babası olacak diye bir zorunluluk bulunmamaktadır.

2. Vaftiz anne ve babanın başlıca görevleri ise; yeni doğan çocuğa yaşamı boyunca ikinci ailesi olarak yoldaşlık etmek, dini ilke ve sorumluluklarını ve dualarını öğretmek, her şeyden önce onu dini yükümlülükleriyle birlikte gerçek bir Hristiyan olarak yetiştirmektir. Bunun dışında vaftiz evlatlarının tüm önemli günlerinde yanlarında bulunmaları gereklidir, bu şekilde onlara hem maddi hem de manevi destek olmalılar. Vaftiz aile çocuklarının hayat boyu yanlarında yer alıp adeta ikinci ailesi olmalılar, çocuğun biyolojik ailesi herhangi bir nedenden ötürü vefat ederse, çocuğun sorumluluğu vaftiz ailesine geçer.
3. Atasözlerini incelediğimizde vaftiz anne ve vaftiz babanın maddi anlamda daha çok verici olduğunu görebilmekteyiz, çünkü her özel günü hediyelerle kutlarlar ve bunun dışında vaftiz çocuklarının temel eksikliklerini giderirler.
4. Rus atasözleri vaftiz babaya daha olumlu yaklaşmaktadır. Vaftiz baba maddi anlamda desteğini esirgemeyip aynı zamanda manevi olarak da varlığını hissettirmektedir, tecrübelerinden yola çıkarak her zaman akıl ve tavsiyeler vermektedir.
5. Vaftiz anneye ise çoğunlukta olumsuz yaklaşılmaktadır, karakter bakımından huysuz, belirsiz, bazen nefret dolu, güvenilmeyen, dedikoduyu sevip sır tutmadıklarından yakınılır, böylece uzak durulması bir karakter olarak yansıtılmaktadır.

SONUÇ

Çalışmamızda Rus ve Türk atasözlerindeki aile kavramının kültürel analizi incelenmiş olup inceleme yapılırken her iki dilden birçok atasözüyle örneklendirilmiştir. İlk bölüm daha çok teorik bilgiye dayalı olup, belirli olguların açıklamalarına yer verilmişken, ikinci bölümünde ise her iki dile ait atasözleri anlam açısından benzer ve farklı yönleriyle ele alınmış olup aile bireylerinin rol, sorumluluk ve görevlerine göre gruplandırılmıştır. Rus ve Türk atasözlerinde "aile" ve "akrabalık" kavramlarına ilişkin olarak vurgulanan temel düşünce ve algılamalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Her iki kültürde aile sahibi olmanın önemine dikkat çekilmekte ve toplumun temel yapı taşı olarak aile kurumu yüceltilmektedir. Toplumsal birer olgu olmanın ötesinde, evlilik ve aile kurumlarına kutsallık atfedilmektedir. Atasözlerinde mutlu bir evlilik için eşlerin taşınması gereken bazı özelliklere değinilmekte ve yanlış eş seçiminin kişi için büyük bir felaket olacağı uyarısı yapılmaktadır. Mutlu bir evlilik için eşlerin birbirine bağlılığı, birbirlerine duydukları sevgi, saygı ve sorumluluğun büyük önem taşıdığının altı çizilmektedir. Evde maddi ve egemen güç "erkek" olmakla birlikte, evin iç düzen ve huzurunu sağlayan, evi çekip çeviren ve çocuk yetiştiren bir güç olarak "kadın"ın aile içerisindeki konumuna dikkat çekilmektedir. Anne sevgi, şefkat, fedakârlık ve azizliğin sembolüken, baba saygı duyulan çocuklarına yol gösterici karakterdedir. Üvey anne ve üvey baba öz ailenin yerini tutmayıp, her zaman kötü gösterilmiştir. Çocuk, eşleri birbirine bağlayan, hayatı ve evliliği daha anlamlı kılan ve eve neşe getiren bir varlık olarak tanımlanmakta ve çocuk sahibi olmak tavsiye edilmektedir. Kız evlat baba evinde geçici, misafir görülmüş, erkek evlat ise yaşlılıkta ailenin güvencesidir. Evlat yetiştirmenin getirdiği zorluklar, öğüt ve tavsiyeler, her iki toplumdaki yer ve önemine çalışmamızda detaylıca yer verdik. Önemli kan bağlarından biri olan kardeşliğin önemine dikkat çekilmektedir. Buna göre kardeşler birbirlerini sevmeli ve zor zamanlarında birbirinin yardımına koşmalıdır. Erkek kardeşlerle olan ilişkiler duvar gibi güçlü iken kızkardeş kavramı daha huysuz, kıskanç ve geçimsiz gösterilmektedir. Her iki kültürde yaşlılara büyük saygı duyulduğu için büyükanneyle dede kavramları atasözlerinde fedakâr ve sevgi doludur. Gelin becerikli, güçlü, uysal fakat çile çekerken, damat paraya düşkün, sürekli talep içinde olan ve sevilip istenmeyen karakterdir. Dönürler arası ilişkiler soğuk ve mesafelidir. Görümce ve

kayınvalide kavramları sinsi, kıskanç, problem yaratan ve gelinle anlaşılamayan kimselerdir. Kayınpeder onurludur, maddiyatçı damadıyla pek iyi ilişkileri olduğu söylenemez aynı zamanda gelinine sıkıntı ve zahmet veren kimsedir. Kayınbirader kavramın gelinle olan ilişkisi arkadaşça ve yakındır, fakat damada karşı umursamaz ve acımasız davranabilir. Dini bakımdan önemli bir kavram olan vaftiz anne dedikoducu ve güvenilmeyen kişiyken vaftiz babaya daha olumlu yaklaşılmaktadır, o akıl verici yol göstericidir.

Atasözlerinde akraba adlarının bazılarına önyargılı yaklaşılrken, bazılarının yüceltildiğini ve genellemelere tabi tutulduğunu görmekteyiz. Bunlar zamana ve yere göre doğru kabul edilmiş olabilir; ancak cinsiyet, yaş, uzaklık ve değişen zaman koşullarına göre öğüt ve uyarılar yeniden değerlendirilebilir, çünkü atasözleri bilimsel açıdan doğruluk göstermemektedir.

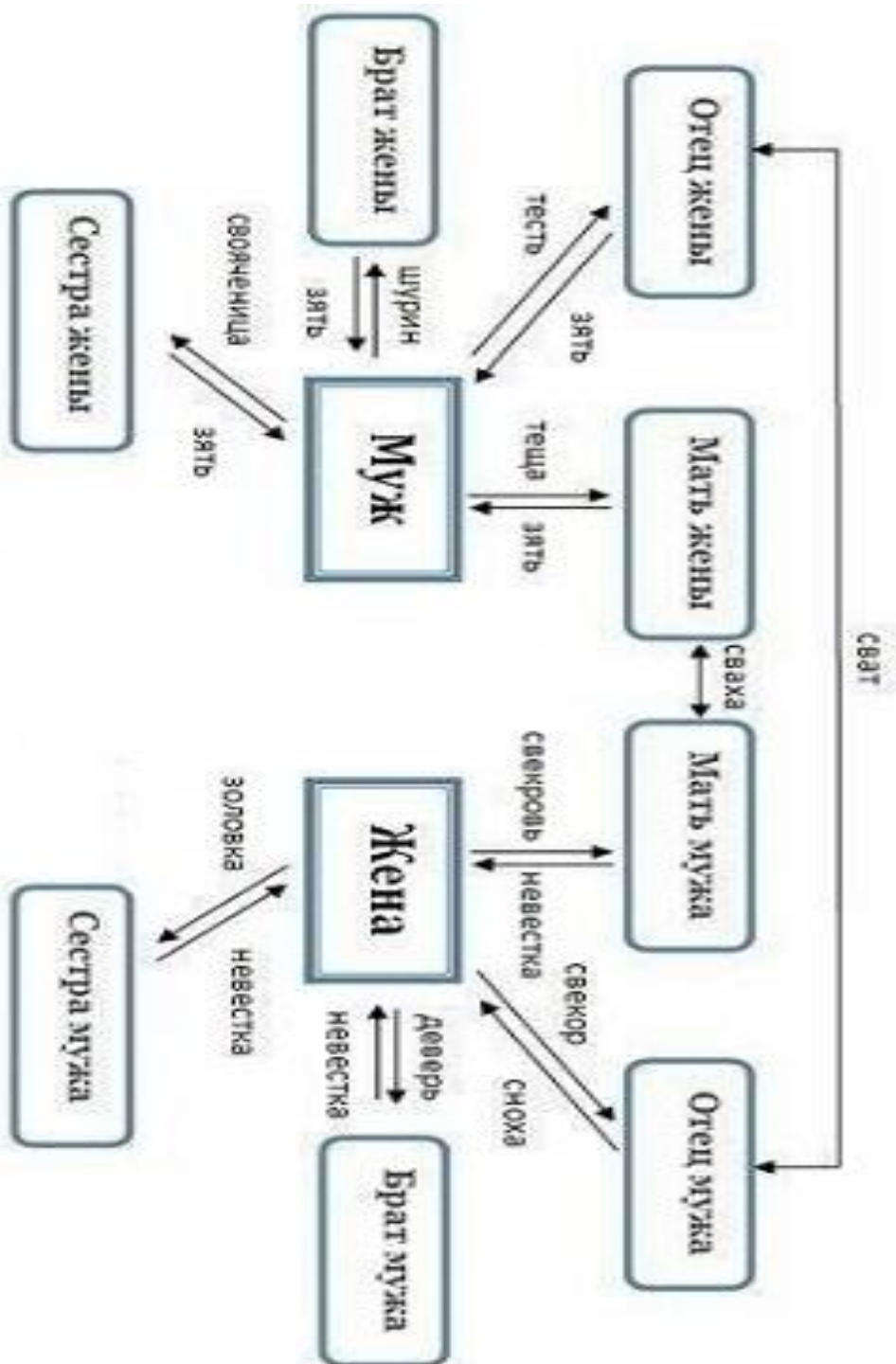
KAYNAKÇA

- Akarsu, Bedia, *Dil Kültür Bağlantısı*, (6. Baskı), İnkılap Yayınevi, İstanbul 2010.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri Sözlüğü*, (2. Cilt), İnkılap Yayınevi, İstanbul 1988.
- Dal, V.İ., *Poslovitsi i Pogovorki Russkogo Naroda*, Москва, Москва 2000.
- Dal, V.İ., *Poslovitsi i Pogovorki*, elektronnaya kniga, 1.oe izd, Moskva 1862.
- Efremova, T.F., *Noviy Tolkovo-Slovoobrazovatelny Slovar Russkogo Yazıka*, Moskva, Moskva 2000.
- Elçin, Şükrü, “Türk Dilinde Atalar Sözü”. *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, I(2), 176.
- Emiroğlu, Selim, “Türkçe Sözlükteki Akrabalık Adlarının Tasnifi”, *Turkish Studies*, 7(4), 2012, 1691-1710.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 2008.
- Fan, Yan, ‘Kontsept “semya” v Russkoy i Kitayskoy Yazıkavıh Kartinah Mira’, *Izvestiya Tomskogo Politehnicheskogo Universiteta*, No:6(323), 2013, 250-254.
- Gökalp, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
- Gündoğdu, Ayşe Eda, & Özkan Bülent, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler”, *Turkish Studies*, 6 (3), 2011, 1133-1147
- <http://filozof.net/Turkce/felsefe/felsefe-akimlari/622-dunya-gorusu-nedir-dunya-gorusu-ne-demektir-dunya-gorusu-yasam-felsefesi-dunya-gorusu-ne-anlama-gelir.html>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vaftiz>
- İspirli, Serhan, Alkan, “Atasözlerimiz, Deyimlerimiz ve Manilerimizde Gelin Kaynana İlişkisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (ESOSDER)*, (9), 3, 2004, 19-33.
- Kolshanskiy, G.V., “Obektivnaya Kartina Mira v poznanii i yazıke”, izdatelstvo ‘Nauka’, Moskva 1990.
- Mokienko, V.M., Nikitina, T.G., *Bolshoy Slovar Russkih Poslovits*, Olma Media Grup, Moskva 2010.

- Ojegov, S.İ., Shvedova, N.YU., *Tolkoviy Slovar Russkovo Yazıka*, Moskva, Moskva 2006.
- Öner, Necati, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, No: 173, Ankara 1999.
- Özsoykal, Öykü “Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Türkçe Atasözü ve Deyimlere Yansıması”, *DİLİM*, (9), 2012, 1-3.
- Par, Hikmet, Arif, *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*, Serhat Yayınevi, İstanbul 1984.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2012.
- Saussure de Ferdinand, *Genel Dilbilim Dersleri*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2001, 44-45.
- Shayhullin, T. A., *Yazıkovaya Reprezentatsia Otnosheniy Mejdu Rodstvennikami v Russkih i Arabskih Paremiyah*, Vestnik TGGPU, No:4(26), 2011, 233-238.
- Skvortsov, L.İ., *Bolshoy Tolkoviy Slovar Pravilnoy Russkoy Rechi*, Moskova 2009.
- Sünen-i Ebu Davud, *Kitabü'l edeb*, Şamil Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Şener, Esat, *Türk Medeni Kanun'u*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998.
- T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara 1992.
- TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, (11.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- TDK, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, (8. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Uygur, Nermi, *Dilin Gücü*, YKY, İstanbul 1963.

EKLER

EK 1. Rus Dilinde Aile Bireyleri

EK 2. Rus Atasözlerinde “Aile” Kavramı

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О МАМЕ

ANNE HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

1.	Нет такого дружка, как родная матушка.	Букв. пр.	Öz anne gibi arkadaş yoktur.
2.	Нет милее дружка, чем родная матушка.	Букв. пр.	Öz anneden daha sevecen arkadaş yoktur.
3.	Родных много, а мать роднее всего.	Букв. пр.	Akraba çoktur, ama anne hepsinden yakındır.
4.	Жена для совета, тёща для привета, а нет милей родной матери.	Букв. пр.	Eş tavsiye için, kayınvalide selamlaşma için, öz anneden daha seveceni yoktur.
5.	Мать – кормилица, а кормилица – не мать.	Букв. пр.	Anne- dadıdır, ama dadı – anne değildir.
6.	Сердце матери отходчиво.	Букв. пр.	Ana kalbi çabuk yumuşar.
7.	Материнская ласка конца не имеет.	Букв. пр.	Anne şefkati sonsuzdur.
8.	Материнская молитва со дна моря достанет.	Букв. пр.	Anne duası deniz altına ulaşır.
9.	Самое ценное и дорогое на свете – это мать и отец.	Букв. пр.	Anne ve baba hayattaki en değerli varlıktır.
10.	На свете все найдешь, кроме отца и матери.	Букв. пр.	Anne ve baba dışında hayatta her şey bulunur.
11.	Одна у человека родная мать, одна у него и Родина.	Букв. пр.	İnsanın annesi ve vatani tektir.
12.	Отцов много, а мать одна.	Букв. пр.	Baba çoktur, ama anne tektir.
13.	Не оставляй отца и матери на старости лет, и Бог тебя не оставит.	Букв. пр.	Anne ve babanı yaşlıyken yalnız bırakma, Tanrı (Allah) da seni bırakmaz.
14.	Материнским словам Бог правит.	Букв. пр.	Ana sözü, Tanrı (Allah) sözüdür.
15.	С матерью жить – ни горя, ни скуки не знать.	Букв. пр.	Anne ile yaşayan üzüntü sıkıntı bilmez.
16.	У кого есть matka, у того голова гладка	Букв. пр.	Annesi olanın başı okşanır.
17.	Мать кормит детей как земля людей.	Букв. пр.	Toprağın insanları beslediği gibi, anne çocuklarını besler.

18.	При солнышке тепло, при матушке добро.	Букв. пр.	Güneşle ılık (sıcaklık), anneyle iyilik.
19.	Сердце матери лучше солнца греет.	Букв. пр.	Anne kalbi güneşten daha iyi ısıtır.
20.	Слепой щенок и тот к матери ползет.	Букв. пр.	Kör köpek yavrusu sürünerek annesine gider.
21.	Куда матушка, туда и дитяtko.	Букв. пр.	Anne nereye, yavruları oraya.
22.	Птица рада весне, а младенец – матери.	Букв. пр.	Kuşlar bahardan, yavru annesinden mutlu memnun olur.
23.	Материнский гнев, что весенний снег: и много его выпадает, да скоро растает.	Букв. пр.	Anne öfkesi bahar karı gibidir: çok yağar ama çabuk erir.
24.	Пчелки без матки – пропащие детки.	Букв. пр.	Anasız arılar – kayıp yavrudardır.
25.	Без матушки родной и цветы не цветно цветут.	Букв. пр.	Annesizken, çiçekler renginde açmaz.
26.	Без отца-полсироты, а без матери и вся сирота.	Букв. пр.	Babasız yarım öksüz, annesiz tam öksüz.
27.	Материнское сердце в детках, а детское в камне.	Букв. пр.	Ana kalbi çocuklarında, çocukların ki taşta.
28.	Для матери ребёнок до ста лет детёнок.	Букв. пр.	Anne için çocuk yüz yaşına kadar çocuktur.
29.	Для каждой матери её ребенок самый зарный.	Букв. пр.	Her anne için kendi çocuğu en iyi, en güzeldir.
30.	Глядя на мать, бери дочь.	Букв. пр.	Anasına bak kızını al.
31.	Кто обидит мать, тому счастья ни когда не видать.	Букв. пр.	Kim annesini incitirse, hiçbir zaman mutluluk göremez.
32.	Куда мать (матушка), туда и дитя (дитяtko).	Букв. пр.	Anne nereye, yavruları oraya.
33.	Лучше матери друга не сыщешь.	Букв. пр.	Annedен daha iyi arkadaş bulamazsın.
34.	Кто матери не послушает, тот век мучиться будет.	Букв. пр.	Annesini dinlemeyen, yüzyıl boyunca acı çeker.
35.	Без матки пропадут и детки.	Букв. пр.	Annesiz, çocuklar da kaybolur.
36.	От одной матки, да разные детки.	Букв. пр.	Aynı anneden, ama farklı çocuklar.
37.	Родная мать высоко замахивается, да не больно бьёт.	Букв. пр.	Öz anne yüksekten vurur, ama vuruşu acıtmaz.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О МАЧЕХЕ
ÜVEY ANNE HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

38.	Родная земля- матушка, чужая сторона – мачеха.	Букв. пр.	Anne- Anavatan, Üvey anne-yabancı topraktır.
39.	Сыр калача белее, а мать мачехи милее.	Букв. пр.	Kaşar ekmekten beyaz, öz anne üvey anneden daha yakın.
40.	Из дома гонит мачеха, а из лесу – медведь.	Букв. пр.	Ormandan ayı, evden üvey anne kovar.
41.	Достаток- мать, убожество – мачеха.	Букв. пр.	Anne – refah, üvey anne – sefalet.
42.	Кто имеет мачеху, тот и печаль имеет.	Букв. пр.	Üvey annesi olanın derdi vardır.
43.	Мать гладит по шерсти, мачеха супротив.	Букв. пр.	Anne nazıkçe okşar, üvey anne tam tersi.
44.	Мать и бьет, так гладит, а чужая и гладит, так бьет.	Букв. пр.	Annenin dövmesi sevmeye, üvey annenin sevmesi dövmeye benzer.
45.	Мать по шерсти чешет, мачеха впротiw.	Букв. пр.	Anne yumuşak kaşır, üvey anne tam tersi.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ ОБ ОТЦЕ И ОТЧИМЕ
BABA VE ÜVEY BABA HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

46.	Не оставляй отца и матери на старости лет, и Бог тебя не оставит.	Букв. пр.	Anne ve babanı yaşlıyken yalnız bırakma, Tanrı (Allah) da seni bırakmaz.
47.	Отца с матерью почитать- горя не знать.	Букв. пр.	Anne, baba ile yaşayan üzüntü bilmez.
48.	Как бог до людей, так отец до детей.	Букв. пр.	Tanrının insanlara davrandığı gibi, baba da çocuklarına davranır.
49.	Один отец, один и норовец.	Букв. пр.	Bir baba, bir şövalyedir.
50.	Слова сына- отцу отрада.	Букв. пр.	Oğlunun sözü babanın mutluluğudur.
51.	Отец наказывает, отец и хвалит.	Букв. пр.	Baba hem cezalandırır hem över.
52.	Отец сына не на худо учит.	Букв. пр.	Baba oğluna kötülük öğretmez.

53.	Толковый сын — правый глаз отца.	Букв. пр.	Bilgili oğul babanın sağ gözüdür.
54.	Отца-мать забудешь, а есть не забудешь.	Букв. пр.	Anne, babayı unutursun, ama yemek yemeyi unutmazsın.
55.	Глупому сыну и родной отец ума не пришьет.	Букв. пр.	Aptal oğula babası bile akıl işleyemez.
56.	В глупом сыне и отец не волен.	Букв. пр.	Aptal oğulun babası da özgür değildir.
57.	Отец богатый, да сын не удатный.	Букв. пр.	Baba zengin, ama oğlu mutsuz.
58.	Отец про походы, мать про расходы.	Букв. пр.	Baba gezmeyi, anne ihtiyaçları düşünür.
59.	Про нашего батьку много молвы, да мало доброго.	Букв. пр.	Babamız hakkındaki söylentiler çok, ama iyilik olarak- çok az.
60.	Где хороший отец, там и сын молодец.	Букв. пр.	İyi babanın olduğu yerde oğluna da aferin.
61.	Трезвый отец — детям образец.	Букв. пр.	Alkol içmeyen baba çocuklarına örnektir.
62.	Каков отец, таковы детки.	Букв. пр.	Baba nasılsa çocukları da öyledir.
63.	За что отец, за то и детки.	Букв. пр.	Baba nasılsa çocukları da odur.
64.	Если отец драчлив, то и сын его будет драчливым.	Букв. пр.	Baba hırçınsa çocukları da hırçın olur.
65.	Отец рыбак, и дети в воду смотрят.	Букв. пр.	Baba balıkçıysa, çocukları da suya bakar.
66.	Какого дерево, таков и клин; каков батька, таков и сын.	Букв. пр.	Ağaç nasılsa, gövdesi öyledir, baba nasılsa, oğlu öyledir.
67.	Без отца- сын шалун, без матери- дочь.	Букв. пр.	Babasız- erkek, annesiz kız evlat huysuzdur.
68.	Вдовец деткам не отец, а сам круглый сирота.	Букв. пр.	Dul erkek çocuklara baba değildir, kendi öksüzdür.
69.	Три друга: отец, да мать, да верная жена.	Букв. пр.	Üç arkadaş: baba, anne ve doğru eş.
70.	Отчим молодец, да не родной отец.	Букв. пр.	Üvey babaya aferin, ama yine de öz baba değildir.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О МУЖЕ И ЖЕНЕ
KARI VE KOCA HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

71.	Где муж, там и жена.	Букв. пр.	Kocası nerdeyse kadın orda olmalıdır.
72.	Жена без мужа- всего хуже.	Букв. пр.	Kocasız kadın – en kötüsü.
73.	Жена без мужа- вдвое хуже.	Букв. пр.	Kocasız kadın – iki katı kötülük.
74.	Не та счастлива, которая у отца, а та счастлива, которая у мужа.	Букв. пр.	Baba evinde olan değil, koca evinde olan mutludur.
75.	Муж- голова, жена – душа.	Букв. пр.	Koca- kafa, karı- ruh.
76.	Муж да жена- одна душа.	Букв. пр.	Karı ve koca – tek ruh.
77.	У мужа и жены мысли один.	Букв. пр.	Karı ve kocanın fikri birdir.
78.	Без жены, что без кошки, а без мужа, что без собаки.	Букв. пр.	Karısız-kedisiz gibi, kocasız-köpeksiz gibi.
79.	Без мужа, что без головы, а без жены, что без ума.	Букв. пр.	Kocasız – başsız gibi, karısız-akılsız gibi.
80.	Муж без жены- что гусь без воды.	Букв. пр.	Karısız koca – susuz kaz gibidir.
81.	Муж без жены- что конь без узды	Букв. пр.	Karısız koca – yularsız at gibidir.
82.	Промеж мужа и жены нитки не протянешь.	Букв. пр.	Karı koca arasına iplik bile gerilmez.
83.	Муж жене- отец, жена мужу – венец.	Букв. пр.	Koca karısına- baba, karısı kocasının- baş tacıdır.
84.	Муж пашет, а жена пляшет.	Букв. пр.	Koca tarlada çalışır, karısı dans eder.
85.	Жена не рукавица, с руки не сбросишь.	Букв. пр.	Karın (eşin) eldiven değildir, elinden çıkaramazsın.
86.	Муж (жена) не сапог: не снимешь с ног.	Букв. пр.	Koca(karı) çizme değildir, ayağından çıkaramazsın.
87.	Жены добрые, похвален муж.	Букв. пр.	Karı iyiye, kocası övülür.
88.	Добрая жена-венец мужу и без печалие, а зла жена-лютая печаль, истощение дому.	Букв. пр.	İyi karı-kocasının baş tacı ve üzüntüsüzdür, kötü karı-şiddetli üzüntü, evdeki zayıflık.
89.	Добрая жена- веселье, а	Букв.	İyi karı – eğlence, kötü karı-

	худая- (злое) зелье.	пр.	zehir.
90.	Добрая жена да жирные щи- другого добра не ищи.	Букв. пр.	İyi karı (eş) ve yağlı çorba- daha da iyisini arama.
91.	Добрая жена- так в дом метёт, а худая жена из дома метёт.	Букв. пр.	İyi karı eve taşır, kötü karı evden taşır.
92.	Жена благонаравно- венец мужу своему.	Букв. пр.	Zarif kadın- kocasının baş tacıdır.
93.	Добрую жену взять – ни скуки, ни горя не знать.	Букв. пр.	İyi karıyı alan sıkıntı keder bilmez.
94.	С доброй женой и горе – в полгоря, а радость – вдвойне.	Букв. пр.	İyi karıyla keder- yarım kederdir, ama mutluluk- iki katıdır.
95.	С лица жены воду не пить, умела бы пироги печь.	Букв. пр.	Karının yüzünden su içilmez, turta pişirebilmeli.
96.	От плохой жены состаришься, от хорошей помолодеешь.	Букв. пр.	Kötü kadınla yaşlanırsın, iyi kadınla gençleşirsin.
97.	Жена да муж- змея да уж.	Букв. пр.	Karı ve koca- yılan.
98.	Жена в сурьме- а муж в тюрьме.	Букв. пр.	Karı sürmeyle – koca hapiste.
99.	Худая жена и хорошего мужа портит.	Букв. пр.	Kötü karı, iyi kocasını da bozar.
100.	Добрая жена дом сбережёт, а плохая (худая)- руковом разнесёт.	Букв. пр.	İyi karı evi ayakta güçlü tutar, kötü karı eliyle taşır.
101.	Муж стар, а жена молода- дождайся детей, муж молод, а жена стара- дождайся плетей.	Букв. пр.	Koca yaşlı karı gençse – çocuk bekle, Koca genç ama karı yaşlıysa – kırbaç bekle.
102.	Муж пьёт, а жена горшки бьёт.	Букв. пр.	Koca içer, karısı toprak kaba vurur.
103.	У плохого мужа жена всегда дура.	Букв. пр.	Kötü kocanın karısı her zaman aptaldır.
104.	Муж- комельком, жена- язычком	Букв. пр.	Koca- sopayla, karı- diliyle.
105.	У мужа в кармане толсто, а у жены на столе широко.	Букв. пр.	Kocanın cebi kalın, karısının masası geniş.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О ДЕТЯХ
ÇOCUKLAR HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

106.	Дети- цветы жизни.	Букв. пр.	Çocuklar – yaşamın çiçekleridir.
107.	Дети- благодать Божья.	Букв. пр.	Çocuklar – Allah (Tanrı)nın lütfudur.
108.	У кого детей нет, во грехе живет.	Букв. пр.	Çocuğu olmayan günah işler, günahla yaşar.
109.	Не строй семь церквей, пристрой семь детей.	Букв. пр.	Yedi kilise kurma, yedi çocuk kur.
110.	У кого детей много, тот не забыть от Бога.	Букв. пр.	Çocuğu çok olan Allah (Tanrı) tarafından unutulmaz.
111.	Семья без ребенка, что очаг без огня.	Букв. пр.	Çocuksuz aile ateşsiz ev gibidir.
112.	Без детей- горе, а с детьми – вдвое.	Букв. пр.	Çocuksuzluk acı keder, çocuklu olmak iki katı.
113.	Без детей- сухота, а с детьми – перхота.	Букв. пр.	Çocuksuz- kuraklık, çocuklu olmak kepektir.
114.	Нет детей- печаль, а есть вдвое.	Букв. пр.	Çocuk olmaması üzücü, olması iki katı.
115.	Без детей тоскливо, а с детьми хлопотно.	Букв. пр.	Çocuksuzluk keder, çocuklu olmak zahmettir.
116.	Кто детей не имеет, тот и горестей не знает.	Букв. пр.	Çocuğu olmayan acı keder bilmez.
117.	У кого нет детей, нет и заботы.	Букв. пр.	Çocuğu olmayanın endişesi de yoktur.
118.	Без детей гребты не знаешь.	Букв. пр.	Çocuksuz olan endişe bilmez.
119.	У кого дети, у того и заботы.	Букв. пр.	Çocuğu olanın endişesi de vardır.
120.	Детки маленькие поесть не дадут, детки большие пожить не дадут.	Букв. пр.	Çocuklar küçükken yemek yemene izin vermez, büyük iken yaşamana izin vermez.
121.	Дай Бог, кому детей родить, тому их и вскормить.	Букв. пр.	Çocuğu doğana, Allah doyurmayı nasip etsin.
122.	Малые дети спать не дают, большие- сам не уснёшь.	Букв. пр.	Çocuklar küçükken uyumana izin vermez, büyük iken kendin uyuyamazsın.
123.	Маленькие дети- руки болят, большие – сердце.	Букв. пр.	Çocuklar küçükken kollar ağrır, büyük iken -kalp.
124.	Большие дети- большая забота.	Букв. пр.	Çok çocuk- çok endişe.
125.	Детей наказывай стыдом, а не	Букв.	Çocuğu kırbaçla değil,

	кнутом.	пр.	utandırmayla cezalandır.
126.	Не научишь детей работать, так и сухарика не принесут.	Букв. пр.	Çocuğa çalışmayı öğretmezsen, kuru ekmek bile getirmez.
127.	Наказывай детей в молодости, упокоят тебя в старости.	Букв. пр.	Gençliğinde çocuğunu cezalandır ki, yaşlılığında seni rahat ettirsin.
128.	Детей воспитать- не курочек пересчитать.	Букв. пр.	Çocuk eğitmek-tavukları saymak değildir.
129.	Детей годовать- век кормить.	Букв. пр.	Çocuk büyütme – yüzyıl beslemek.
130.	Дочки дороже сынка.	Букв. пр.	Kız evlat erkek evlattan daha değerlidir.
131.	Береги дочь до венца.	Букв. пр.	Kızını verene(evlendirene) kadar koru.
132.	Дочь- матери помощница.	Букв. пр.	Kız evlat annenin yardımcısıdır.
133.	Хороша дочка Аннушка, хвалить мать да бабушка / Добра дочь Аннушка, хвалят мать да бабушка.	Букв. пр.	Anne ve ninesi överse, Annushka iyi kızıdır.
134.	Хороша дочь коли мать хвалит.	Букв. пр.	Eğer anne kızını övüyorsa, kızı iyidir.
135.	Какова мать, такова и дочь.	Букв. пр.	Anne nasılsa kızı da öyledir.
136.	Точка в точку, как мать в дочку.	Букв. пр.	Nokta noktaya benzediği gibi kız anneye benzer.
137.	Дочку в колыбельку — приданое в коробейку.	Букв. пр.	Kız beşikte, çeyiz kutuda.
138.	Дочку замуж выдать- не пирог испечь.	Букв. пр.	Kızı kocaya vermek- kek pişirmek değildir.
139.	Дочку сватать, за матушкой волочится.	Букв. пр.	Kızı sözleme, annesi için sürüklenmektir.
140.	Выданная дочь- отрезанный ломоть.	Букв. пр.	Kocaya verilmiş kız- kesilmiş dilim (parça).
141.	Дочь- чужое сокровище.	Букв. пр.	Kız evlat – yabancı mirastır.
142.	Пропитая дочь- не своя, чужая.	Букв. пр.	Verilen kız – senin değil, yabancındır.
143.	Дочь питаю- за окно кидаю, сына кормлю в долг даю, отца- мать кормлю- долг плачу.	Букв. пр.	Kızı besliyorum – pencereden atıyorum, oğlu besliyorum borç veriyorum, anne babamı besliyorum – borcumu ödüyorum.

144.	Один сын- не сын, два сына- полсына, три сына – сын.	Букв. пр.	Tek oğul- oğul değil, iki oğul – yarım oğul, üç oğul – tam oğul.
145.	Где хороший отец, там и сын молодец.	Букв. пр.	İyi babanın olduğu yerde oğluna da aferin.
146.	Какой батька таков и сын.	Букв. пр.	Baba nasılsa oğlu da öyledir.
147.	Отец рыбак, и дети в воду смотрят.	Букв. пр.	Baba balıkçıysa, çocukları da suya bakar.
148.	Какого дерево, таков и клин; каков батька, таков и сын.	Букв. пр.	Ağaç nasılsa, gövdesi öyledir, baba nasılsa oğlu öyledir.
149.	Корми сына до поры: придет пора- сын тебя прокормит.	Букв. пр.	Oğlunu besle doyor: zamanı geldiğinde oğlun seni doyuracak.
150.	Добрый сын всему свету на зависть.	Букв. пр.	İyi oğula tüm Dünya gıpta eder.
151.	Слава сына- отцу отрада.	Букв. пр.	Oğlunun sözü babanın mutluluğudur.
152.	Толковый сын- правый глаз отца.	Букв. пр.	Bilgili oğul babanın sağ gözüdür.
153.	Из-за плохого сына бранят и отца	Букв. пр.	Kötü oğul yüzünden baba da yerilir.
154.	От плохого сына отец седеет.	Букв. пр.	Kötü oğul yüzünden babasının saç beyazlar.
155.	Плохой сын имя хорошего отца срамит.	Букв. пр.	Kötü oğul iyi babanın adını da karalar.
156.	Глупому сыну и родной отец ума не пришьет.	Букв. пр.	Aptal oğula babası bile akıl işleyemez.
157.	Умный сын- отцу замена, глупый- не помощь.	Букв. пр.	Akıllı oğul baba yerine, aptal oğulun yardımı bile olmaz.
158.	Умный сын слова боится, а глупый и побоев не страшится.	Букв. пр.	Akıllı oğul sözden korkar, aptal oğul dayaktan bile korkmaz.
159.	Сын мой, а ум у него свой.	Букв. пр.	Oğul benim ama akıl kendinin.
160.	Дочка ягодки ела, а у матери оскомина.	Букв. пр.	Kız evlat meyve yer, anasının dişi kamaşır
161.	Дочка- болячка, зять- чирий.	Букв. пр.	Kız-yara, damat-sivilce.
162.	Счастливая дочь- в отца, а сын- в мать.	Букв. пр.	Mutlu kız evlat- babaya, erkek evlat- anneye.
163.	Хвали дочь в замужестве.	Букв. пр.	Evliliğinde kızını öv.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О БРАТЕ И СЕСТРЕ
KIZ VE ERKEK KARDEŞ HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

164.	Кто имеет старшего брата, у того есть защита.	Букв. пр.	Ağabeyi olanın, savunması vardır.
165.	Старший брат, как второй отец.	Букв. пр.	Ağabey ikinci baba gibidir.
166.	Большой брат меньшого не догонит.	Букв. пр.	Büyük ağabey küçüğünü kovalamaz.
167.	Братская любовь – каменная стена.	Букв. пр.	Erkek kardeş sevgisi- taştan duvardır.
168.	Братская любовь пуще (лучше) каменных стен.	Букв. пр.	Erkek kardeş sevgisi taş duvardan daha iyidir.
169.	Доброе братство лучше богатства.	Букв. пр.	İyi kardeşlik zenginlikten daha iyidir.
170.	Доброе братство дороже всякого богатства.	Букв. пр.	İyi kardeşlik türlü zenginlikten daha değerlidir.
171.	Брат без брата – что сокол без крыла, сестра без брата – как хворостина голая.	Букв. пр.	Ağabeysiz erkek kardeş – kanatsız şahin gibi, ağabeysiz kız ise – çıplak dal gibidir.
172.	Один брат, один свет милый.	Букв. пр.	Bir erkek kardeş, bir hoş ışık.
173.	Брат брата не выдаст.	Букв. пр.	Kardeş kardeşi ele vermez.
174.	Брат с братом на медведя ходят.	Букв. пр.	Kardeş kardeşle ayıya yürür.
175.	Нет друга супротив родного брата.	Букв. пр.	Öz erkek kardeşe karşı arkadaş yoktur.
176.	Сестра с сестрою, как река с водою.	Букв. пр.	Kardeş kardeşle, nehirle su gibi.
177.	Своя__сестра и сопливая хороша.	Букв. пр.	Kendi kız kardeşin sümüklüyken de iyidir.
178.	Всем сестрам по серьгам.	Букв. пр.	Tüm kız kardeşlere küpe.
179.	Скромность – сестра таланта.	Букв. пр.	Alçakgönüllülük – kız kardeş yeteneğidir.
180.	От хорошего братца ума набраться; от худого братца рад отвязаться.	Букв. пр.	İyi erkek kardeşten akıl almalı; kötü erkek kardeşten kaçtığına mutlu olmalı.
181.	Сестра сестре завидует в красоте.	Букв. пр.	Kız kardeş kardeşin güzelliğini kıskanır.
182.	Дружба и вражда – сестры.	Букв. пр.	Dostluk ve düşmanlık – kız kardeşler.

183.	Брат мой, а уши у него свои.	Букв. пр.	O benim erkek kardeşim, ama kulakları kendinin.
184.	Брат он мой, а ум у него свой.	Букв. пр.	O benim erkek kardeşim, ama akıl, fikir kendinin.
185.	Братец мой, а ешь хлебец свой.	Букв. пр.	Erkek kardeşimsin, ama kendi ekmeğini yemelisin.
186.	Брат-то ты мой, да кушай хлеб свой.	Букв. пр.	Sen benim erkek kardeşimsin, ama kendi ekmeğini yemelisin.
187.	Бездеятельность – сестра болезни.	Букв. пр.	Hareketsizlik – kız kardeş hastalığıdır.
188.	Бритва остра, да кому же сестра?	Букв. пр.	Bıçak keskin, ama kime kız kardeşim?
189.	Какова сестра, таков и брат.	Букв. пр.	Nasıl kız kardeşse, öyle de erkek kardeş
190.	Куда брат, туда и сестра.	Букв. пр.	Erkek kardeş nereye, kız kardeşi oraya.
191.	Кто богат, тот мне и брат.	Букв. пр.	Kim zenginse, o benim erkek kardeşim.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О ДЕДУШКЕ И БАБУШКЕ

DEDE VE NİNE HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

192.	Без старых не проживешь.	Букв. пр.	Yaşlı insanlar olmadan yaşayamazsın.
193.	Старик, да лучше семерых молодых.	Букв. пр.	Yaşlı kimse, yedi gençten daha iyidir.
194.	У кого есть дед, у того и обед.	Букв. пр.	Kimin dedesi varsa, onun yemeği vardır.
195.	Корми деда на печи – и сам будешь там.	Букв. пр.	Ocak başında dedeni besle-kendin de orada olacaksın.
196.	Внук по дедушку пришел.	Букв. пр.	Dedesinin torunu geldi.
197.	Кого дедушка любит, тому и косточки в руки.	Букв. пр.	Dede kimi severse, kemikleri onun elindedir.
198.	Про то дедушка не ведает, где внучек обедает.	Букв. пр.	Torununun nerede yemek yediğini dedesi bilmez.
199.	Дедушка не знал, как внук корову украл; дедушка спал, а внук и кожу снял.	Букв. пр.	Dede torununun ineği nasıl çaldığını bilemedi; dede uyudu, torunu derisini soydu.
200.	Нет милее дружка, чем родная бабушка.	Букв. пр.	Öz nineden daha sevecen arkadaş yoktur.
201.	При солнышке тепло, а при	Букв.	Güneşi yanında ılık, ninenin

	бабушке добро.	пр.	yanında iyi.
202.	Бабушке- один только дедушка не внук.	Букв. пр.	Nineye sadece dede torun değildir.
203.	Бабушка старенька, а денег у нее маленько.	Букв. пр.	Nine yaşlıdır, parası azdır.
204.	Была б моя бабуся – никого не боюсь: бабушка – щиток, кулак с молоток.	Букв. пр.	Ninem olsaydı eğer – kimseden korkmazdım: nine-sigortadır, çekiçe yumruktur.
205.	Баба, бабушка, золотая сударушка! Бога молишь, хлебцем кормишь, дом бережешь, добро стережешь.	Букв. пр.	Nine, nineciğim, altın kadını! Tanrıya dua edersin, ekmekle doyurursun, evi toplarsın, iyi koruyucusun.
206.	Для внука дедушка – ум, а бабушка – душа.	Букв. пр.	Torunu için dede-akıl, nine-ruhtur.
207.	У кого есть бабушка и дед, тот не ведает бед.	Букв. пр.	Dedesi ve ninesi olan dert bilmez.
208.	Бабушка у бражки, дед на печи. Бабушка на печь, а дед по дрова.	Букв. пр.	Nine brajka başında, dede ocakbaşında. Nine ocakbaşında, dede odun başında.
209.	Подрались дедушка с бабушкой, и семеро внуков не разберут по что.	Букв. пр.	Dede nineyle savaşır, yedi torun ne için olduğunu anlayamaz.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О СВЕКРОВИ И НЕВЕСТКЕ
KAYINVALİDE VE GELİN HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

210.	Лихая свекровь и затылком видит.	Букв. пр.	Kötü kaynana ensesiyle görür.
211.	У лихой свекрови и на затылке глаза.	Букв. пр.	Kötü kaynananın gözleri ensesindedir.
212.	У лихой свекрови и сзади глаза.	Букв. пр.	Kötü kaynananın gözleri arkadadır.
213.	У лихой свекрови правды нет.	Букв. пр.	Kötü kaynananın doğrusu yoktur.
214.	Свекровь сушит кровь.	Букв. пр.	Kaynana kanı kurutur.
215.	Свекровь в дом — все вверх дном.	Букв. пр.	Kaynana evde, herkes amuda kalkar.
216.	Сноха во двор, а свекровь за стол.	Букв. пр.	Gelin bahçeye, kaynana masaya.
217.	Свекровь кошку бьёт, а	Букв.	Kaynana kediye döver, gelinine

	невестке наветки даёт.	пр.	ima eder.
218.	Свекровь кошку ругает- снохе наметки даёт.	Букв. пр.	Kaynana kediye kızar, gelinine ima eder.
219.	Свекровь злится, что невестка веселится.	Букв. пр.	Kaynana kızar, gelin eğlenir.
220.	Блудливая свекровь и невестке не верит.	Букв. пр.	Kötü kaynana gelinine de inanmaz.
221.	Свекровь снохе говорила: невестушка, полно молоть, отдохни — потолки.	Букв. пр.	Kaynana gelinine der ki: gelinim, tamamını öğüt, tavanda – dinlen.
222.	Смалчивай, невестка, – сарафан куплю.	Букв. пр.	Sessiz ol gelin, sana elbise satın alırım.
223.	Тебе дочка говорю, а ты, невестушка, слушай.	Букв. пр.	Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle.
224.	Все в семье спят, а невестке молоть велят.	Букв. пр.	Ailede herkes uyur, ama geline öğütme (iş) verilir.
225.	Рано невестка встала, да мало напярла.	Букв. пр.	Gelin erken kalktı, ama az şey yaptı.
226.	Кому свекровь свекровушка, а кому и свекровища.	Букв. пр.	Kaynana kimisi için kaynana, kimisi için hazinedir.
227.	Добрая свекровь – вторая мать для невесты.	Букв. пр.	İyi kaynana – gelin için ikinci annedir.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О ТЕЩЕ И ЗЯТЕ

KAYINVALİDE VE DAMAT HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

228.	Тещу в дом- черта в дом.	Букв. пр.	Kaynana evde, şeytan evde.
229.	У тещи карманы тощи.	Букв. пр.	Kaynananın cebi boştur.
230.	Зять да сват у тещи- первые гости.	Букв. пр.	Dünür ve damat kaynananın ilk misafiridir.
231.	Будешь любить тещу- будешь жить проще.	Букв. пр.	Kayınvalideni seversen – daha iyi yaşarsın.
232.	Теща пышна, а против зятя не вышла.	Букв. пр.	Kaynana yumuşakken, damada karşı çıkmaz.
233.	Нет черта в доме- прими зятя.	Букв. пр.	Evde şeytan yoksa- eve damat al.
234.	Зять в дом- и иконы вон.	Букв. пр.	Damat eve – ikonlar dışarı.
235.	Бери зятя в дом — неси Бога вон!	Букв. пр.	Damadı eve al – Tanrıyı dışarı çıkar!

236.	Зять на двор — пирог на стол.	Букв. пр.	Damat bahçede- pasta masada.
237.	Зятек едет - на похмелье зовет.	Букв. пр.	Damat yolda gider içmeye çağırır.
238.	Зять за порог- теща за кочергу.	Букв. пр.	Damat eşikte- kaynana demir çubuğuyla.
239.	Зять с тещей говорит до вечера, а слушать нечего.	Букв. пр.	Damat kaynanayla akşama kadar konuşur, ama hiçbir şey dinlemez.
240.	Теща зятю голову маслит.	Букв. пр.	Kaynana damadın kafasını yağlar.
241.	В прощенный день зять у тещи гостит.	Букв. пр.	Af günü damat kaynanada misafirdir.
242.	Снег белый, да не сыр, зять милый, да не сын.	Букв. пр.	Kar beyaz, ama kaşar değil, damat iyi, ama oğul değil.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О СВЕКРЕ И ТЕСТЕ

KAYINPEDER HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

243.	Свекра не змея, а все время шипит.	Букв. пр.	Kayınpeder yılan değil, ama her zaman tıslar.
244.	Свекра мягко стелет, жестко спать.	Букв. пр.	Kayınpeder yavaş yayılır, zor uyur.
245.	Свекор- гроза, а свекровь выест глаза	Букв. пр.	Kayınpeder- korkutur, ama kaynana gözünü yer.
246.	Свекор дочку бранить- невестке науку даёт.	Букв. пр.	Kayınpeder kızına kızargelineine ders verir.
247.	Свекор журлив, свекровь хлопотница, золовка смутьянка, деверь насмешник.	Букв. пр.	Kayınpeder azarlar, kaynana sorun çıkarır, görünce tartışır, kayınbirader alay eder.
248.	Свёкор кропотлив, секров журлива, деверь пересмешник, золовка сумутлива, а ладушко ревнив.	Букв. пр.	Kayınpeder zahmetli, Kayınvalide azarlar, kayınbirader alay eder, görünce tartışır, koca kıskanır.
249.	Тесть любит честь, зять любит взять, а свёкор со свекровью- покорность.	Букв. пр.	Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, ama kayınpeder kayınvalideyle- itaat eder.
250.	Каков тесть, такова ему и честь.	Букв. пр.	Kayınpeder nasılsa, onuru da öyledir.
251.	Тесть любит честь.	Букв. пр.	Kayınpeder onuru sever.

252.	Тесть ведёт честь, а зять любит взять.	Букв. пр.	Kayınpeder onurludur, ama damat almayı sever.
253.	Зять хочет всё взять, а тесть любит честь.	Букв. пр.	Damat hepsini almak ister, ama kayınpeder onuru sever.
254.	Тесть, как ни вертись, а за затька поплатись.	Букв. пр.	Kayınpeder ne kadar dönse de damat için öder.
255.	Тесть любит честь, зять любит взять, шурин глаза щурить и не любит дать.	Букв. пр.	Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, kayınbirader gözlerini sıkıca yumar ve vermeyi sevmez.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О ЗОЛОВКЕ GÖRÜMCE HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

256.	Золовка- змеиная головка.	Букв. пр.	Görümce – yılan kafasıdır.
257.	Золовки- сверни головки.	Букв. пр.	Görümce – kafanı geri çevir.
258.	Золовка- хитра на уловки.	Букв. пр.	Görümce – sinsi tuzaklardır.
259.	Золовки- колотовки, побей головки.	Букв. пр.	Görümce – vur kafasına odunla.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О ШУРИНЕ И ДЕВЕРЕ KAYINBİRADER HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

260.	Лучше бы семь дверей было, чем одна золовка.	Букв. пр.	Bir görümceden, yedi kayınbirader daha iyidir.
261.	Лучше деверья четыре, чем золовушка одна.	Букв. пр.	Bir görümceden, dört kayınbirader daha iyidir.
262.	Деверь невестке- обычный друг.	Букв. пр.	Kayınbirader geline arkadaşır.
263.	Деверь- смешник и невестки- обычный друг.	Букв. пр.	Kayınbirader şakacıdır ve geline arkadaşır.
264.	Свекор журлив, свекровь хлопотница, золовка смутьянка, деверь насмешник.	Букв. пр.	Kayınpeder azarlar, kayınvalide sorun çıkarır, görümce tartışır, kayınbirader alay eder.
265.	Свёкор кропотлив, секров журлива, деверь пересмешник,	Букв. пр.	Kayınpeder zahmetli, kayınvalide azarlar,

	золовка сумутлива, а ладушко ревнив.		kayınbirader alay eder, görümce tartışır, koca kıskanır.
266.	Зять да шурин, черт их судит.	Букв. пр.	Damat ve kayınbirader, şeytan onları yargılasın.
267.	Зять да шурин — Бог их судят.	Букв. пр.	Damat ve kayınbirader, Tanrı onları yargılasın.
268.	Шурин по зяте не наследник.	Букв. пр.	Damattan sonra kayınbirader mirasçı değildir.
269.	Тесть любит честь, зять любит взять, шурин глаза щурить и не любит дать.	Букв. пр.	Kayınpeder onurluluğu sever, damat almayı sever, kayınbirader gözlerini sıkıca yumar ve vermeyi sevmez.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ О СВАТЕ И СВАХЕ

DÜNÜRLER HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

270.	Холостово сватам не посылают.	Букв. пр.	Bekarları dünürlüğe göndermezler.
271.	Холостово сватать не посылают.	Букв. пр.	Bekarları kız istemeye göndermezler.
272.	Зять да сват у тещи- первые гости.	Букв. пр.	Damat ve dünür kayınvalidenin ilk misafiridir.
273.	Свату- первая чарка и первая палка.	Букв. пр.	Dünüre- ilk kupa ve ilk sopa.
274.	Каков сват, таков и жених.	Букв. пр.	Dünür nasılsa, damat öyledir.
275.	Сват свату друг, да не вдруг.	Букв. пр.	Dünür dünürün arkadaşıdır, ama hemen değil.
276.	Сват свату холодной друг.	Букв. пр.	Dünür dünüre soğuk arkadaştır.
277.	Добрый сват- собаке брат.	Букв. пр.	İyi dünür, köpeğin kardeşidir.
278.	Ай да сват! и согрешивши сват.	Букв. пр.	Ay, dünür! ve günahkâr dünür.
279.	Сваха на свадьбу спешила- на мутовке рубаху сушила.	Букв. пр.	Dünür düğüne acele etti- gömleğini dalda kuruttu.
280.	Сватья на свадьбу спешила- на мутовке рубаху сушила.	Букв. пр.	Dünür düğüne acele etti- gömleğini dalda kuruttu.
281.	С бранчивой сватьей не напрощаешься.	Букв. пр.	Huysuz dünürle vedalaşamazsın.
282.	Тот мне и сват, кто мне рад.	Букв. пр.	Beni memnun eden kişi dünürümdür.

283.	Свату сват так и нам родня.	Букв. пр.	Dünür dünüre ve bize akrabadır.
284.	Любой- сват, не любой- добрый человек.	Букв. пр.	Herhangi-dünür, herhangi iyi bir insan değildir.
285.	Сватушка, вот тебе шапка и рукавицы; ночуй, родимый.	Букв. пр.	Dünürcüğüm, işte sana şapka ve eldiven, gecele canım.
286.	Одна сваха чужбину хвалит.	Букв. пр.	Bir dünür yabancıyı över.
287.	Сваха лукавая- змея семиглавая.	Букв. пр.	Dünür sinsi- yedi başlı yılandır.
288.	Сваха ходит собачьей тропой.	Букв. пр.	Dünür köpek iziyle yürür.
289.	Сваха чужие грехи на душу принимает.	Букв. пр.	Dünür başkalarının günahlarını alır.
290.	Кто свахе поверить, трёх дней не проживёт.	Букв. пр.	Kim dünüre inanırsa, üç güne yaşamaz.
291.	У доброй свахи женихи с невестами все на перечёте.	Букв. пр.	İyi dünür; gelin ve damatlarının hepsini sayar.
292.	От свахи зватой, а от кумы позыватый.	Букв. пр.	Dünürden misafirliğe, vaftiz anneden tartışmaya çağırılır.

РУССКИЕ ПОСЛОВИЦЫ ПРО КУМА И КУМУ

VAFTİZ ANNE VE VAFTİZ BABA HAKKINDAKİ RUS ATASÖZLERİ

293.	Кум- большой ум.	Букв. пр.	Vaftiz baba- büyük akıldır.
294.	При куме не жить, а без кума не быть (не прожить).	Букв. пр.	Vaftiz babayla yaşanmaz, vaftiz babasız olunmaz (yaşanmaz).
295.	Не быть у кума - не пить и пива.	Букв. пр.	Vaftiz babada olma- bira da içme.
296.	Взять- так кум- куманёк, а отдать- я тебе и знать не знаю.	Букв. пр.	Almak- öylesine vaftiz babacım, vermek- seni tanımayı bile bilmiyorum.
297.	Кому до чего, а нашему куму до всего.	Букв. пр.	Kime neye kadar, ama vaftiz babamıza hepsine kadar.
298.	Добрая кума прибавит ума.	Букв. пр.	İyi vaftiz anne akıl verir.
299.	Дале кума, меньше греха.	Букв. пр.	Vaftiz anneden uzakta, daha az günah.
300.	С бранчливой (сварливой) кумой не напрощаешься.	Букв. пр.	Huysuz vaftiz anneyle vedalaşamazsın.

301.	Поехала кума неведомо куда.	Букв. пр.	Vaftiz annenin nereye gittiği belli değil.
302.	От постылой кумы и подарки не милы.	Букв. пр.	Nefret dolu vaftiz annenin hediyeleri de hoş değildir.
303.	Сказал куме по секрету, а она- всему свету.	Букв. пр.	Vaftiz anneye sır verdim, oda- bütün dünyaya.
304.	Здравствуй, кума, завтра новый год!	Букв. пр.	Merhaba, vaftiz anne, yarın yeni yıl!
305.	Ближе кума- более греха, далее кума- менее греха.	Букв. пр.	Vaftiz anneye yakın- daha çok günah, vaftiz anneye uzak- daha az günah.
306.	Кумовство да свойство- ближнее родство.	Букв. пр.	Vaftiz ve hısım akrabalığı- akrabadan daha yakındır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ayşe MERCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	İzmir- 26.04.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Moldova Komrat Devlet Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı/ İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Rusça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	Dimitriy Karaçoban Lisesi Rus dili ve edebiyatı öğretmenliği Moldova-Komrat 2010
Projeler	Çağdaş Rus dilinde “aile” kavramının yer aldığı atasözleri. Türk Toplumunun İslamiyeti ve Rus Toplumunun Hristiyanlığı kabul etmesi ile bunun Edebiyatlarına yansımaları.
Çalıştığı Kurumlar	Turkcell Global Bilgi AŞ. Roaming birimi Rusça tercüman İzmir Üniversitesi YDYO Rusça Okutmanı
İletişim	
E-posta adresi	ayse_mercan@mail.ru
Tarih	01.08.2017